

Hrvatski

glasnik

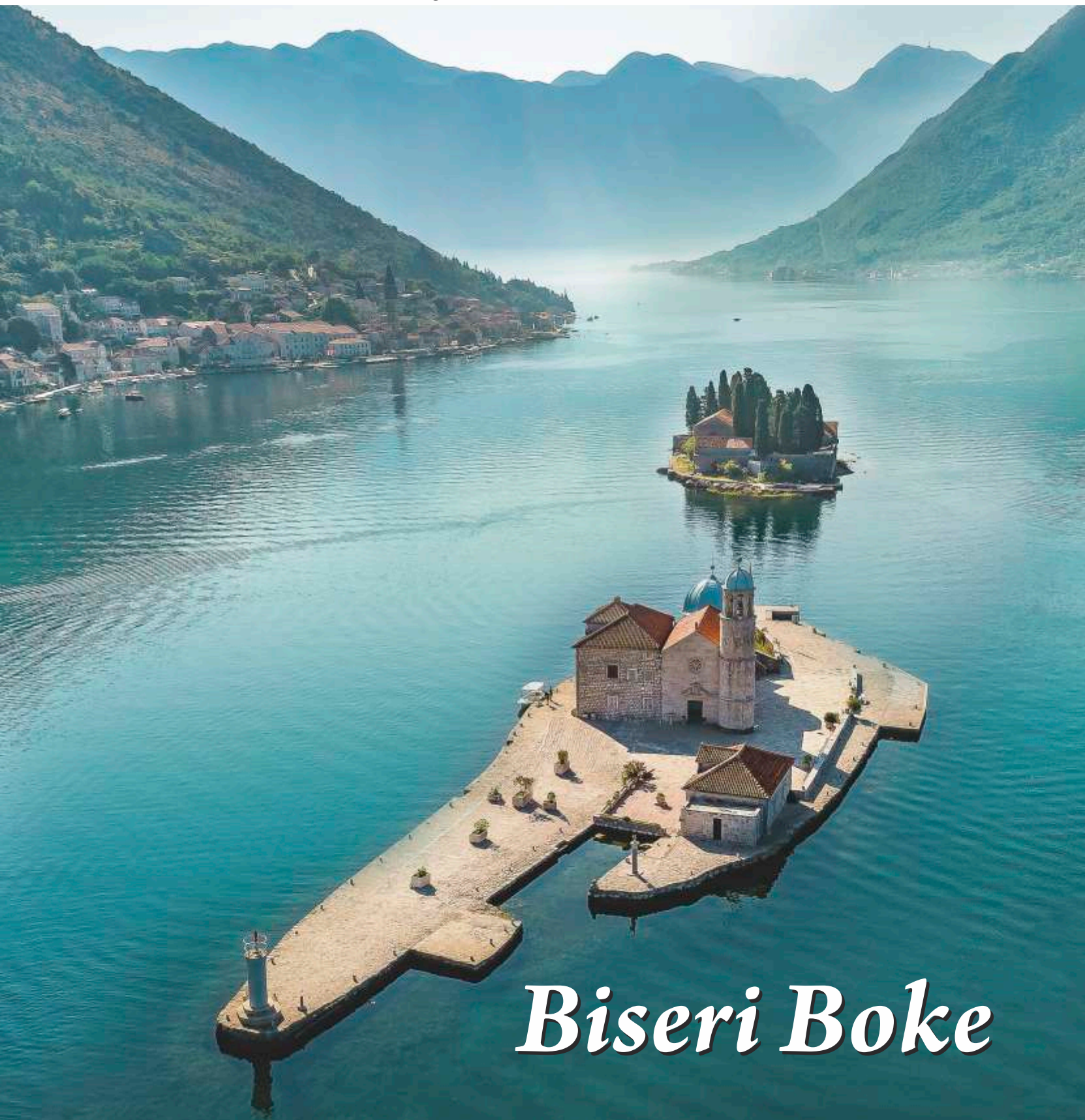
GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XIX

Broj 180

2021.

ISSN 1800-5179

Biseri Boke

Sadržaj:

- 3** Novi kotorski biskup mons. Ivan Štironja ustoličen u katedrali sv. Tripuna
- 6** Biskupski grb i geslo mons. Ivana Štironje
- 8** Novi čelnici u četiri najveća hrvatska grada
- 11** Čvrst i siguran most s domovinom
- 16** Promoviran 40. jubilarni broj Zbornika Boka/ Reagiranje prof. Željka Brguljana na kritike prof. dr. Ilije Laloševića
- 19** Okrugli stol „15. maj 1654. godine i očuvanje peraškog viševjekovnog običaja Gađanja kokota“
- 22** Gađanje kokota - Dio znanstvenog rada „Tradicionalni običaji u Perastu“,
- 27** Znanstveni skup „Identitet Hrvata Boke kotorske“ u Zagrebu i Tivtu/ Željko Brguljan: Pretci sv. Leopolda: obitelji Mandić i Carević u Herceg Novom
- 32** Župljani Bogdašića i Lepetana svečano proslavili blagdane svojih zaštitnika
- 36** Valorizacija Kotora
- 39** Marko Franović živi život koji drugi vole nazivati životom dobrog čovjeka
- 43** Festival KotorArt uspješno odolijeva još jednoj pandemijskoj godini
- 49** Kronika Društva
- 54** Aktualnosti
- 69** Začeci turizma u Kotoru i Boki kotorskoj prema dokumentima Kotorskog arhiva
- 74** Jadranski otoci – Lastovo
- 77** Pitoma divljina prirode i običaja
- 80** Antiki fagot
- 82** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Mona Lisa
- 84** Bokelji u Americi: Putovanje Pave Aleksić u Ameriku
- 86** Barski plemić Marko Samuelli guvernatur brijunskog arhipelaga
- 91** In memoriam: Vjekoslav Šubert

Poštovani čitatelji!

Mjeseci su prošli od posljednjeg broja koji je izišao iz tiska. Ne ovisi to o našoj volji niti elanu, već isključivo o financijskim sredstvima koje imamo, odnosno nemamo.

Zahvaljujući potpori Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, dobili smo priliku nastaviti s radom pa je i ovaj broj konačno priveden kraju.

Teško je napraviti ovako veliku pauzu između dva broja, a zatim pokušati obuhvatiti i zabilježiti sve ono što je bilo vrijedno pažnje proteklih mjeseci. Moram priznati da sam zajedno sa suradnicima više uživala u kreativnom kaosu i užurbanosti koji su pratili mjesečno tiskanje časopisa jer ovo iščekivanje sredstava, pisanje, pripremanje, pa odlaganje... nije nikome bilo prihvatljivo ni poticajno. Stoga smo sretni što ponovno imamo mogućnost raditi i imati časopis u rukama!

Pred vama je bogat i sadržajan 180. broj Hrvatskoga glasnika, koji je obuhvatio zanimljive teme iz prohujalog razdoblja.

U nadi da ćemo u sljedećim mjesecima biti redovitiji s tiskanjem našeg časopisa,

srdačno vas pozdravljam i želim svima dobro zdravlje!

Vaša urednica,
Tijana Petrović

Naslovnica: Peraški otoci, Ranko Maroš

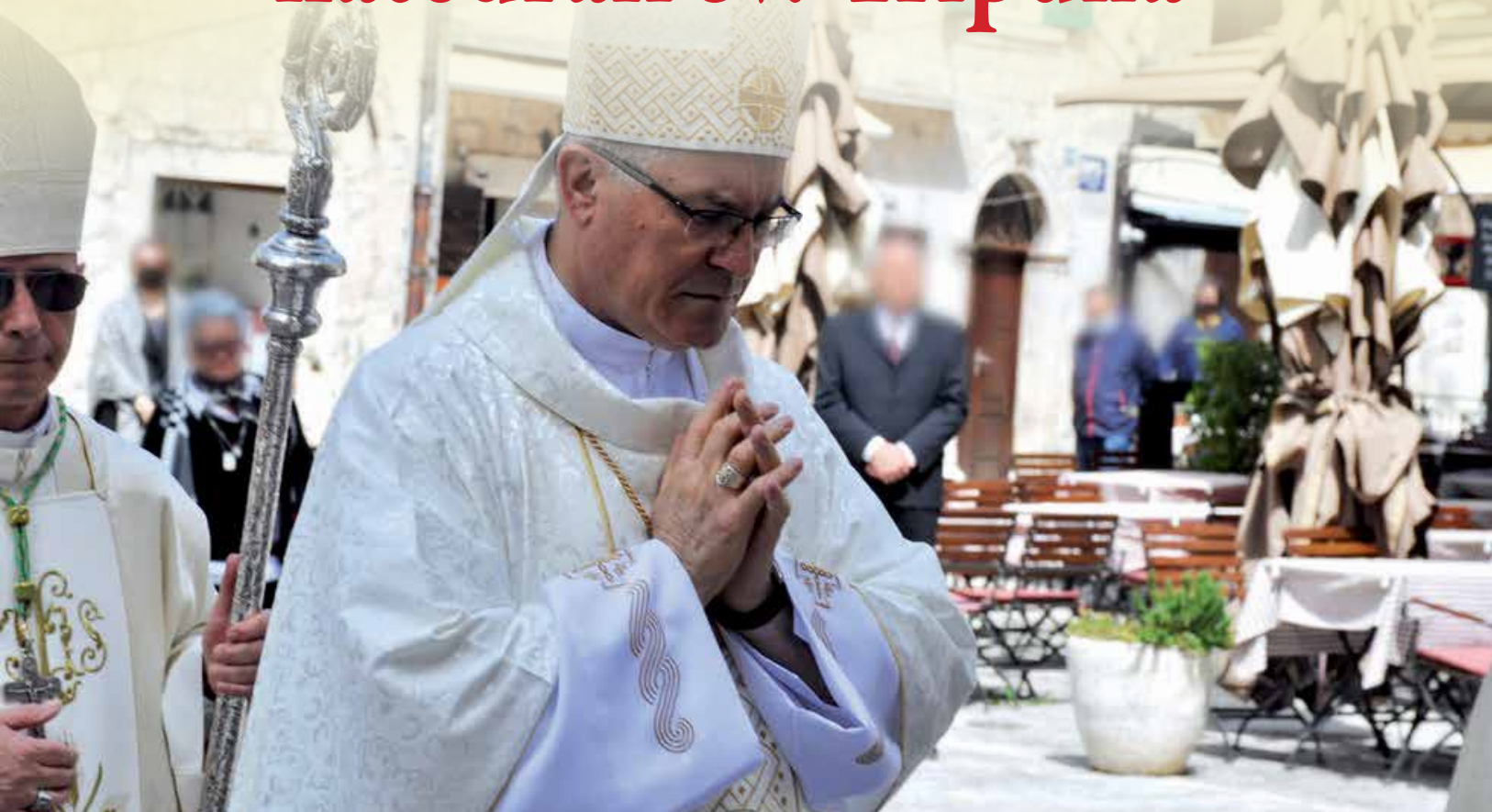
“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hraticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Joško Katelan, Marina Dulović, Danijela Vulović i Jasmina Bajo**
Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Matica, Radio Dux, Boka News, TO Kotor, Radio Kotor, KTA, KotorArt, Ranko Maroš, Krsto Vulović, Zvonko Perušina, Zoran Nikolić, Miro Marušić, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 450 primjeraka

Na blagdan blažene Ozane Kotorske u Kotoru ustoličen novi biskup

Novi kotorski biskup mons. Ivan Štironja ustoličen u katedrali sv. Tripuna

Mons. Ivan Štironja je 91. biskup drevne Kotorske biskupije

Priredila: **Tijana Petrović**
Izvor: **Kotorska biskupija, Boka News**
Foto: **Boka News**

Mons. Ivan Štironja ustoličen je za kotorskoga biskupa na prigodnoj ceremoniji koja je održana 27. travnja u katedrali sv. Tripuna u Kotoru.

Biskupsko ustoličenje je svečani čin u kojemu izabra-

ni biskup kanonski preuzima biskupiju „koja mu je od Sv. Oca povjerena na upravljanje i vodstvo“.

„Danas na blagdan bl. Ozane Kotorske, suzaštitnice grada Kotora i Biskupije, dobivamo novog biskupa. Prema podacima koji su nam dostupni, mons. Ivan Štironja je 91. biskup drevne Kotorske biskupije i deseti koji nosi ime Ivana apostola evanđeliste“, rekao je

u pozdravnom govoru upravitelj Kotorske biskupije i barski nadbiskup Rrok Gjonlleshaj, koji je predao biskupski štap mons. Ivanu Štironji.

„Posebna je simbolika ovoga biskupskog štapa slavnih Zmajevića koji su ga prije više stoljeća oporukom bili namijenili barskim nadbiskupima: preko Venecije, Zadra i Pule, usred povijesnih previranja i nedaća, svoje stalno mjesto

pronašao je u Kotoru i nikad nije stigao do Bara, sve do prije 19 mjeseci kada sam kao barski nadbiskup na upravljanje primio ovu biskupiju u svojstvu apostolskog administratora. Sada ga predajem sretnan što je ova mjesna crkva, bogata velikanima vjere, duha i kulture, dobila pastira kojeg je strpljivo čekala i kojeg zaslužuje!”, rekao je nadbiskup Gjonlleshaj.

„Mi u ovome čitamo volju Božju. Tebe Crkva Kristova zasađuje u novo podneblje. Molimo predobroga Boga da kao i do sada, u novoj sredini, s novim geslom ‘Bog je ljubav’, skupa sa svim Bokeljima, ne samo u vjeri, nadi i ljubavi rasteš, nego osobito u nauku apostolskom procvjetaš, u lomljenju kruha Bogu se potpuno predaješ; da se u otkrivanju volje Božje očituje i naše svećeničko, vjerničko, duhovno i molitveno zajedništvo”, rekao je uz ostalo don Željko Majić, generalni vikar Mostarsko-duvanjske biskupije.

„Kada su zvona sv. Tripuna u zadnjim danima došašća, 22. 12., oglasila Vaše imenovanje, probudila su radost u srcima vjernika naše Biskupije, radost što će ovo malo sta-

do dobiti novog pastira. Mnogi smo, kao pravi znatizeljni Bokelji, pohrlili na društvene mreže i medije da vidimo tko je naš novoimenovani biskup. Ubrzo smo saznali iz vašeg životopisa da ste slijedeći Kristov primjer pošli širiti evanđelje u zemljama u kojima je oskudica hrane, pitke vode, lijekova, odnosno osnovnih životnih potrepština; u mjestima gdje je svaki dan borba za preživljavanje. Udobnost suvremenog života zamijenili ste izazovima misija u Africi, no-

šenjem evanđelja siromašnom puku željom kruha života i kruha svagdanjeg. To nam je ulilo sigurnost da će nam naš novi biskup uistinu biti učitelj vjere koji svojim životom i djelima živi ono što propovijeda.”

„Dragi oče biskupe, započeli smo naše zajedništvo na najbolji mogući način, euharistijom, u kojoj nas Krist okuplja i nesebično se daje nama za hranu nebesku. Mi smo, kao vjernici, dio veličanstvene cjeline, Tijela Kristovog, u kome svatko ima svoje dostojanstvo, službu i poslanje. Hvala Vam što ste prihvatili povjerenju Vam, odgovornu i nimalo jednostavnu službu pastira, posvetitelja i učitelja.

Poznato je da je naš narod ponosan na svoju prošlost koja i u obilju materijalne kulturne baštine svjedoči naše trajanje i postojanje. Na ovim su prostorima ponikli brojni sveci ili se rasplamsao sjaj njihova štovanja. Oni su naši zagovornici, a svjesni smo da ih treba i nasljedovati u ljubavi prema Gospodinu i bližnjemu”, rekao je u pozdravnom govoru Slavko Dabinović u ime vjernika laika Kotorske biskupije.

„Mi smo pozvani svetiti svoje vrijeme i budućim genera-

vačke biskupije; mons. Đuro Hranić, đakovačko-osječki nadbiskup; mons. Tomo Vuksić, vrhbosanski nadbiskup koadjutor i vojni apostolski upravitelj u BiH; mons. Rrok Gjonlleshaj, barski nadbiskup; mons. Stanislav Hočvar, beogradski nadbiskup; mons. Zef Gashi, barski nadbiskup u miru; mons. Dode Gjergji, prizrensko-prištinski biskup; mons. Simon Kulli, biskup iz Sape (Albanija); mons. Ilija Janjić, kotorski biskup u miru; Amaury Blanco, savjetnik Apostolske nuncijature.

cijama ostaviti svjedočanstvo svijeta, života. Kršćanski ideal, pogotovo u obitelji, jest ljubav unatoč svemu. Ljubiti Boga svim srcem svojim, svim umom, svom dušom, a bližnjega svoga kao sebe samog.

Ovo je poziv i program upućen svima, ne samo njemu kao pastiru ove crkve i vjernicima Kotorske biskupije, nego svakom čovjeku bez obzira na vjeru i naciju. Davno je to napisani program ne za jednu godinu ili jedan mandat, nego za vjekove i vječnost”, istaknuo je uz ostalo biskup Štironja u homiliji na misi ustoličenja.

Mons. Ivana Štironju papa Franjo imenovao je 22. prosinca 2020. godine novim kotorskim biskupom, koji je zaređen u Mostaru 7. travnja zbog tadašnje epidemiološke situacije u Crnoj Gori.

Svečanosti u Kotoru prisustvovali su crkveni veleđostojnici Srpske praoslavne crkve, izaslanik predsjednika Crne Gore, predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić, savjetnica predsjednika Vlade Crne Gore za manjine, predsjednici općina Kotor, Tivat, Herceg Novi, Bar, veleposlanik RH u Crnoj Gori Veselko Grubišić, kao i konzulica Jasmin-

ka Lončarević, te predstavnici hrvatskih udruga u Crnoj Gori.

Svečanosti u povodu ustoličenja novoga kotorskog biskupa, među brojnim uzvanicima, prisustvovali su i mons. Marin Barišić, splitski nadbiskup i metropolit; mons. Dražen Kutleša, nadbiskup koadjutor Splitsko-makarske nadbiskupije i apostolski upravitelj Po-rečko-pulske biskupije; mons. Mate Uzinić, nadbiskup koadjutor Riječke nadbiskupije i apostolski upravitelj Dubro-

Biskupski grb i geslo mons. Ivana Štironje

Autor: **Kotorska biskupija**

Biskupski grb mons. Ivana Štironje, izabranoga kotorskog biskupa, izradio je dr. Renato Poletti iz Rima. Kao što je uobičajeno za biskupske grbove, sastoji se od:

- štita, kao središnjega dijela, koji sadrži simbole preuzete iz osobnih ideala, obiteljskih i/ili drugih tradicija, životnoga okruženja ili nečega drugoga;
- križa s jednim poprečnim krakom, zlatne boje, postavljena okomito iza štita, što je znak biskupskoga dostojanstva, s pet crvenih ukrasa kao simbol pet Kristovih rana;
- prelatskoga šešira (galero) s vrpcom od dvanaest resa koje vise, po šest sa svake strane, sve u zelenoj boji;
- donje trake na kojoj je istaknuto geslo.

Dok su križ i šešir s resama nepromjenjivi dijelovi svakoga biskupskoga grba, štit i geslo nastaju osobnim izborom, poštujući grboslovna pravila.

Mons. Štironja za svoj biskupski grb izabrao štit plave boje s jednom osmokrakom srebrnom zvijezdom te s rezom u obliku dva crvena zastora koji stoje poput šatora te svojom bojom upućuju na mučeničku crvenu boju zaštitnika kotorske katedrale sv. Tripuna, kao i mnogobrojnih svetica i mučenika koji svojim primjerom rese Kristovu Crkvu. Na heraldički desnom crvenom zastoru nalazi se Kristogram XP između grčkih slova alfa i omega, koja označavaju Krista Božjega pomazanika. Na heraldički lijevom crvenom zastoru nalazi se golub sa se-

dam zraka, kao simbol Duha Svetoga i sedam njegovih darova koje biskup dijeli sakramentom svete krizme.

Geslo. Izabrani biskup Ivan svoje je geslo uzeo iz Prve poslanice sv. Ivana apostola i evanđelista, svoga nebeskog zagovornika, koje glasi: *Bog je ljubav*, latinski: *Deus caritas est*. Cjelovita svetopisamska misao iz koje je uzeto geslo glasi: *Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje i Bog u*

njemu (1 Iv 4,16). Evanđeoska ljubav u središtu je i njegova mladomisničkoga gesla: *O ljubavi tvojoj, Gospodine, pjevati ću do vijeka* (Ps 89). Ljubav je jedna od tri bogooblične ili teologalne krjeposti te s vjeron i nadom postaju temelj i smisao čovjekova življenja. To je izvor čovjekove istinske sreće, mira i radosti.

Kristov simbol – Kristogram. Na desnom crvenom zastoru prikazan je srebrni

Kristogram XP (grčka slova „hi“ i „ro“). To su prva dva slova Kristova imena na grčkom „Χριστός“ – Hristos, što znači Pomazanik. Inicijali su to našega spasitelja i otkupitelja Isusa Krista, koji postaju inicijali i znak prepoznavanja svakoga kršćanina.

Grčka slova Α i Ω (alfa i omega) podsjećaju da je Krist punina objave i ispunjenje Očeva obećanja, početak i svršetak. On je *trajni lik Božji...* (Fil 2,6-11). Sv. Ivan kaže: *Evo šatora Božjega s ljudima, On će prebivati s njima... Evo sve činim novo, ja sam Alfa i Omega, početak i svršetak* (Otk 21,3-6), a u Djelima apostolskim citamo: *Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti* (Dj 4,12).

Simbol Duha Svetoga. Na heraldički lijevom crvenom zastoru nalazi se golubica raširenih krila iz koje prema dolje ide sedam zraka. Simbol je to Duha Svetoga i njegovih sedam darova. Duh je Božji lebdio nad vodama. Sv. Matej ga u svom Evanđelju opisuje kao goluba koji dolazi nad Isusa prilikom krštenja na Jordanu, a Očev glas obznanjuje: *Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!* (Mt 3,17). Golub kao simbol Duha Svetoga označava posvetiteljsku ulogu misionarske Crkve koja je nositeljica misije koju baštini od Krista koji ju šalje u svijet: *Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga* (Mt 28,19). Duh Božji Crkvu vodi, snaži, hrabri, posvećuje te u isto vrijeme osposobljava svakoga kršćanina da sakramentalnom snagom Duha Svetoga svjedoče vjeru, nadu i ljubav, te šire mir i radost koji izvire iz Kristova Srca koji obećava svojim apostolima: *Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na*

vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje (Dj 1,8). Izabrani biskup Ivan svoju je župničku službu završio u svetištu i župi Studenci koja je posvećena Presvetome Srcu Isusovu.

Srebrna zvijezda dominira na plavom polju koje poput sklopljenih ruku, između dvaju crvenih zastora, dodiruju križ po kojemu je svijet otkupljen i spašen, a kojega je svojom krvlju, još u trećem stoljeću počastio sv. Tripun, zaštitnik Kotorske biskupije. S križa se milost otkupljenja i spasenja izlijeva na cijeli svijet; s križa je Isus, preko svoga učenika Ivana, ostavio čovječanstvu svoju Majku, Zvijezdu mora i Majku Crkve. Sve to označava osmerokraka zvijezda koja je vidljiva i na grbu pape Franje, a koju je preuzeo i biskup Ivan te stavio u svoj biskupski grb kao znak vjernosti i povezanosti s Petrom naših dana. Zvijezda je resila i grb blagopokojnoga biskupa Marka Perića, koji je iz Hercegovine, kao i izabrani biskup Ivan, došao na katedru Kotorske biskupije 29. travnja 1981. godine.

Gospa je posvećen veći broj župa i crkava u Kotorskoj biskupiji, kao i četiri svetišta: Gospa od Zdravlja, Gospa od Škrpjela, Sveta Marija – Ratac te Gospa od milosti. U Trebinjskoj biskupiji, iz koje dolazi biskup Ivan, također je više župa posvećeno Gospi na čelu s katedralom u Trebinju te svetištem Kraljice mira u Hrasnu. Gospa se časti i u Dubravama, rodnome kraju biskupa Ivana, krsnoj župi Prenju, kao i u župi Sviju Svetih, Aladinići, kojoj pripada njegova obitelj. Gospi su se rado utjecali sada pokojni roditelji biskupa Ivana, Anica i Stojan, što je nastavljeno i u obiteljima braće i sestara.

Uz to, svoju svećeničku službu biskup Ivan započeo je pod okriljem Velike Gospe u Dračevu, nastavio pod okriljem Bezgrješne u Tanzaniji, te nakon povratka u domovinu pod okriljem Marije Majke Crkve župnikovao u mostarskoj katedrali.

Gospu vjerni puk Istoka i Zapada, katolici i pravoslavci cijeloga svijeta časte kao svoju duhovnu majku. Ona nas majčinski ne samo zagovara, nego i ujedinjuje te na moru života vodi k Isusu.

Plava boja simbol je i nebeskoga svoda koji slavu Božju kazuje i naviješta djelo ruku Njegovih (usp. Ps 19), kao i plavoga mora koje zapljuskuje Kotorsku biskupiju, čiji vjernici stoljećima žive uz more, na moru i od mora. Plavo polje grba simbolizira i beskrajna oceanska prostranstva, kao i otvorenost duha koju Kristova Crkva ima prema svim narodima bez obzira na boju kože, vjeru i naciju. Toj otvorenoj misionarskoj Crkvi pripada i biskup Ivan, koji kao bivši misionar želi biti otvoren prema svima te Kristovim primjerom i ljubavlju želi svjedočiti svoju pastirsku službu u novoj, višenacionalnoj i viševjerskoj sredini te graditi mostove zajedništva, prijateljstva i poštovanja prema svim ljudima dobre volje.

Plava boja označava i rijeke na kojima leže sjedišta hercegovačkih biskupija: Mostar na Neretvi, Trebinje na Trebišnjici, kao i općinsko središte Stolac koje leži na rijeci Bregavi, kamo pripadaju i rodne Dubrave biskupa Ivana.

Boje koje se nalaze u grbu podsjećaju i na trobojnicu, čime se označava podrijetlo i pripadnost biskupa Štironje hrvatskome narodu, koji je već četrnaest stoljeća odan Petrovoj stolici, živeći u poštovanju i prijateljstvu s drugim narodima na ovim prostorima.

Novi čelnici u četiri najveća hrvatska grada

Izvor: **Matica**

Foto: **Hina**

Nakon četiri godine građani Hrvatske u dva su izborna kruga održana 16. i 30. svibnja izašli na lokalne izbore. Tri milijuna 660 tisuća i 165 birača, što je za 60 tisuća manje nego na prethodnim izborima 2017. godine, biralo je sastave 428 općinskih i 127 gradskih vijeća,

20 županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba, kao i općinske načelnike i gradonačelnike te župane, odnosno gradonačelnika grada Zagreba koji ima status županije. Kandidat političke platforme Možemo! – Politička platforma, Zagreb je naš!, NL, Zelena alternativa – OraH, Za grad – Tomislav Tomašević postao je novi gradonačelnik Grada Zagreba i to vrlo

uvjerljivo, u prvome krugu dobio je podršku 45,15 posto birača, a u drugome krugu je sa 65,25 posto glasova nadmašio protukandidata Domovinskoga pokreta, Zelene liste – Miroslava Škoru.

Novi gradonačelnik Splita je kandidat Centra Ivica Puljak dok je u Rijeci pobijedio kandidat SDP-a Marko Filipović. HDZ prvi put ima gradonačelnika Osijeka, novi prvi

Novi gradonačelnik Zagreba Tomislav Tomašević

Novi gradonačelnik Splita Ivica Puljak

čovjek grada je Ivan Radić. U većim hrvatskim gradovima novoizabrani gradonačelnici su Branko Dukić (HDZ) u Zadru, Krešimir Ačkar (HDZ) u Velikoj Gorici i Mirko Duspapa (nezavisna lista) u Slavonskome Brodu. IDS je izgubio gradonačelničko mjesto u Puli, novi gradonačelnik je kandidat grupe birača Filip Zoričić, novi čelnik Karlovca je Damir Mandić (HDZ), a stara-nova gradonačelnica Siska Kristina Ikić Baniček (SDP). U Varaždinu je pobijedio Neven Bosilj (SDP), u Šibeniku Željko Burić (HDZ), u Dubrovniku Mato Franković (HDZ), u Bjelovaru Dario Hrebak (HSLs), u Samoboru Petra Škrobot (Fokus), a u Vinkovcima Ivan Bosančić (HDZ). U Koprivnici je još jedan mandat osvojio Mišel Jakšić (SDP), a Čakovcem će upravljati Ljerka Cividini (Nezavisna lista Matija Posavec). Za gradonačelnika Vukovara izabran je Ivan Penava (nezavisna lista).

HDZ je na izborima za gradska vijeća osvojio većinu u

11 većih gradova, SDP u dva, Možemo! i HSLs u po jednome gradskom vijeću, kao i četiri nezavisne liste. HDZ tako ima većinu u gradskim vijećima Dubrovnika, Splita, Šibenika, Zadra, Karlovca, Siska, Velike Gorice, Krapine, Virovitice, Požege i Osijeka. SDP je najviše glasova osvojio u gradskim vijećima Rijeke i Koprivnice. IDS ima većinu u Gradskom vijeću Pule, HSLs u Bjelovaru, a u zagrebačkoj Gradskoj skupštini koalicija predvođena platformom Možemo!. Nezavisna lista Mirka Duspape osvojila je najviše glasova u Gradskom vijeću Slavonskoga Broda, lista Ivana Čehoka u Gradskom vijeću Varaždina, lista Matije Posavca u Čakovcu te lista Ivana Penave u vukovarskome Gradskom vijeću.

Što se županija tiče, šest župana izabrano je već u prvom krugu i to Antonija Jozić (HDZ/HSU) u Požeško-slavonskoj županiji, Igor Andrilović (HDZ/HSLs) u Virovitičko-podravskoj, Ivan Anušić (HDZ i

partneri) u Osječko-baranjskoj, Danijel Marušić (HDZ i partneri) u Brodsko-posavskoj, Željko Kolar (SDP/HSS/HSU) u Krapinsko-zagorskoj i Matija Posavec (nezavisni) u Međimurskoj županiji.

U drugome krugu za župane su izabrani Stjepan Kožić (HDZ, SKNL, Stranka rada i solidarnosti, HSU, HSLs, HNS) u Zagrebačkoj županiji, Zlatko Komadina (SDP, PGS, IDS, HSU, HSS) u Primorsko-goranskoj, Martina Furdek-Hajdin (HDZ, HSLs) u Karlovačkoj, Ernest Petry (HDZ, HSS, HSU, HBS) u Ličko-senjskoj županiji i Boris Miletić (IDS, ISU-PIP, Zeleni) u Istarskoj županiji. Novi šibensko-kninski župan je Marko Jelić (nezavisna lista), u Koprivničko-križevačkoj župan ostaje Darko Koren (Mreža, HDZ), isto kao i Božidar Longin (HDZ, HSP, SU, Reformisti) u Zadarskoj i Blaženko Boban (HDZ) u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Novi župan Bjelovarsko-bilogorske županije je Marko Marušić

Novi gradonačelnik Osijeka
Ivan Radić

Novi gradonačelnik Rijeke Marko Filipović

(HDZ, HSLS), Varaždinske Anđelko Stričak (HDZ, HSLS, HSU), a Sisačko-moslavačke Ivan Celjak (HDZ, HSLS, HSS, HSP, HKS, HNS, HSU). Damir Dekanić (HDZ) postao je novi župan Vukovarsko-srijemske

županije, a dosadašnji čelnik Dubrovačko-neretvanske županije Nikola Dobroslavić ostaje župan i sljedeće četiri godine.

Tako je HDZ dobio 15 župana, 13 samostalno i dva po-

drškom Korenu i Kožiću. SDP je osvojio dva mjesta župana, po jedno IDS i Platforma Možemo! (Grad Zagreb). Dva župana izabrani su kao nezavisni kandidati – Posavec i Jelić.

U HNK U ZAGREBU SVEČANIM KONCERTOM OBILJEŽENA
70. OBLJETNICA UTEMELJENJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA

Čvrst i siguran most s domovinom

*Bunjevačko momačko kolo
u izvedbi Ansambla Lado*

Svečanim koncertom “70 godina zajedno” Hrvatska matica iseljenika obilježila 70. obljetnicu svoga utemeljenja, odnosno sedam desetljeća neprestanog djelovanja za cjelokupno hrvatsko nacionalno biće, kao i presudno održavanje ”dijaloga” s hrvatskim iseljenicima, hrvatskim manjinama u europskim državama i hrvatskim narodom u BiH

Piše: **Željko Rupić/ Matica**
Foto: **G. I. Tepoš/ Matica**

Decentno, s mjerom i ukusom, primjerenom uvjetima okupljanja i još više značenju i ulozi organizacije koja, uz ostalo, toliko dugo skrbi i o očuvanju nemjerljivoga blaga hrvatske kulture među iseljeništvom, bila je jednostavna ocjena prisutnih uzvanika sadržaja skupa održanoga 18. lipnja ove godine na, prema

Visoki gosti u loži Hrvatskoga narodnog kazališta

mišljenju mnogih, najljepšemu zagrebačkom trgu. Hrvatska matica iseljenika obilježila je svečanim koncertom u Hrvatskome narodnom kazalištu 70. obljetnicu svoga utemeljenja, odnosno sedam desetljeća neprestanog djelovanja za cjelokupno hrvatsko nacionalno biće, kao i presudno održavanje "dijaloga" s hrvatskim iseljenicima, hrvatskim manjinama u europskim državama i hrvatskim narodom u BiH.

Svečanom koncertu "70 godina zajedno - HMI", održanim pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske i uz izravni prijenos HRT-a, nazočili su mnogobrojni uglednici iz političkog i kulturnog života RH i BiH, predstavnici Crkve i sveučilišne zajednice, predstavnici organizacija i zajednica hrvatskoga izvandomovinstva, bivši čelnici Matice te njezini djelatnici i suradnici. Na svečanosti su bili i predsjednik RH Zoran Milanović, zamjenik predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH dr. Dragan Čović, zastupnica i izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora Zdravka Bušić i Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i izaslanik predsjednika Vlade RH. Dignitet središnjem skupu proslave 70. obljetnice

Matice svojim su dolaskom dali i Franjo Bertović, dopredsjednik Hrvatske bratske zajednice, najstarije hrvatske iseljeničke organizacije u Americi s kojom Maticu veže uspješna suradnja od samog osnutka, kao i "manjinski Hrvati" Franjo Pajrić, Istvan Koloszar i Maria Pilsits iz Gradišća, Ivan Gugan iz Mađarske, Ghera Giureci Slobodan iz Rumunjske i Antonella D'Antuono iz Molisea.

Dokumentarni film o Matici

Program proslave započeo je na travnjaku neposredno uza zgradu HNK gdje su nastupili članovi Baletnog ansambla hrvatske nacionalne teatarske kuće, uzvanike su pred ulazom u kazalište dočekali članovi Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809" iz Rijeke, a na samome početku programa na pozornici HNK "Lijepu našu" je, uz pratnju Tamburaškoga orkestra HRT-a, otpjevala sopranistica, operna solistica Marija Vidović, trenutačno s bečkom i madridskom adresom. Nakon što je izvela i, prema mišljenju mnogih, najbolju hrvatsku domoljubnu pjesmu, legendarnu "To je tvoja zemlja", Mariji Vidović uručili su Stipe Puđa, urednik inozemnoga izda-

Prvi gost i domaćin, predsjednik Republike i ravnatelj HMI

Predsjednik RH Zoran Milanović

nja Večernjeg lista i Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, nagradu "Večernjakova domovnica" za prošlu godinu budući da to lani, na tradicionalnome mjestu u Bad Homburgu, zbog pandemije nije bilo moguće.

Zatim je uzvanike pozdravio i obratio im se ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo

Solisti opere HNK

Balet HNK

Sopranistica Marija Vidović

Orkestar Ansambla Lado

Policijska klapa Sv. Mihovil

Klapa Stine

Izaslanici predsjednika Hrvatskoga sabora i predsjednika Vlade, Zdravka Bušić i Zvonko Milas sa zamjenikom ravnatelja HMI Ivanom Tepešom

Bivši ravnatelji Hrvatske matice iseljenika Ante Beljo i Nikola Jelinić s djelatnicom HMI Ivanom Rorom

Mijo Marić i Milan Kovač, ravnatelj i predsjednik Upravnog vijeća HMI s gostom iz BiH Draganom Čovićem

Hrvatska bratovština "Bokeljskamornarica 809" iz Rijeke

Domjenak nakon koncerta kod Meštrovićevog Zdenca života

Franjo i Mirjana Bertović na svečanome koncertu sa zamjenikom ravnatelja HMI Ivanom Tepešom

Državni tajnik Zvonko Milas i Antonella D'Antuono iz Molisea

Ravnatelj je razrezao slavljeničku tortu

Marić, čiji govor u cijelosti objavljujemo u okviru uz ovaj tekst, a program je nastavljen prikazivanjem kratkoga dokumentarnog filma "Domovina u svijetu – 70 godina HMI-ja" u produkciji HRT-a. Film autorice Zrinke Krešo, snimatelja Ivana Kovača i Dušana Vugrinca, montažera Hrvoja Mršića i urednice Doris Vučković emitiran je istoga dana u 21.10 na HTV 4. Folklorni ansambl Lado atraktivnom je plesnom točkom "Bunjevačko momačko kolo" zaslužio oduševljeni pljesak, jednako kao i članovi Hrvatske bratovštine "Bokeljska mornarica 809", čuvari tradicije hrvatskih Bokelja.

Fokusiranje na mlade

Zamjenik predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH Dragan Čović uz ostalo je zahvalio predsjedniku RH što "ovih dana vrlo glasno govori o ulozi hrvatskog naroda u BiH" te je naglasio: "Mi smo ponosni da imamo

*Dragan Čović,
zamjenik
predsjedatelja
Doma naroda
Parlamentarne
skupštine BiH*

*Izaslanik
predsjednika
Vlade RH
Zvonko Milas*

Hrvatsku kao svoju domovinu, ali isto tako nećemo se odreći BiH kao naše domovine. Nas je 15 posto u BiH, ali smo kao najmalobrojniji i najvrjedniji. Mi smo predvodnici svih pozitivnih integracijskih procesa u BiH." Čović je zahvalio dužnoscima u RH na ohrabrenju da Hrvati u BiH očuvaju svoju ravnopravnost kao konstitutivni narod i osiguraju legitimno predstavljanje na svim razinama vlasti.

Nakon maestralnog nastupa Klape Stine, koja je izvela

*Izaslanica predsjednika
Hrvatskoga sabora
Zdravka Bušić*

Prigoda je iskorištena i da se opernoj solistici Mariji Vidović uruči "Večernjakova domovnica"

kulturnu "Dalmatino povišću pritrujena", govorio je i Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i izaslanik predsjednika Vlade RH. On je istaknuo važnost fokusiranja na mlade generacije kao jamstvo opstojnosti odnosa domovinske i iseljene Hrvatske dok je izaslanica predsjednika Sabora Zdravka Bušić podsjetila da je Matica zbog povezivanja domovinske i izvandomovinske

Hrvatske bila od komunističkih vlasti proglašena žarištem nacionalističkoga skretanja, a njezini su vodeći ljudi, predvođeni Većeslavom Holjevcem, trajno udaljeni iz političkog i javnog života hrvatskoga naroda u domovini i inozemstvu.

Zajedništvo oko ključnih stvari

Policijska klapa "Sv. Miho-vil" u neobičnom je, ali "uhu ugodnom" aranžmanu izvela popularnu "Mojoj lijepoj zemlji Hrvatskoj", zatim je govorio predsjednik RH Zoran Milanović koji je pozvao na zajedništvo oko ključnih stvari, istaknuvši da je to u određenoj mjeri danas status Hrvata u BiH. "Njihova domovina je BiH, onako kako je zacrtana prije 26 godina jednim međunarodnim ugovorom koji je Hrvatska potpisala i kojega će se u dobroj vjeri pridržavati", rekao je Milanović. Naglasio je i velike šanse da se Hrvatska danas pozicionira među najnaprednije države Europe, "tamo gdje nikada nije bila, ali gdje joj je mjesto. To osjećam i u to vjerujem, a bez vjere nema smisla krenuti niti na jedan put". Osvrnuo se i na povijest istaknuvši da je hrvatska nacija bila san čija je realizacija ovisila o "malo dobrih, pravih ljudi" koji su se oko te ideje okupili u određenome povijesnom trenutku.

Svečani koncert kojim je obilježeno 70 godina kulturnih, folklornih, obrazonih, nakladničkih, informativnih, ekoloških i sportskih programa Hrvatske matice iseljenika na povezivanju hrvatskih zajednica u svijetu s Domovinom završio je Zajčevom "U boj, u boj" u izvedbi solista Opere HNK, a skup je nastavljen neformalnim druženjem uz Meštrovićev Zdenac života pred zgradom kazališta.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić

Govor Mije Marića, ravnatelja Hrvatske matice iseljenika

Volimo MATICU!

Danas Matica realizira prosječno oko 60 programa i manifestacija, povezujući 45 zemalja sa svih kontinenata u kojima u većem broju žive Hrvati i građani hrvatskih korijena

Dame i gospodo, dragi prijatelji Hrvatske matice iseljenika koji nas pratite izravno putem TV- prijenosa! Kada se na jednome mjestu okupi ovoliko važnih ljudi, i to u vrijeme korone, znači da je riječ o nečemu važnome ili nečemu što baš volimo.

Usudim se reći da je ovdje riječ o tom voljenju. Volimo MATICU koja nas okuplja već 70 godina. Sve Hrvate, ma gdje bili! 70 godina u ljudskim mjerilima je dugo razdoblje i u njega stane puno događaja i sadržaja, ali i odnosa, velikih i malih, a koji čine naš život. Od svog osnutka Matica uspješno surađuje s Hrvatskom bratskom zajednicom Amerike, našom najstarijom organizacijom u svijetu, s hrvatskim katoličkim misijama i župama iz cijeloga svijeta te kulturno-umjetničkim društvima koja okupljaju Hrvate. Osamostaljenje Republike Hrvatske bilo je velika prekretnica i u životu naše ustanove, otvorivši HMI-ju slobodan put prema svim vidovima suradnje s Hrvatima izvan matične zemlje. Među Matičinim postignućima u njezinu sedamdesetogodiš-

njem životu i radu je svestrana pomoć iseljeničtva i manjina Republike Hrvatske u vrijeme Domovinskoga rata i uloga Hrvatske matice iseljenika devedesetih u plodnoj je integraciji iseljeničtva i domovine. Iseljeničtvo je preko Matice uputilo Hrvatskoj golemu humanitarnu pomoć te pomoć u ljudstvu, a svakog dana svjedočimo kako je taj ljudski lanac iznimno vitalan i danas u prirodnim nepogodama kao što su razorni potresi koji su nedavno pogodili Hrvatsku. Danas Matica realizira prosječno oko 60 programa i manifestacija, povezujući 45 zemalja sa svih kontinenata u kojima u većem broju žive Hrvati i građani hrvatskih korijena. Kao ravnatelj Hrvatske matice iseljenika iskazujem veliku zahvalnost cjelokupnome hrvatskom iseljeničtvu, Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan RH, HTV-u i svim medijima, Matičinim suradnicima, svojim prethodnicima i njihovim timovima, uz poziv mladosti hrvatskih korijena iz cijeloga svijeta da se i ovoga ljeta uključe u Matičine škole i seminare hrvatskoga jezika, povijesti, kulture i folklora – na kojima predaju, a i vole vas, vrhunski umjetnici i znanstvenici iz naše domovine.

Promoviran 40. jubilarni broj Zbornika Boka

Tekst: **Uredništvo**

Foto: **RTHN**

Krajem mjeseca srpnja u Herceg Novom promoviran je jubilarni 40. broj Zbornika Boka, zbornika radova iz znanosti, kulture i umjetnosti. U ovom broju Zbornika Boka objavljeni su radovi: Željka Brguljana, Zlate Marjanović, Milice Križanac, Jasminke Grgurević, Marije Crnić Pejović, Marije Novaković, Tanje Bojović, Zorice Savić, Olivere Doklešić, Miloša Stijepovića, Nebojše Rašo i Gorana Komara. Na predstavljanju 40. broja Zbornika Boka urednica Nevenka Mitrović istaknula je da ovo „nije prolazni projekt niti prolazni kulturni događaj, već temeljna i trajna vrijednost u kulturi Herceg Novog i Boke kotorske“. Mr. Zorica Čubrović predstavila je četiri rada, a prof. dr. Ilija Lalošević zadržao se na prikazu rada Željka Brguljana: „Prilog opusu B. Ivankovića - slike na novskom području“.

Reagiranje prof. Željka Brguljana na kritike prof. dr. Ilije Laloševića koje je u sličnom obliku upućeno uredništvu i Redakciji 40. broja Zbornika Boka i Radio-televiziji Herceg Novi kao medijskom prijenosniku promocije novog Zbornika

Poštovani,

upozoren od kolega iz Crne Gore, poslušao sam kratak osvrt RTHN o promociji 40. broja Zbornika Boka, objavljen na web stranici „You tube“ dana 28. srpnja 2021.

Čestitam Vam na jubilar-nom broju *Boke* koji nas već četiri desetljeća, svake godine obraduje novim, zanimljivim i kvalitetnim temama. Također čestitam na stručnom i kon-

struktivnom izlaganju tijekom promocije, kako Vama gospođo Mitrović tako i gospođi dr. Zorici Čubrović. Čast mi je i zadovoljstvo da sam člankom „Prilog opusu B. Ivankovića – slike na novskom području“ mogao pridonijeti promoviranju novog broja uglednog Zbornika Boka.

Na spomenutoj promociji prof. dr. Ilija Lalošević iznio je niz kritika na moj članak. Rad je prethodno, kako se postupalo kod ozbiljnih publikacija, prošao proces prihvaćanja od Uredništva i Redakcije *Boke* te je, kako me je Uredništvo obavijestilo, od strane recenzenta ocijenjen kao „naučni“ rad. U tom postupku bilo je nekoliko sugestija za minimalne izmjene koje sam kao autor sa zahvalnošću prihvatio i proveo, a u duhu tradicije Zbornika Boka u jezik i stil članka se nije interveniralo. Nakon temeljitog postupka prihvaćanja članka od strane uglednog Zbornika Boka, sasvim je neprimjereno i nekorektno da na samoj promociji dr. Lalošević iznosi niz neopravdanih ili nevažnih primjedbi, kao i netočnih činjenica, počevši od naslova članka pa dalje, ostavljajući dojam upitnosti navedenog članka i mene kao autora.

Sve podatke kojima je možda želio zadiviti publiku dr. Lalošević je preuzeo upravo iz mog članka, ali to ne navodi gledateljstvu ostavljajući pritom dojam nadstručnjaka. Dakle, sve je u članku napisano i analizirano... i doprinosi prethodnih istraživača, počevši od J. Luetića i I. Zlokovića, koji je prvi iznio podatke o upisu smrti B. Ivankovića u maticama umrlih Srpske pravoslavne opštine u Trstu (koje od tada, a prošlo je oko 70 godina, novim istraživačima nisu pokazani?). Svojim nastupom dr. Lalošević je mogao ostaviti dojam autoriteta samo pred publikom koja ne poznaje temu. Svoj autoritet, pak, pokriva titulom, a ne znanjem o temi, ne iznoseći nikakav pouzdan izvor koji bi bio temelj njegove neosnovane kritike. Takvim je postupkom, koji zasigurno nema časnu osnovu, doveo publiku u zabludu koja je zapamtila samo to da postoji neki Brguljan koji ne piše (Laloševiću) istinu!?

No, osvrnimo se na kritiku dr. Laloševića. Prva je o tobože neadekvatnom naslovu, odnosno smatra da bi u naslovu, a i članku trebalo stajati Vasilije ili Vaso, a ne B. Ivanković te da bi drugi dio naslova trebao glasiti „slike na području Boke kotorske“ jer kaže „pola ih je van Opštine Herceg Novi“. Lalošević nastavlja: „Autor bez potrebe unosi neke dileme koje su davno riješene u nauci. Dakle, radi se o Vasiliju, zvanom Vaso Ivanković, čiji otac, iako autor to također dovodi u pitanje pa kaže ‘pretpostavlja se da mu je otac bio pomorski kapetan Jovan Ivanković iz Herceg Novog nastanjen u Carigradu’. Dakle, ne pretpostavlja se jer u matici Srpske

pravoslavne opštine u Trstu sasvim jasno i lijepo piše: ‘Vasilije Ivanković, rođen u Carigradu, od oca Jovana za kojeg se zna da je iz Herceg Novog.’ Dakle, nema nikakve sumnje. Majka je bila iz Carigrada. Sadržanjen je, i to je bilo uvedeno uredno u maticama pomenute Srpske pravoslavne crkvene opštine, u Trstu. Zna se da je bio pravoslavac, dakle Srbin, jer je ta kolonija Srba u Trstu bila veoma jaka....“

Dr. Lalošević uglavnom iznosi neistine ili stvari koje su u znanosti neprihvatljive. Tako nije istina da je pola slika obrađenih u članku izvan novske općine – samo su dvije (od sedam) i to u graničnom području novske općine, u Lepetanima, ali u kući vlasnika koji od davnina žive u Novom, pa tako i dvije spomenute slike, koje nisu živa bića s osobnim prebivalištem, pripadaju kulturnoj baštini novske općine (u kojoj živi vlasnik).

Primjedba da je ime slika navedeno netočno kao B. Ivanković je rezultat Laloševićeva nepoznavanja teme. Na nekoliko jedino poznatih dokumenata (Arhivi u Kotoru i Dubrovniku) u potpisu je Ivanković upisao svoje ime samo inicijalom B., stoga je jasno da se osobno potpisivao imenom Basilio ili Basi (Bazilije, Bazi), a ne Vasilije ili Vaso, pri čemu ne tvrdim da možda tako nije imenovan u usmenoj komunikaciji. Čak sam u članku, poštujući navode cijerenog

Ignjatija Zlokovića, istakao da mu je „ime zapisano u matici umrlih Srpske pravoslavne crkve kao *Vasilije*“ iako to nije dokumentarno potvrđeno niti mi je bilo ikad dozvoljeno da se sam uvjerim uvidom u rečenu crkvenu maticu (dr. Josip Gjurović i ja smo 2009. posjetili Srpsku pravoslavnu opštinu u Trstu s takvom molbom, ali su nas odbili primiti, a na dopis od prije 12 godina nikada mi nisu odgovorili). Ništa od onog što je promotor iznio kao činjenice (ime i podrijetlo roditelja, podaci o smrti...) nije do sada potvrđeno pouzdanim dokumentom ili sigurnom poveznicom. Kada dr. Lalošević kaže da „autor (odnosi se na mene) bez potrebe unosi neke dileme koje su davno riješene u nauci“ potvrđuje koliko malo zna o Ivankoviću i koliko se udaljio od propisanih znanstvenih metoda. Lalošević isključivo crpi podatke koje je Zloković objavio 1958., a budući da oni do danas nisu potkrijepljeni dokumentima, poštujući znanstveni postupak, moramo ih prezentirati do utvrđivanja dokaza upravo na način koji mi se prigovara – s određenom rezervom ili znanstvenom sumnjom.

Preko 60 godina razni autori prenose podatke o Ivankoviću koji nisu potkrijepljeni izvornom ili objavljenom arhivskom građom. To sam i sam činio, poštujući ugledne autora, sve dok se nisam zapitao „gdje su potvrde tih podataka“? Od tada istražujem temeljito i biti će uskoro objavljeno o Ivankoviću samo ono što se sa sigurnošću moglo utvrditi. Stoga, takve upitne podatke Lalošević nikako ne bi smio uzimati kao osnovu upućene mi kritike, a pogotovo nazivati ih „naučnim dokazom“ jer znanstvenik mora utvrditi neupitne činjenice, dokumentirane izvornom ili objavljenom građom. Sve dok se tako ne utvr-

de činjenice, i te kako moraju postojati sumnje.

Ivankovićem se bavim već više od deset godina, ponajprije zbog značaja njegova slikarskog opusa, i na tragu sam razrješenja njegova identiteta i podrijetla (što će biti objavljeno). Hoće li na kraju biti pravoslavac ili katolik, Crnogorac, Srbin ili Hrvat, potpuno je irelevantno, bitno je jedino utvrditi istinu, bilo da će ona potvrditi pojedina saznanja prethodnih istraživača ili donijeti sasvim nove činjenice. Stoga, u vezi s isticanjem nacionalnosti slikara Ivankovića kao Srbina, ako je to bio, neka ne sumnja dr. Lalošević da to neću navesti. Kao baštinik stare bokeljske kulture i tradicije poštujem sve narodnosti i vjeroispovijedi, a čovjeka vrednujem isključivo po vrlinama. U svom radu nemam potrebe ni želje politizirati niti obmanjivati javnost, nego pridonositi kulturi i Crne Gore i Hrvatske u okviru istraživanih i obrađivanih tema.

Da su primjedbe dr. Laloševića opravdane (a nisu) optužbe za prihvaćanje „grešnog“ članka, išle bi na račun Uredništva i Redakcije Zbornika Boka, kao i na račun recenzentata. Stoga je „promotor“ mog rada (da podsjetimo, dr. Lalošević se ne bavi maritimnim slikarstvom ni Ivankovićem, no on je ugledan stručnjak za područje arhitekture i dao je poseban doprinos poznavanju mletačkih utvrda na području Boke kotorske), budući da je i sam član Redakcije 40. broja Zbornika, svojim izlaganjem, koje u najmanju ruku nije dobronamjerno, a obiluje netočnostima, rječnikom nogometa, zabio sebi autogol. Jer, ako je tijekom prihvaćanja članka možda i imao izdvojeno mišljenje, pravila djelovanja nalažu mu da istupa s konačnim stavom tijela u kojem djeluje. Pa ako su Uredništvo, Redak-

cija, recenzenti članak prihvatili i ocijenili „naučnim“ otkuda onda pravo dr. Laloševiću da na promociji, što je slučaj bez presedana, kritizira isti članak. No, najveći problem Laloševićeva istupa je što njegovi navodi nisu relevantni, pa ni točni, za što nalazim dva razloga. Prvi je nekompetentnost dr. Laloševića za temu o kojoj je (negativno) govorio. Drugi razlog će cijenjeni čitatelji, uz moje upite, sami naslutiti: Zašto dr. Lalošević uopće kritizira na promociji članak s temom koja izlazi iz njegove struke i o kojoj nedovoljno zna? Zašto se tijekom izlaganja okreće kameramanu i podsjeća ga na snimljeni telefonski razgovor o prigovorima na članak? Zašto dodaje: „Žao mi je da autor nije tu da i on čuje?“... Zar ne djeluje sve kao pripremljen scenarij? Stoga se otvara i pitanje tko zapravo stoji iza nastojanja da se dezavuiraju moj rad i s kojim namjerama?

U vezi s licemjernim „žaljenjem“ što kao autor nisam prisutan na promociji, samo napominjem da mi nije bila upućena pozivnica, ali ni informacija o događaju. A da sam i bio prisutan, nisam imao što pametno čuti o svom članku jer sve izrečeno je irelevantno. K tome je javno kritiziranje prihvaćenog rada neprisutne osobe podli čin. Šteta da se dr. Lalošević bavi tuđim, a ne svojim doprinosima crnogorskoj znanosti – da je prezentirao svoje djelo njegov bi nastup, u dragom mi gradu Herceg Novom, poprimio smisao i daleko jače odjeknuo.

Uglednom Zbornik Boka želim da nastavi rad nesmanjenom kvalitetom i da bude ugodno mjesto susreta zanimljivih tema raznih autora, a ne ovakvih nepotrebnih neugodnosti.

Željko Brguljan

Okrugli stol „15. maj 1654. godine i očuvanje peraškog viševjekovnog običaja Gađanja kokota”

15. maj 2021. godine

Piše:
**U ime Društva prijatelja
grada Perasta - Tina Ugrinić**

Ovogodišnje obilježavanje Peraškog boja iz 1654. godine održalo se u Muzeju grada Perasta, dana 15. maja 2021. godine. Planirane i provedene aktivnosti bile su organiziranje okruglog stola, s temom vezanom za pučki običaj „Gađanje kokota”, koji je

po mišljenju Društva prijatelja grada Perasta i MZ Perast posljednjih godina ugrožen. S tim u vezi organizacija je podrazumijevala uključivanje obje strane, odnosno stranu čiji je stav da običaj „Gađanje kokota”, s obzirom na tradicionalni, kulturološki i na kraju i folklorni značaj, zaslužuje da se tradicija stara 366 godina nastavi te onu koja smatra da postoji zakonska neregular-

nost u održavanju ovog običaja.

Na okruglom stolu govorili su o historijskim, identitetskim i etnološkim aspektima običaja „Gađanja kokota” u Perastu arhivistkinja Istorijskog muzeja Kotor i članica Društva prijatelja Perasta profesorica Tina Braić-Ugrinić, predsjednik UO Bokeljske mornarice 809 i član rukovodstva Zajednice Italijana Crne Gore

arhitekt Aleksandar Dender, član Društva prijatelja Perasta i direktor Pomorskog muzeja Crne Gore Radulović i član Društva prijatelja Perasta dipl. ing. elektrotehnike David Braić. Oni su imali za cilj da objasne razloge zbog čega ovaj običaj ne može i ne smije imati alternativu u mijenjanju segmenata koji ga čine posebnim, smatrajući da je u kratkom vremenu došlo do sveopćeg zaborava, iskrivljenja istine, ali i nezainteresiranosti ljudi da održe barem poštovanja radi ona krucijalna historijska, kulturna i identitetska obilježja stanovnika Boke kotorske. Čitavo današnje ubiranje plodova (misli se ponajprije na turizam i kulturu) od Perasta i Boke uopće, ne bi bilo moguće da nisu postojali ljudi koji su za sobom ostavili bogatstvo u kulturi, arhitekturi i u običajima, čije značenje ima potpun smisao baš i isključivo u svojoj autentičnosti.

U ime strane koja, s uporištima u važećim zakonskim regulativama, kao i slobodom mišljenja i stavova koje zastupaju, a koji se u određenim aktivnostima provođenja običaja na izvoran način ne slažu, prisustvovali su gospodin Zoran Čelebić, koji se nalazi na čelu Savjeta za građansku kontrolu rada policije, kao i gospodin Stefan Šljukić, koji je zastupao stav Udruženja za zaštitu životinja „Korina“.

Gospodin Čelebić je istaknuo da je policija do sada davala svojom prisutnošću podršku ovoj manifestaciji s obzirom na to da je riječ o takvom običaju, ali kada netko uputi prijavu radi nezakonitog korištenja vatrenog oružja, oni su dužni reagirati. Gospodin Šljukić je stavio akcent na mučenje životinje, ali je i sam priznao da konzumira životinjsko meso te da pritom ne razmišlja na koji način je završilo u njego-

vom tanjuru. Složio se da je put za rješavanje problema da se u Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja, koji se upravo mijenja, unese i iznimka kojom će dopustiti odžavanje „Gađanja kokota” u Perastu u njegovom autentičnom i nepromijenjenom obliku, ali je rekao da NVO „Korina” neće ni predložiti ni podržati takav eventualni prijedlog druge zainteresirane strane.

OJU „Muzeji” Kotor, odnosno Muzej grada Perasta, preuzeo je ulogu mjesta na kojem su se sastale prvi put strane koje nemaju isto mišljenje vezano uz sporne segmente izvođenja jednog od četiriju viševjekovnih običaja koji su sačuvali izvorni oblik. Samim time predstavljaju kulturnu i tradicionalnu vrijednost države.

Ovim skupom koordinirala je gđa Biserka Milić, zaposlena u Muzeju grada Perasta kao projekt menadžer.

Kako je jedna od triju osnovnih muzejskih djelatnosti sačuvati prirodna, civilizacijska i kulturna materijalna i nematerijalna dobra, kao dio nacionalne i općeljudske baštine, radi zadovoljavanja kulturnih, znanstvenih i obrazovnih potreba pojedinca i društva, ova ustanova je nepristrano pružila ruku i jednoj i drugoj strani s namjerom započinjanja di-

jaloga, a u cilju pronalaženja rješenja.

Ovaj susret imao je višestruku vrijednost jer su izlagači koji zastupaju interese nastavka običaja na izvoran način iznijeli kompletan historijat tog datuma, kao i njegov historijski značaj. Izlaganja su prisutnima dala široku sliku o tradiciji, kulturi, ličnosti te su na taj način sa svoje strane detaljno obrazložili razloge njihovih težnji. Iznesena je bojazan da ako se počne s modifikacijom običaja, to će biti početak njegova gašenja. Ako bi ova modifikacija bila odobrena, postavlja se pitanje krše li i drugi naši običaji važeće propise. Običaj je do sada u izvornom načinu obilježavan 366 godina, tijekom svih promjena uprava i država, društvenih uređenja i ratova, pa je i to jedan od znakova da je prirodnije prilagoditi zakone njemu, a ne obrnuto. U postojećem Zakonu o zaštiti dobrobiti životinja tražit će se izmjena tako da on postane iznimka za pravila koja inače važe za rituale i obrede. Čuvanjem običaja čuva se naš identitet. Tradiciju je potrebno znati, razumjeti, ali prije svega osjetiti njezinu osnovnu poruku. Jer ako to nije ispunjeno, sasvim prirodno nam se nameću težnje za raznim izmjenama obi-

čaja, iako je on mnogo stariji od nas. Na ovoj osnovi se prepoznaje obveza današnje generacije Bokelja, ali i općine i države, da podsjetite javnost u čemu se ogleda dragocjenost ovog običaja, koja je njegova plemenita poruka i zbog čega on treba biti trajno zaštićen u izvornom obliku kao nematerijalno nacionalno blago.

Ime cjelokupne dnevne svečanosti jest *Zavjetni dan*, a u simbolici ovog naziva krije se odgovor njegovog svetkovanja i toliko dugog održavanja.

S druge strane, i gospodin Čelebić, kao i Šljukić, iznijeli su svoje stavove, također pravne regulative, kao i zapsnike s prethodne proslave. Na iznimno korektan način, s obrazlaganjem stavova koje zastupaju, zahvalili su na organizaciji smatrajući da je

početak dijaloga pravi put ka pronalazenju rješenja.

U građanskom duhu i pozitivnoj atmosferi, nakon izlaganja, gospodin Neven Staničić, gospođa Jasminka Lončarević - generalna konzulica Republike Hrvatske u Crnoj Gori, gospodin Adrijan Vuksanović - predstavnik Hrvatskoga građanskog vijeća, predsjednik MZ Perast gospodin Mladen Dabižinović, novinar Siniša Luković i drugi prisutni u svojstvu građana Boke, iskoristili su priliku i mogućnost da postave pitanja, iznesu stavove i diskutiraju s gospodom Čelebić i Šljukić, što su oni krajnje kulturno i profesionalno prihvatili i iznijeli svoja mišljenja i dali odgovore.

Također, treba naglasiti da su svi izlagači imali pozitivan stav i mišljenje o povodu i ora-

niziranju ovog skupa, kao i da skup nije imao ni u kojem smislu elemente političkog, vjerskog niti nacionalnog povoda.

Korektnom komunikacijom među njegovim sudionicima o ovako osjetljivoj temi, ovaj skup predstavljao je veliki pozitivni iskorak u kulturi dijaloga koja se do sada mogla vidjeti na našim prostorima i koja može biti primjer drugima. Obje strane nakon održanog okruglog stola otišle su svjesnije značaja koji ovo nematerijalno dobro nosi sa sobom, kao i koje su trenutne zakonske barijere koje mogu dovesti u pitanje obilježavanje običaja u izvornom smislu, a protiv kojih postoje legitimni načini kako da se riješe.

DIO ZNANSTVENOG RADA „TRADICIONALNI OBIČAJI U PERASTU“, OBJAVLJENOG U ZBORNIKU RADOVA FEB (FOLKLORNA I ETNOGRAFSKA BAŠTINA) 2012. - ZAGREB, 2013.

Gađanje kokota

Odred Bokeljske mornarice u Perastu, 15. svibnja

Piše:
Marija Mihaliček

Običaj gađanja živog *kokota* (pjevca) postojao je osim u Boki kotorskoj i u Budvi, Dalmatinskoj zagori i na Pelješcu (Fisković, 2004 : 261). Radi se o staroj viteškoj pučkoj zabavi u kojoj

Gađanje kokota u Perastu se, u novije vrijeme, organizira na kraju crkvenih svečanosti, 15. svibnja, zavjetnog dana, u znak zahvalnosti Gospi za spas grada u jednom od najtežih trenutaka u njegovoj povijesti.

Procesija na zavjetni dan

se muškarci natječu u preciznom nišanjenju - gađanju u živu metu. U priobalnim mjestima običaj je bio da se meta, obvezno živi kokot okovan na dasci, postavi na moru, a u selima udaljenim od obale priveže za drvo.

Najstariji opis običaja datira iz 1754. godine, odnosi se na Perast i zabilježio ga je Vicko Balović,¹ svjedoči o velikoj zavjetnoj svečanosti proslave 100. godišnjice poznatoga Peraškog boja - pobjede nad

Turcima 1654. Mladići bi vježbali poljskim topom postavljenim na obali mora te gađali cilj postavljen nasred kanala. Onaj tko ga je pogodio dobio je nagradu koja je odgovarala svečanosti toga dana (Ballovich, 1823 : 38). Da je običaj bio prisutan u Perastu prije ove velike obljetnice svjedoči Statut ili Ceremonijal Peraške općine² iz 1743. koji, između

² Rukopis *Statuto Comunale formato dalla Magnifica Comunità di Perasto nello Anno 1743*. PA XXIII

Transkribirani tekst Statuta donosi Pavao Butorac, *Razvitak i ustroj Peraške općine*, Perast, 1998., 265-295 str.

ostalog, sadrži precizne odredbe prigodom raznih crkvenih svečanosti. Posebno određuje tok ceremonije prenosa slike, kao i zavjetni ophod 15. svibnja (Butorac, 1999: 148-149 ; Milošević, 2002: 43; Brajović, 2006: 269-272). Ceremonijalom je predviđen i običaj gađanja kokota 15. svibnja i na blagdan Tijelova (Butorac, 1999 : 298).

Anton Bašić³ zabilježio je 1857. da se mladići zabavljahu gađanjem puškom živog pijevca, pričvršćenog na dasci, nasred morskih valova. Don Srećko Vulović⁴ donosi 1887. više detalja o ovome običaju:

„U osam sati mladež u narodnom ruhu i pod narodnim oružjem sakupila se pred crkvom od kud s glazbom krene put načelnikova stana, gdje primi svileni općinski barjak od kud krene na okolo po gradu, a na običajnih tačkah opali u znak pozdrava puške. Kad obiđu grad ustave se pred crkvom i zametnu zabavu najobljubljeniju na ovim stranama, a to je pucanje u nišan. Na sred mora jedno 500 koraka od obale napere velikog pijevca, tko ga pogodi primi na dar veliki ličnjak“ (Vulović, 1887: 68-69).

Isti opis donosi Butorac 1928., a kasnije i niz zanimljivih detalja koji su zabilježeni u Ceremonijalu Peraške općine, kao na primjer da se općinski barjak postavlja na stup, dar koji dobiva pobjed-

³ Anton Bašić (Perast, 1793. - 1873.), doktor filozofije i teologije, kanonik dubrovačke katedrale. Pisao je na talijanskom jeziku. Za poznavanje povijesti Perasta značajna su dva rada: *Notizie della vita e degli scritti tre illustri Perastini*, Ragusa, 1833. i *Festa dell'anno centenario secondo della riportata vittoria XV Maggio MDCLIV dai Perastini contro l'improvviso formidabile assalto dei Turchi. Fata il XV Maggio del MDCCCLIV*. Trieste, 1857.

⁴ Srećko Vulović (Perast, 1840. - 1900.), svećenik, profesor u Velikoj gimnaziji u Kotoru, historiograf i povjesničar stare bokeljske književnosti.

¹ Vicko Balović (Perast, 1767. - Kotor, 1844.), kanonik i prepozit stalnog kaptola u Kotoru.

nik je *mahrma* (marama) koja se privjesi na stup zdravstvenog vijeća,⁵ a pobjednik plaća kablčić vina za piće (Butorac, 1999 : 149).

U dokumentu iz Općinskog arhiva Perasta⁶ nalazimo opis običaja na dan 15. svibnja:

„Dan pobjede junačkih Peraštana nad nadmoćnom silom turskom dneva 15. svibnja 1654. Ovo je zavjetno-historijska svečanost s crkvenim obredom. Tog dana bokeška mornarica u skupocjenoj nošnji i bogatom oružju nosi barjak gradom predvođena glazbom, slaveći ovaj naročito svečan čas uspomene slavo-dobića Peraštana. Barjak prima 'mornarica' iz kapetanove (načelnikove) kuće uz počasnicu. Prije velike mise i procesije, mladi 'mornari' uče se pucanju na moru, stavivši na oko 3.000 koračaja metu, t. j. privezanog na dasku pijetla. Pobjednik (koji je pogodio) dobiva uz pijetla veliki narodni 'ličinjak' (ručnik), kojeg mu stave preko ramena i s 'mornaricom' te glazbom obađe grad.

Velikoj misi, a ponaosob procesiji, prisustvuje mnoštvo okolišnog svijeta, zahvaljujući Velikoj štitnici grada Perasta, darivajući ju mnogobrojnim i dragocjenim zavjetima.

Gradski muzej i plemićke kuće pružaju toga dana svoja dragocjena i historijska blaga svakom posjetiocu ovog veselja na ogled, a da bi ga uživali u sjajnoj prošlosti Perasta.“

Gađanje kokota, najobljubljenija zabava na ovim prostorima (Vulović, 1887 : 68), uz slavlje pucnjavom i palje-

Simboli pobjede u Peraškom boju barjak, džeferdar i mač

njem vatri, bio je sastavni dio crkvenih svetkovina u vrijeme vladavine Austrije, za što je trebalo odobrenje službene vlasti.⁷

Između dvaju svjetskih ratova običaj gađanja kokota zadržao se u selima Peraške općine, za vrijeme crkvenih svečanosti: u Strpu i Lipcima na dan Kristova uzašašća (Spasovo); u Kostanjici 24. lipnja, na dan sv. Ivana; u Đurićima, 26. srpnja, na dan sv. Ane.

U ribarskom naselju Muo ovaj običaj se povezuje s procesijom na Duhove, koja se kretala granicama Mula, od

5 Stup zdravstvenog ureda *collona alla sanita* postavljen je 1680. na trgu u Perastu, simbol Republike Venecije krilati lav i barjak uklonjeni su u drugoj polovini XX. stoljeća, a danas se djelomično očuvan nalazi u Muzeju grada Perasta.

6 Popis svih priredaba i svetkovina koje se održavaju na području općine Perast, No 3501. 10. XII. 1937.

7 Tako se jednim aktom Kotarskog 1901. na traženje Općinskog upraviteljstva Perasta dopušta „pucanje iz mužara, pušaka i pucanje u nikšan te paljenje umjetnih vatara u Perastu, 28 aprila, 1, 14, 15 maja; 29 junija, 25 i 26 julija; u Strpu 20 maja; u Kostanjici 26 maja i 24 junija; u Đuriću na 26 maja prigodom crkvenih svetkovina“, PA fond I, CCCV.

Tradicionalno kolo

stare crkve Kuzme i Damjana u gornjem naselju do obale. Poslije procesije bilo je uobičajeno gađanje kokota. Ovaj danas zaboravljeni običaj na Mulu zabilježio je Špiro Kulišić:

Poslije litije ribari su vezivali pijetla za jednu dasku od patosa ribarske barke (t.zv. „pajuo“) i postavljali ga na more. Gađali su ga s kraja „štucem“, stojeći, klečeći ili naslonivši štuc na „vile“. Iza toga svi odrasli muškarci išli su na kraj sela kod Rijeke gdje su pekli ovog pijetla i zajedničko ja-gnje. (Kulišić, 1953 : 196)

Običaj se pratio u selima udaljenim od obale koja su u Boki kotorskoj i inače slavila velike crkvene svečanosti, najčešće Spasovo, dane nebeskih

zaštitnika pojedinih naselja u Boki kotorskoj: a u Tivtu se 26. srpnja pokraj crkve *sv. Jane* (sv. Ane) u Peanima gađao kokot obješen o maslinu.

Postoje saznanja da je ova omiljena igra natjecanja bila sastavni dio i drugih narodnih okupljanja i svečanosti.⁸ Tako je zabilježeno da su se do Prvog svjetskog rata u Gornjem Stolivu pokraj kamenog križa okupljali svi odrasli muškarci iz Gornjeg i Donjeg Stoliva na

⁸ Cvito Fisković objavio je arhivsku vijest da se u Orebiću prilikom proslave rođendana austrijskog cara Ferdinanda I., 19. travnja 1836., održalo niz mjesnih običaja, među kojima je i *popodnevo gađanje puškama pijeveca vezanog na dasci sred mora, koje su izvršili činovnici i stanovnici Orebića.*

Novu godinu i gađali vezanog kokota, a pobjednik je bio dužan da s pola barila vina počasti sve sudionike (Kulišić, 1953 : 196).

Kontinuirano trajanje više od pola stoljeća ovog običaja u Perastu i okolnost da se, istina s kraćim prekidima, održao do danas jedino u Perastu opravdava razlog današnjeg imenovanja ovog običaja *peraškim*.

Gađanje kokota u Perastu se, u novije vrijeme, organizira na kraju crkvenih svečanosti, 15. svibnja, zavjetnog dana, u znak zahvalnosti Gospi za spas grada u jednom od najtežih trenutaka u njegovoj povijesti.

Starodrevni zavjet Peraštana i danas se izražava vjerskim

ritualom koji započinje prenosom Gospine slike.⁹ Glavna svečanost koja se održava 15. svibnja uz veliko misno slavlje i procesijom s Gospinom slikom do danas je ostala, uz proslavu patrona Kotora sv. Tripuna i Velike Gospe - najveće katoličke vjerske svetkovine u Boki kotorskoj.

Svečanost uveliča odred Bokeljske mornarice i Gradska muzika iz Kotora. Smotra Bokeljske mornarice i tradicionalno kolo igra se na trgu ispred simbola peraške pobjede: zastave grada Perasta, trofeja *džeferdara* koji je pripadao Mehmed Agi Rizvanagiću, zapovjedniku turske vojske i *mača* koji je, prema tradiciji, Peraštanima poklonio Petar Zrinski prilikom posjeta Perastu poslije Peraškog boja 1654. Ovi simboli se donose iz Muzeja grada Perasta i postavljaju na zid crkve. Svake godine ovaj drevni običaj okupi uz vjernike i mnoge znatizeljnike i turiste.

Gađanje kokota se, uz preklade i pokušaj promjene datuma u nastojanju da se ovaj običaj odvoji od vjerske svečanosti,¹⁰ organizira dugi niz desetljeća u Perastu u popodnevnim satima, poslije misnog slavlja i procesije, iako se ranije organizirao ujutro (Vulović, 1887 : 69 ; Fisković, 2004 : 262).

Ovaj običaj i danas okuplja mnoge sudionike koji se okušaju u vještini gađanja živog kokota.¹¹ Na udaljenosti od

Gađanje kokota

Pobjednik s kokotom i šugamanom

9 Slavljenje Peraškoj započinje prenosom čudotvorne slike s otoka Gospe od Škrpjela, u prvoj nedjelji svibnja, postavljanjem na glavni oltar crkve sv. Nikole u Perastu, gdje ostaje do Petrovdana 29. lipnja.

10 U vrijeme socijalizma često se nije blagonaklono gledalo na običaje i vjekovnu tradiciju. Bilo je pokušaja da se narodni običaj mijenjanjem datuma održavanja potpuno odvoji od crkvene zavjetne svetkovine. Tako je 1969. gađanje kokota organizirano 4. srpnja.

11 Pod pritiskom Društva za zaštitu životinja 2000. godine umjesto živog kokota gađala se metalna figura pijevca, a sljedeće godine ponovno se gađa živi kokot.

150 m od pristaništa u Perastu, prema Verigama, na drvenoj dasci se veže živi kokot. Pravilo je da se pripadnici odreda Bokeljske mornarice prvi okušaju u streljačkoj vještini, a zatim i ostali sudionici. Gađa se u novije vrijeme malokalibarskom puškom, koja je zamijenila pušku na kapsuo i još stariju „kremenjaču“. Najvještiji među natjecateljima biva darivan šugamanom (ruč-

nikom) na kome je izvezena godina Peraškog boja 1654. i godina proslave.

Slavodobitnik s ručnikom preko ramena i trofejom - kokotom u ruci, prođe Perastom, uz odobravanje i čestitke za postignutu čast, a organizatori *Gađanja kokota* - Društvo prijatelja Perasta i Mjesna zajednica - pobrinu se da se sudionici počaste vinom.

Znanstveni skup „Identitet Hrvata Boke kotorske“ u Zagrebu i Tivtu

Piše:
Željko Brguljan

U organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba i nekoliko suorganizatora organiziran je od 6. do 9. svibnja 2021. u Zagrebu i Tivtu znanstveni skup „Identitet Hrvata Boke kotorske“. Prvi dio održan je u Zagrebu 6. svibnja, a na njemu je, u dvjema dvoranama Instituta Pilar, sudjelovalo 19 izlagača. Sudjelovao sam u radu druge skupine u kojoj su iznijeli sažetke svojih radova osmero izlagača. Vinicije B. Lupis nastupio je s radom „Baština kao identitet Hrvata Boke kotorske“, Maja Katušić s radom „Boka kotorska i međukulturalne migracije: vjenčanja u Kotoru tijekom 18. stoljeća“, Ante Bralić s radom „Politička i nacionalna identifikacija bokeljskih Hrvata kroz prizmu austrijskih izbora“, Ivana Prijatelj Pavičić i Sandra Šuštić Cvetković razmatrale su „Pitanje širenja utjecaja Lovre

Herceg Novi s lukom i rodnom kućom sv. Leopolda, razglednica, 1918., vl. Zbirka Ž. Brguljana, Zagreb (foto: Ž. Brguljan)

Dobričevića u dubrovačko-kotorskom slikarstvu“, Domagoj Vidović govorio je o „Toponimiji Kotorskoga i Tivatskoga zaljeva“, Matilda Kolić Stanić nastupila je s temom „Luka Brajnović – jedan od začetnika

komunikologije“ te Željko Brguljan s temom „Obitelji Mandić i Carević u Herceg Novom“, čije izlaganje ovdje donosimo u skraćenom opsegu.

Željko Brguljan: Pretci sv. Leopolda: obitelji Mandić i Carević u Herceg Novom

Među bokeljskim svecima i blaženicima posebno mjesto pripada svetom Leopoldu Bogdanu Mandiću, rodnom iz Herceg Novog, osobi plemenitoga roda, sićušna rasta, a snažna duha. O sv. Leopoldu je pisano, opravdano, puno, no njegovim precima po ocu i majci nije se nitko sustavnije bavio te smo o njima dosad imali

vrlo skromna saznanja. Stoga je bilo potrebno istražiti svečeve pretke, otkriti podrijetlo i sastaviti rodoslovlja (za novsko razdoblje) obitelji Mandić i Carević, pronaći zanimljive detalje iz života dviju obitelji bokeljskih Hrvata te utjecaje obiteljskog kruga na mladog Bogdana.

Herceg Novi je grad burne prošlosti, o čemu svjedoče i brojne utvrde raznih osvajača. Tijekom povijesti grad je gubio ne samo značajne graditeljske sklopove i pokretno kulturno blago, nego i svoje autohtono stanovništvo. Gradska slika drastično se mijenjala u etničkom, vjerskom, ali i kulturnom smislu. Među starim

Zavjetna slika Matije Mandića, svečeva strica, ulje na platnu V. Poireta, 1852., vļ. Zbirka svetišta Gospe od Škrpjela, Perast (foto: Nenad Mandić)

novskim obiteljima koje su već davno nestale bili su i Carevići i Mandići.

Mandići su izvorno iz Bosne i spadaju među plemenite rodove, a ima ih i u Bačkoj. Napustili su Bosnu u 15. st. bježeći pred Turcima i nastanili se na jadranskoj obali

(kontinentalnoj i otočnoj). Preci sv. Leopolda naselili su se u Poljicama, u selu Zakučac, nedaleko od Omiša, otkud se svečev pradjed Nikola oko 1760. doselio u Herceg Novi. Nastanio se na području starog lazareta, zvanom Tinturija, na posjedu obitelji Carević koja je ondje imala „bojadisaonu“ te se 1769. vjenčao s Marijom Čupić (Zupich). Iako ga smatramo rodonačelnikom novskih Mandića, na početku tog stoljeća nalazimo u Boki i patruna Ivana Mandića, koji je u siječnju 1706. svojim brodom *Salvator del Mondo* s robom iz Albanije za Veneciju proveo karantenu od 16 dana u novskom lazaretu. U popisima hercegnovskog stanovništva radi raspodjele soli obitelj Nikole Mandića nalazimo u onom iz 1772., a u popisu iz 1778. obitelj broji već pet članova. Svečev pradjed Nikola preminuo je u svojoj kući (*ne-*

lla propria Casa) 1812., a pokopan je u crkvi sv. Antuna, u grobnici Bratovštine Bezgrešnog začeca BDM.

Nikolin i Marijin sin, Ivan Mandić, svečev djed, rođen oko 1780., oženio se Anđelikom Mavrić. Prve podatke o njegovoj pomorsko-trgovačkoj djelatnosti nalazimo 1811. kada je prispio u Dubrovnik bracerom *Madonna dello Scarpello*, a dvije godine kasnije prevozi robu iz Rosa u Makarsku. Od 1814. vlasnik je veće bracerne imenovane *S. Nicolo*, a od 1825. posjeduje i braceru *Madonna del Carmine*. Sredinom prosinca 1834. kao vlasnik i zapovjednik pjelega *Unghero* obraća se Lučkoj kapetaniji Rose s molbom da ga za putovanje do Rijeke i natrag zamijeni sin Bogdan, a tri godine kasnije – 6. siječnja 1838. umire u 58. godini. Ostavio je četiri sina: Bogdana, Nikolu, Petra i Matiju.

Bogdan Mandić, svečev stric, bio je pomorac, rođen je 1808., oženjen Anom, kćerkom kapetana Deretića i majke iz obitelj Korner, čiji je zadnji potomak bio bokeljski pjesnik Jeronim Korner. Od desetero djece Ane i Bogdana Mandića, svečeva strica, po kojemu je na kršte-

nju i dobio ime, samo je jedna kći doživjela punoljetnost pa se ova obiteljska grana brzo ugasila.

Drugi Ivanov sin – Nikola rođen je 1810. Nedostatak podataka o Ivanu moguće su povezani s njegovom odsutnošću iz Boke jer na popisu duša novske župe navodi se kao odsutan s napomenom da se nalazi u Stonu. Cvito Fisković u izvrsnom članku o zavjetnoj slici njegova brata Matije pogrešno mu pripisuje pomorske aktivnosti i suvlasništvo nave, zamjenjujući ga s kapetanom Nikolom Panteleonovim, članom pravoslavne obitelji Mandić iz Kamenog.

Treći Ivanov sin Matija, rođen 1816., bio je oženjen Karolinom Forti iz Kotora, srodnicom kotorskog župnika i kanonika Jeronima Fortija. Matija je posjedovao pjeleg sagrađen 1838. u Milni na Braču, a imenovan po supruzi. S njim se u noći 19. listopada 1852. našao na moru pokraj Ulcinja zahvaćen iznenadnim olujnim vjetro. Slomljenih jedara brod je nošen uraganom prema Otrantu, no promjenom vjetrova *Carolina* se s kap. Mandićem i posadom sljedećeg dana na večer našla spašena kraj luke Fanò, sjeverno od Ancone. Matijina zavjetna slika akademskog slikara Vika Poireta u svetištu Gospe od Škrpjela vrsnim prikazom događaja i danas podsjeća na Mandićevu proživljenu dramu na moru.

Četvrti Ivanov sin Petar Mandić, svečev otac, rođen je 1814., a 1845. vjenčao se s Karolinom - Dragicom Carević, kćerkom Antuna Carevića i Eleonore kontese Bujović. U tom je braku rođeno dvanaestero djece: Ivan i Antun koji su preminuli u dječjoj dobi, zatim Eleonora, Andrija, Anđelika, Tomo i još četiri sestre koje su prethodile najmlađem Bogdanu, rođenom

Mandić	"	Pietro	Antoni	Mauri	Castellano
Don	"	Carla	Antoni	Bujini	Castellano
Don	"	Andrea	Pietro	Lavori	Castellano
Don	"	Angela	Don	eadon	eadon
Don	"	Maria	Don	eadon	eadon
Don	"	Maria	Don	eadon	eadon
Don	"	Tommaso	Don	eadon	eadon
Don	"	Adriano	Don	eadon	eadon

Popis članova obitelji svećevih roditelja, Stanje duša Župe sv. Jeronima, oko 1870., Župni arhiv, Herceg Novi (foto: Ž. Brguljan)

18 Carevića, a šest godina kasnije 24, no svi oni su potekli od Andrije, što znači da je Andrija rodonačelnik hercegnovskih Carevića.

I djeca Andrije i Cecilije bila su ugledna, kći Marija udala se za Antuna iz istaknute obitelji Guerra, a njihova kći Justina Tereza udala se za kontu Gjura Nikićijevića. Stjepan se zaredio, doktorirao teologiju, postao novski župnik, a preminuo 1791. u 53. godini. O Ivanu gotovo da ništa ne znamo, osim da je preminuo 1759., također mlad. No, o Ivanovu sinu Luki nalazimo više podataka. Luka se oženio Paulom Reggio, srodnicom (vjerojatno nećakinjom) don Ivana Reggia, donatora zvona crkvi sv. Jeronima, koji je preuzeo župu od Stjepana Carevića. Luku nalazimo godine 1779. prilikom ukrcavanja dračke robe trgovca Hasana Kruje za Veneciju na brod *SS.mo Crocifisso e Madonna del Rosario* Dobročanina kontu Gjura Ivanovića kao potpisnika robe za račun Ivanovića, a 1783. svjedok je javne gradske objave, uz uglednog kontu Gjura Nikićijevića, svoga zeta. Sin mu Ivan Carević bio je svećenik, pomoćni župnik na službi u Rosama, a zanimljivo je da je don Ivan imao dva svećenička uzora – praujaka don Ivana Reggia i strica don. Stjepana Carevića, koji je preuzeo novsku župu od 86-godišnjeg don Miha Nikićijevića.

Nikola Andrijin Carević, svećev pradjed, bio je imućan trgovac koji je bio vlasnik ili suvlasnik nekoliko manjih jedrenjaka. Tako trabakule *Madonna del Scopò*, *S. Luca e S. Spiridione* i *Natività della Madonna e S. Spiridion*, pjeleg *La buona unione* te još dva broda kojima je trgovao većinom između albanskih luka i Ancone. Očigledno je pomorska trgovina svećeva pradjeda cvjetala jer 1808. francuski

1866., kasnijem kapucinu ocu Leopoldu. Za Bogdanova oca Petra stoji da je bio pomorac, također i za Leopoldovu braću Nikolu, Andriju i Toma, a dva posljednja bili su i agenti trčanskog Lloyda za novsku regiju.

U izvorima nalazimo i čitav niz pomoraca prezimena Mandić koji su intenzivno trgovali od samog početka 18. st. na relaciji Albanija – Venecija, čija se prisutnost i djelatnost u Boki preklapa s novskim Mandićima, a i oni su zajedničkoga bosanskog podrijetla, ali nastanjeni po Dalmaciji – na Braču, Lošinju, Pagu i u Veneciji. Najzanimljiviji je Ivan, sigurno srodnik bokeljskih Mandića, koji 1706. svojim fregadunom preuzima teret kukuruza u luci Portik kraj Vojuše, u vrijeme napada Tripolitanaca s mora i Turaka s kopna na peraške brodove, a 1713. u pratnji vicekancelara za Boku prevozi talijanske vojnice – dezertere s broda *Santa lega*.

Carevići su svakako duže prisutni u Herceg Novom od Mandića. Izvori tvrde da su Carevići plemenita roda, čak ogranak obitelji Kosača koja je, do osvajanja grada od Turaka, upravljala Herceg Novim. Teško je prihvatiti tezu da su Carevići opstali u Herceg Novom tijekom dva sto-

ljeća turske uprave gradom. Tvrdnje da se ova obitelj u Novi doselila iz Perasta nemaju osnove. U peraškim župnim maticama, znatno starijim od novskih, ne nalazimo Carevića, tek jedan zapis o kumstvu. Nema ih niti u peraškim knjigama doprinosa od trgovine (minele) u drugoj polovici 17. st. iako nalazimo u intenzivnoj trgovini albanskim žitarcima članove svih značajnijih peraških obitelji. Careviće ne nalazimo ni među pomorcima i trgovcima koji su prolazili starim novskim Lazaretom na samome početku 18. st. Razlog navođenja da su Carevići u Herceg Novi doselili iz Perasta vjerojatno je poistovjećivanje te obitelji s obitelji Zaratović koja jest peraška obitelj s ogrankom u Novome nakon oslobođenja grada od Turaka. Moguće je prvi član obitelji Carević u Herceg Novom – Andrija – kraće boravio u Perastu, gdje ga 1718. u tamošnjim maticama krštenih nalazimo upisanog kao kuma.

Andrija Carević je rođen oko 1674., a preminuo u Novom 1759. u 85. godini, u predubokoj starosti za to doba. Bio je ugledan i imućan građanin. Oženjen je Cecilijom Liziani, a obitelj im je, prema izvorima, 1750. brojila osam članova. Na popisu kućanstava iz 1772. u Herceg Novom je bilo

carinici procjenjuju njegovu kuću na 3.400 fjorina, što je bilo peterostruko više od prosječne vrijednosti kuća u Gradu i Toploj. Nikola je preminuo u dubokoj starosti (kako i priliči bogatima), a pokopan je u klausturu samostana sv. Antona. Nasljeđuju ga kćer Marijana i sinovi Andrija, Matija i Antun. Andrija je bio pomorski kapetan, zapovjednik brika *Figlio di buona fame*, oženio se Marijom Oresi, a umro je na mjestu gvardijana župne crkve, vrlo mlad, u dobi od 33 godine.

Tako se život obitelji Carević u Herceg Novom nastavio preko Antuna Nikolina, svečeva djeda, imućnoga građanina, oženjenog Eleonorom kontesom Bujović, pripadnicom jednog od najstarijih i najmoćnijih peraških rodova. Vjenčali su se u Veneciji 1815. Antun je bio trgovac i brodovlasnik, a u braku s Eleonorom rođeni su Andrija, Anamarija, Vicko, Eugenija i Karolina, svečeva majka čije ime kasnije pišu kao Karlota ili hrvatski Dragica. Cijela je obitelj bila dobroga kršćanskog vladanja pa je takav duh, udavši se 1845. za svečeva oca Petra Mandića, Dragica prenijela i na svoju djecu. Otac Leopold posjetio je Herceg Novi prigodom smrti majke 1905. Posljednji član Leopoldove obitelji i općenito katoličke obitelji Mandić u Herceg Novom, svečev brat Nikola preminuo je 1927. Malobrojni živi potomci su se raselili te nakon Nikoline smrti više u Gradu nije bilo katoličkih Mandića, samo pravoslavnih koji su se doseljavali iz sela Kameno u Novskom zaleđu, a od sredine 19. stoljeća su se uzdigli u pomorstvu i dali nekoliko pomorskih kapetana.

Osim utvrđivanja rodoslovlja roditelja sv. Leopolda Bogdana Mandića te statusa i aktivnosti obitelji Mandić i Carević u Herceg Novom, posebno sam

Sv. Leopold s familijom u Herceg Novom 1905. nakon majčine smrti, priv. vlasništvo, Herceg Novi (foto: autor nepoznat)

želio utvrditi utjecaje na kršćanski duh mladog Bogdana jer iako je njegov duhovni rast ponajprije osobna zasluga, on je ipak bio potaknut posredno od svećenika iz obitelji od kojih je posljednji – don Ivan Carević - preminuo točno dva desetljeća prije Bogdanova rođenja. No, taj duh vjere prenosio se u obitelji pa tako i preko majke Dragice na njezino najmlađe dijete. Možemo zaključiti da glavni poticaji na duhovni život i usmjerenje mladog Bogdana Mandića, nakon onih koji su stizali iz njegova srca, nisu, u značajnijem obliku, potekli iz obitelji Mandić, nego preko svečeve majke – od Carevića. Istražujući svečeve korijene, u izvorima nalazimo i kršćansko vladanje njegovih predaka. Dok je ocjena župnika kod Carevića uvijek visoka, svečevu djedu Ivanu Mandiću kršćansko vladanje ocijenjeno je kao dovoljno (*sufficiente*), a djedove sestre Pauline s najnižom mogućom ocjenom – kao slabo (*debole*). Ivanovi sinovi živjeli su boljom vjerskom kulturom, a tome su svakako pridonijele njihove supruge koje

su u obiteljima imale svećeničke, tako Matijina supruga Karolina Forti i Petrova Dragica Carević, koje su u brak ušle s odličnim kršćanskim vladanjem (u izvorima: *ottimo*), pa su takvo prenijele i na djecu. Taj utjecaj potvrđuje i zavjetovanje škrapjelskoj Gospi svečeva strica, pomorca Matije Mandića u teškoj situaciji na moru i njegova zahvala za spas – zavjetna slika pjelega *Carolina* u borbi s olujnim morem, izvrsnim djelom slikara Vicka Poireta, koja vizualno svjedoči o nestalom zaljevskom svijetu i ostacima vrijedne kulturne baštine, djelomično izloženoj propadanju.

Čast mi je i veselje da sam mogao, upravo danas 12. svibnja, na dan 55-godišnjice rođenja našega dragog bokeljskog sveca – Leopolda Bogdana Mandića - uputiti sažetak istraživanja o svečevoj obitelji časopisu *Hrvatskome glasniku* koji, možda i Leopoldovim zagovorom, ipak opstaje u teškim uvjetima financijske krize boreći se, poput Mandićeva pjelega, iz broja u broj s „olujnim valovima“.

Znanstveni skup u Tivtu

Dругi dio znanstvenog skupa „Identitet Hrvata Boke kotorske“ održan je u hotelu Palma u Tivtu 8. svibnja 2021. godine, ali s reduciranim programom. Na skupu u Tivtu sudjelovali su: don Robert Tonsati (Kotorska biskupija) - Vizualni identitet - masovni javni izričaji (katoličke) vjere u Boki u IX. i XX. st., Miljan Gogić (Istorijski institut Univerziteta Crne Gore) - O kotorskom episkopu Grimoaldu. Prilikom sudjelovanja imali su i Josip Uglešić, Josip Renić, Jakov Momirović, studenti 2. i 3. godine kroatistike Sveučilišta u Zadru, koji su iznijeli svoje viđenje na temu - Boka kotorska, biser hrvatske kulture koju treba poznavati.

Zbog skraćivanja trajanja skupa najavljeni sudionici nisu izlagali svoje referate. To su: Ozana Ramljak (Sveučilište VERN) - Može li se reći zbogom - nostalgija u pjesništvu Viktora Vide; Vanda Babić Galić (Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru) - Što sam željela postići dvama izdanjima monografije Boka kotorska - zaljev svetaca i hrvatske

kulture?; Marijan Bitanga (Visoki kazneni sud Republike Hrvatske), Dubravka Škalabrin-Šarić (Prekršajni sud u Zadru) - Pravna misao Baltazara Bogišića u suvremenom kontekstu EU-a; Milica Mihaljević i Lana Hudeček (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje) - Hrvatski (standardni) jezik u digitalno doba: što nam mrežni izvori govore o Boki.

Na skupu u Tivtu bio je prisutan ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman, koji

je na kraju znanstvenog skupa pozdravio sudionike i izrazio potporu u nastojanjima očuvanja hrvatskog identiteta u Boki kotorskoj.

Skupu su prisustvovali kotorski biskup mons. Ivan Štironja, izaslanik predsjednika Crne Gore Boris Bastijančić, veleposlanik RH Veselko Grubišić, generalna konzulica RH Jasminka Lončarević, predsjednik HNV CG Zvonimir Deković, predsjednik HGI-ja Adrian Vuksanović, predsjednica OMH za Boku kotorsku Marija Mihaliček, član HGD-a Mirko Vičević.

Simbolično, na brodu su tijekom plovidbe Bokom kotorskom doneseni zaključci te svečano potpisani, a bit će prosljeđeni nadležnima u Hrvatskoj i Crnoj Gori kako bi se potaknule prijeko potrebne promjene i zaštitila hrvatska autohtona baština Boke, Hrvati Boke i Bokelji.

Uredništvo

Župljani Bogdašića i Lepetana svečano proslavili blagdane svojih zaštitnika

Dvije male bokeljske župe - Bogdašići i Lepetane - i ove su godine svečano proslavile blagdane svojih nebeskih zaštitnika: svetoga Petra i svetoga Antona Padovanskoga. U vjeri, ljubavi i zajedništvu župljani su zahvalili na blagoslovu i slavili svoje zaštitnike.

PROSLAVA SV. ANTONA U LEPETANIMA

Tekst: **don Dražen Kraljić**
Slike: **Jelena Serventi**

Ubokeljskoj župi Lepetane 13. lipnja svečano je proslavljen blagdan sv. Antona Padovanskog, zaštitnika župe, te su toga dana služene dvije svete mise. Prvu svetu misu u 10 sati služio je upravitelj župe don Dražen Kraljić koji je u svojoj propovijedi vjernike upoznao sa životom sv. Antuna s posebnim naglaskom na Božjoj volji za svakoga od nas. „Sveti Ante imao je želju poći u misije i postati franjevac te dati svoj život za Krista kao mučenik ponu-

kan dolaskom relikvija prvih franjevačkih mučenika čije su svete moći jednom prilikom došle u grad Koimbru gdje je sveti Ante boravio kao redovnik augustinac. Ali ta mu želja nije bila ispunjena, već je Bog za njega imao drugi plan, tako da je umjesto palme mučeništva on zbog svojih izvanrednih propovijedi i čudesa koja je činio postao poznat kao svetac svega svijeta kako ga mnogi rado nazivaju”, istaknuo je uz ostalo don Dražen. Posebno je svečana bila večernja sveta misa koju je u 19 sati u župnoj crkvi predslavio don Marko Sutalo, svećenik Mostarsko-duvanjske biskupije. U svojoj homiliji don Marko je naglasio kako je svatko od nas pozvan na svetost i da se može ostvariti u svome život-

nom pozivu kao što se i sveti Ante ostvario u svome svećeničkom i redovničkom pozivu. „Naše je vrijeme udaljeno od Antina vremena oko osam stoljeća i sve je doživjelo veliku preobrazbu te nam se čini kao da tada nije bilo problema koji danas postoje. Ali upravo suprotno, i tada je bilo raznoraznih problema i napaсти, ali se sveti Ante sa svime time izborio uz pomoć milosti Božje. A i naš blaženi Alojzije Stepinac u svoje je vrijeme već upozoravao na mnoge moralne dekadencije koje su postojale i tada, kao što postoje i danas. Ali u svemu tome najvažnije je da ostanemo i budemo dobri ljudi i dobri kršćani, upravo kao što je to bio i sveti Ante”, istaknuo je uz ostalo don Marko. Pjevanjem su misno slavlje

uveličali združenim snagama župni zbor iz Bogdašića i Stolina. Na kraju mise vjernicima se obratio upravitelj župe don Dražen koji je iskoristio priliku da zahvali prije svega dragome Bogu i svetome Antonu

na lijepom vremenu, zatim predvoditelju misnog slavlja, kao i svojim župljanima i svima onima koji su pomogli da ova proslava lijepo i svečano protekne. Nakon blagoslova djece i cvijeća na kraju mise

vjernici su krenuli u procesiju prateći pjesmom i molitvom kip sv. Ante, a zatim su se u crkvi s poštovanjem poklonili njegovim moćima.

PROSLAVA SV. PETRA U BOGDAŠIĆIMA

Tekst: **don Dražen Kraljić**
Slike: **Jelena Serventi**

29. lipnja, u bokeljskoj župi Bogdašići svečano je proslavljen blagdan sv. Petra, zaštitnika župe, te su toga dana služene dvije svete mise. Prvu svetu misu u 10 sati služio je upravitelj župe don Dražen Kraljić koji je u svojoj propovijedi vjernike upoznao sa životom sv. Petra i Pavla s posebnim naglaskom na mučeništvu. „Sveti Petar i Pavao su u mnogočemu bili različiti, što se tiče znanja, ponašanja i vjerskog iskustva, ali ono što ih povezuje jesu dvije stvari: vjera u Isusa Krista i mučenička smrt. Obojica su iz ljubavi

prema Kristu mnogo toga pretrpjeli i na kraju dali i svoj život za Krista. Iako danas živimo u 21. stoljeću i mislimo da progona više nema, to zapravo i nije tako jer i u ovo naše vrijeme ima ljudi koje ubijaju samo zato jer vjeruju u Krista i nisu se htjeli odreći te vjere”, istaknuo je uz ostalo don Dražen. Posebno je svečana bila večernja sveta misa koju je u 19 sati na platou ispred župne crkve predslavio mons. Ivan Štironja, kotorski biskup, kome je ovo ujedno bio prvi službeni posjet župi Bogdašići. U svojoj homiliji mons. Ivan upoznao je vjernike sa životom apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla te istaknuo njihovu važnu ulogu u životu i nastanku prve Crkve. „Danas častimo svoje nebeske zaštitnike, ali u isto vrijeme častimo svoje uzo-

re, jer sv. Petar i Pavao su nam uzori i primjer kako treba nasljedovati Krista. Stoga se prisjetimo barem nekih crtica iz njihova života. Vrlo je važno ne zaboraviti da su obilježili prvo stoljeće kršćanstva. Petra je Isus osobno pozvao u službu i on se odazvao. Nije vagao nego je ostavio mreže i pošao za Učiteljem. Zato je i dobio milost da ga prvi prepozna kao Sina Boga živoga i ispovijedi vjeru. Imao je i on padova u svom životu, ali je iskreno zbog toga žalio i kajao se. Na kraju je darovao svoj život za vjeru i za spasenje duše. Savao, koji je nakon obraćenja dobio ime Pavao, imao je posve drukčiji put. Veliki progonitelj kršćana postao je najveći propovjednik kršćanstva. Sjećamo se onoga čudesnog događaja pokraj Damaska, gdje je oslijepio i doži-

vio viđenje. Ukazao mu se Isus kojega je progonio. Savao nije shvaćao da progoneći apostole i njihove učenike progoni zapravo i Isusa i cijelu kršćansku zajednicu. No, Isus mu je otvorio oči i pomogao mu shvatiti da ubijajući one koji su povjerovali u Krista, progoni i ubija samoga Krista. Progleđavši vlastitim očima, zavolio je Isusa i postao jedan od najvećih propovjednika Evanđelja. Na kraju je dao život za Krista i njegovu Crkvu.” Posebnu svečanost ovom događaju dala je i proslava sakramenta svete potvrde (krizme) koju su primili osmero vjeronosnika, a posljednji put takav događaj bio je u ovoj župi prije 11 godina, isto na Petrovdan.

Stoga se otac biskup u svojoj propovijedi obratio i krizmanicima te im rekao: „Dragi krizmanici! Došli ste primiti darove Duha Svetoga kako bi vas Gospodin izbavio od svakoga zla i darovao vam svoje nebesko kraljevstvo. Kada se susretnete s nekim vršnjakom s kojim biste željeli održati vezu, onda izmijenite svoje adrese i brojeve mobitela. Danas uspostavljate kontakt s Isusom i njegovim Svetim Duhom. On vam nudi svoju pomoć da budete i ostanete mudri i razumni; nudi vam savjet i jakost; poziva vas da vaš život bude na slavu Božju, da se znadete pravilno služiti sposobnostima koje vam je on darovao i da mu prilazite s posebnim

osjećajem poštovanja.” Pjevanjem su uveličali misno slavlje združenim snagama župni zbor iz Bogdašića i Stoliva. Na kraju mise vjernicima se obratio upravitelj župe don Dražen koji je iskoristio priliku da zahvali prije svega dragome Bogu i svetom Petru na lijepom vremenu, zatim predvoditelju misnog slavlja, kao i svojim župljanima i svima onima koji su pomogli da ova proslava lijepo i svečano protекne. Na kraju mise vjernici su krenuli u procesiju prateći pjesmom i molitvom kip sv. Petra, a zatim su se u crkvi s poštovanjem poklonili njegovim moćima.

*OSVRT KOTORANINA, ARH. ALEKSANDRA SAŠE DENDERA,
PREDSJEDNIKA UO „BOKELJSKE MORNARICE“ I „ZAJEDNICE
TALIJANA“, NA MOGUĆU DEVASTACIJU GRADSKÉ OBALE U KOTORU*

Valorizacija Kotora

U javnosti se nedavno pojavio projekt, odnosno 3D vizualizacija budućeg hotela koji bi trebao biti građen na lokalitetu prvobitnog hotela „Fjord“, s informacijom da je odobren od UNESCO-ve komisije. Dakle, ipak će se graditi hotel na pjeni od mora, na jedinoj gradskoj plaži, na jedinom preostalom slobodnom dijelu obale grada Kotora, zauzimajući cijeli prostor od magistrale do plaže.

Logično je da Kotoru trebaju hoteli, potreban mu je stacionarni turizam kao alternativa ili bolje reći dopuna „cruising“ turizmu. Pri tome nije problem da se grade hoteli, problem je samo gdje da se grade s obzirom na iznimnu osjetljivost neposredne kontakt-zone gra-

„Povijesni gradovi i urbana područja riskiraju da postanu produkti konzumiranja masovnog turizma, što može dovesti do gubitka njihove autentičnosti i vrijednosti baštine.“

da i obale, čijim će se zauzimanjem grad potpuno odijeliti od mora.

Izgleda da je svakoj vlasti od 1945. godine naovamo, bez obzira na ideološku pripadnost, bila zajednička „valorizacija“, odnosno betonizacija i uništavanje ono malo obale koju grad Kotor ima, od „Peluzice“- predgrađa Kotora, pa do otvorenog bazena.

Do početka II. svjetskog rata Kotor je još uvijek imao svoju obalu. Jedina zgrada izgrađena na obali bio je hotel „Slavija“, po gabaritu i izgledu uklopljen u park koji ga je okruživao. Odmah poslije rata počelo je zauzimanje obale izgradnjom tvornice gumenotehničke robe „Bokeljka“, upravne zgrade „Jugooceanije“ i na kraju novog hotela

„Fjord”, uz jedino opravdanje tadašnjih vlasti da tada još nije bila razvijena svijest o potrebi zaštite kulturne i prirodne baštine grada, a o UNESCO-u se nije ni znalo.

Potres iz 1979. godine koji je uvelike odredio sudbinu i status Kotora, „oslobodio“ nas je „Bokeljke”, hotela „Fjord” i sasvim nepotrebno, staroga lijepog hotela „Slavije” i pružio nam jedinstvenu šansu da obalu ponovno vratimo gradu i građanima. Na žalost, ta šansa nije iskorištena pa je na mjestu „Slavije” izgrađen nesretni, novi hotel „Fjord”, a na mjestu prvobitnog „Fjorda” nesretni ugostiteljsko-rekreativni centar (URC). Nesretni zato što kao promašena investicija nisu dugo trajali i oba su srušena. Rušenjem „Fjorda” pružila nam se drugi put šansa da spasimo obalu, ovoga puta uz punu svijest o značaju očuvanja kulturne i prirodne baštine, najuže kontakt-zone grada i obale kao najvrjednijega prirodnog resursa koji grad ima, gradeći hotele iza linije obale, na mjestu „Jugopetrola”, odnosno na mjestu srušenih objekata „Autoboke” i „Industrije ležaja”, kao i na prostoru gradskog stadiona i bolnice, koji bi se dobio njihovim premještanjem.

Međutim, što se dogodilo?

Krenuo je novi val zauzimanja obale. S izgradnjom marine ispred bolnice, novog hotela „Fjord”, s pretvaranjem zgrade „Jugooceanije” u hotel, sa zauzimanjem kompletne rive od Markata-pjace do „Luže” - kraja rive, za potrebe kruzera, s pretvaranjem jedinoga gradskog parka u luku za turističke brodice i s izgradnjom novog hotela na lokalitetu „URC” definitivno će se podići bedem ispred grada. Građani će moći vidjeti more jedino ako se popnu na tvrđavu San Đovani, a s mora Kotor će nalikovati na „Porto Novi” u

Lokalitet nakon rušenja hotela Fjord

Kumboru. (Ograđujem se ako sam pogrešno obaviješten.)

Nadao sam se da se to neće dogoditi. Uzdao sam se u aktualnu vlast u Kotoru da će, kao što su se zdušno protivili devastaciji Kostanjice, Veriga, Glavata, obale „Kampa” u Dobroti, još žješće braniti gradsku obalu. Uzdao sam se u novi PUP Kotora naivno se nadajući da će autor prepoznati potrebu da se zaštiti grad i njegova obala, uzdao sam se i u UNESCO, koji je pridonio da se zaustavi daljnja devastacija obale od Veriga do Veriga, vjerujući da će to učiniti i s oba-

lom grada. Na žalost, izgleda da su za sve njih mnogo vrjednije obale Kostanjice, Veriga ili Kampa i njihova zaštita nego zaštita kotorske obale. Nevjerojatno je da UNESCO štiti obalu Kostanjice uz prijetnju brisanja Kotora s njegove liste zbog uništenja vizura na Perast i otoke, a zatvara oči pred uništavanjem obale i vizura na grad Kotor. Tamo neki stručnjak iz UNESCO-a koji je daleko može biti površan, ali aktualna vlast bi trebala prije svega zaštititi gradsku obalu od Peluzice do otvorenog bazena.

Panorama grada Kotora i lokalitet gradske plaže - lijevo i Jugoceanije - desno

Ovako, kako stoje stvari, svi relevantni akteri koji bi trebali čuvati grad i njegovu obalu prepustili su ih na milost i nemilost biznisu kome je jedini kriterij profit, bez obzira na devastacije koje proizvodi. Naravno da nitko nije protiv profita, profit je koristan, ali samo u sklopu održivog razvoja podređenoga gradu, na način da grad upravlja profitom, a ne obratno. Ne postoji toliko veliki profit koji može opravdati „ubijanje“ grada.

Reći će oni, mora se dopustiti gradnja „Fjorda“ i „URC-a“ jer se radi o stečenom pravu, iako se stečenim pravom smatra pravo građenja objekta na osnovi prijave građenja, a ne držanje neuređenog zemljišta desetljećima od nesavjesnih investitora uz neodlučnost vlasti da taj prostor uz plansku dokumentaciju vrati gradu uz otkup, kako je to učinjeno sa zemljištem „Jugopetrola“ u industrijskoj zoni.

Reći će i da su gradu potrebni hoteli! Naravno da su potrebni, ali ne na pjenu od mora, hoteli su mogli biti povučeni iza linije obale, a da se sačuva i preda građanima neprekinuta i uređena pješačka zona od otvorenog bazena do Peluzice. Uz premještanje prometnice ispred grada, uz zabranu vezivanja mega kruzerskih monstura uz rivu i povezivanje rive s gradom, mogao se izgraditi prelijepi „lungo mare“ koji Kotor zaslužuje. Pogledajte Pine u Tivtu!

Dakle, jasno je da se grad i obala promatraju isključivo kao izvor zarade, bez obzira na tragediju koja nam se događa pred očima, a to je umiranje grada zbog nestanka njegovih građana i njegovo pretvaranje u prčvarnicu sa suvenirima. Vlasti nikada nisu imale plan kako da građane vrate u grad, što je i razumljivo jer ako nema građana onda nije potrebna obala, ako nema građana onda

Foto: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma/ Idejno rješenje/ Business Art, gradska plaža

nije potreban Markat, ako nema građana nije potrebna ni plaža, ako nema građana - grad može biti to što je danas. A danas je Kotor žrtva, kolateralna šteta u općem napadu „cruising“ turizma i onoga što ga prati, iako je grad jedini razlog dolaska kruzera, a i na kraju je razlog opstanaka i Općine Kotor. Grad koji je više od 15 stoljeća bio svekoliki centar Boke kotorske, to nije zaslužio. Nije zaslužio biti hranom za parazite, za sve one koji su se zakačili pijavcima za njega i iskorištavaju ga isisavajući mu život, ne vraćajući mu baš ništa.

A stručnjaci iz UNESCO-a trebali bi prilikom davanja ocjena o području Kotora pročitati ono što su u „Načelima o očuvanju povijesnih gradova“ iz Vallette 2011. godine sami napisali jer su iz iskustva znali što se može dogoditi Kotoru ako vlasti na reagiraju na vrijeme:

„Gubitak i/ili zamjena tradicionalnih namjena i funkcija, kao što su specifičan način života lokalne zajednice, može imati velike negativne utjecaje na povijesne gradove i urbana područja. Ako priroda tih

promjena nije prepoznata, to može dovesti do raseljavanja zajednice i nestanak kulturnih djelatnosti, i kasnije do gubitka identiteta i karaktera u tim napuštenim mjestima. To može dovesti do transformacije povijesnih gradova i urbanih područja u područja s jednom funkcijom, a to je: posvećenost turizmu i zabavi, tako da postanu nepogodni za svakodnevni život njegovih stanovnika. Povijesni gradovi i urbana područja riskiraju da postanu produkti konzumiranja masovnog turizma, što može dovesti do gubitka njihove autentičnosti i vrijednosti baštine. Nove aktivnosti, dakle, moraju biti pažljivo planirane kako bi se izbjegle sekundarne negativne posljedice kao što su prometni konflikti ili prometna prenatrpanost. Dužnost lokalnih i državnih vlasti je da to spriječe.”

U slučaju grada Kotora, sve lokalne i državne vlasti do sada radile su upravo suprotno od ovih načela koje je Crna Gora kao članica UNESCO-a potpisala i usvojila. Opustjeli grad i njegova uništena obala su svjedoci.

Marko Franović živi život koji drugi vole nazivati životom dobrog čovjeka

Tekst i fotografije:
**Uredništvo časopisa
Domovina**

U subotu 8. svibnja 2021., obitelj Marka, Bože, Marije i Milene Franović obradovala je brojne goste u Hrvatskom klubu Punchbowl u Sydneyu na proslavi Markovog 80. rođendana. Bio je to događaj koji je i obilježio naš veliki ponos što hrvatsko iseljeničtvo u svjim redovima ima čovjeka, hrvatskog domoljuba, poput Marka Franovića. Ovo nije bila puka proslava rođendana, ovo je također bila prilika kada su australska zajednica i hrvatska zajednica raširene svijetom prepoznale i proslavile izvanredno ljudsko biće u Marku što se posebno vidi kroz njegovu filantropiju, pružanje ruke pomoći koje se prostire po kontinentima u naporima za bolju demokraciju i život za sve. Tim u vezi Marku je 8. svibnja dodijeljena nagrada za Životno djelo Blaženi Alojzije Stepinac. Također, te je večeri Marku poklonjena i knjiga o njegovom životu "Marko Franović: Nikada ne zaboravi svoju prošlost", čija je glavna autorica Ina Vukić, a pomoćni su autori Branko Miletić i Vanda Babić Galić.

"Ništa me neće prisiliti da prestanem ljubiti pravdu, ništa

Marko Franović s uzvanicima

S voditeljicom programa Josipom Kosanović

me neće prisiliti da prestanem mrziti nepravdu, a u ljubavi prema svome narodu ne dam se ni odkoga natkriliti”

I danas nam Marko Franović pokazuje koliko puno ove riječi kad se pretoče u djela mogu značiti u životu mnogih ljudi.

Marko Franović iz Sydneya, zbog ugnjetavanja i surovog života pobjegao je iz komunističke Jugoslavije 1961. godine, a preko izbjegličkih kampova u Italiji stigao je do obala Australije – odlučan da život učini boljim ne samo za svoju obitelj, već i za svoju hrvatsku zajednicu i australsku zajednicu. Njegov je život blistavi dokaz uspjeha u svemu čega se dotakao svojim marljivim radom i predanošću. Ovaj tihi, skromni čovjek pružio je ogroman pozitivan utjecaj na stvaranje neovisne Države Hrvatske i u obrani hrvatskog naroda u Domovinskom ratu, a njegovo je čovjekoljublje doseglo u svaki čošak Australije i Hrvatske gdje je pomoć bila potrebna. Mnogi ugledni gosti slavili su Marka i njegova postignuća u Sydneyu 8. svibnja, a mnogi iz

Hrvatske poslali video snimke pozdrava i zahvale koje je snimila Laudato TV.

Dok je velika dvorana u Punchbowl klubu bila ispunjena veseljem Hrvata, Hrvatica i Australaca vrijedi spomenuti neke goste večeri čija nazočnost puno govori o Marku i cijenjenju njegovih životnih djela. Ovu su večer, čiji je program vodila naša

poznata Josipa Kosanović, gdje su govor pozdrava dale Anita Paulić i Jadranka Rukavina, osobito uveličali bivši premijer Australije Tony Abbot, voditelj postave za Etničko poslovanje u Australiji Joseph Assaf, naš svjetski poznati slikar Charles Billich, australski slikar Tony Stewart, istaknuti liječnici Dr Andrew Ng i doktori Robert i Ron Bezić, bivši počasni generalni konzul RH u Sydneyu Dr. Konstantin Bosnić, Generalni konzul RH Ivica Glasnović s konzulicom Nives Frochlich, te predsjednici hrvatskih klubova diljem Australije: Sydney Punchbowl, Gold Coast, O’Connor Canberra, Geelong i Melbourne i predstavnici kluba Dalmacija Sydney.

Nagradu za životno djelo Blaženi Alojzije Stepinac te imenovanje Marka Franovića Hrvatom godine prenio je u ime hrvatskih zajednica diljem svijeta i domovine Ante Mihaljević iz udruge Knights of the Precious Blood (Vitezovi dragocjene krvi).

Predstavljajući svoju knjigu o Marku i njegovom radu u svom je govoru rekla Ina Vukić: “Naše obitelji hrvatsk-

og podrijetla dijele zajedničku strast, a to je sloboda od ugnjetavanja i ljubav prema demokraciji i nacionalnom identitetu. Mi hrvatskog podrijetla koji živimo u Australiji dugi niz godina, osjećamo se posebno sretnima jer nam je ova zemlja ponudila dostojanstvo njegovanja ljubavi i sna o slobodnoj Hrvatskoj, podržavajući je u nevolju i boreći se za neovisnost od jugoslavenskog komunističkog režima kada je to bilo najpotrebniji, dok smo rasli i njegovali našu ljubav prema samoj Australiji. A Marko je svijetli primjer onoga koliko sjajna sinergija ljubavi za dvije države može biti. U konačnici je pobjeda za sve.

Što se tiče toga kolike smo sreće mi, čije su uže obitelji pobjegle u strane zemlje i odabrale Australiju u koju ćemo pobjeći iz komunističke Jugoslavije, poput Marka, uvijek se pozivam na govor koji je Sir Robert Menzies, najdugovječniji premijer Australija u povijesti, donio u Parlamentu 27. kolovoza 1964. godine, u kojem je, između ostalog, rekao:

... Ljudima koji dolaze u Australiju teško je zaboraviti svoje povijesno podrijetlo. Od rata su se brojne organizacije suprotstavljene sadašnjoj Vladi Jugoslavije razvile širom svijeta među izbjeglicama i migrantima iz te zemlje. Razumljivo je da bi se neki jugoslavenski migranti hrvatskog podrijetla trebali i dalje nadati uspostavi neovisne Hrvatske i u demokraciji poput Australije imaju pravo zastupati svoje stavove sve dok to čine legitimnim sredstvima. Želim da bude potpuno jasno svima da se velika većina migranata iz svih dijelova Jugoslavije koji su se nastanili u Australiji pokazala kao poštovatelji zakona, vrijedni građani i stvarno bogatstvo ove zemlje ...

Sir Robert Menzies stavio je vjetar pod krila naše ljubavi prema našoj prvoj domovini, Hrvatskoj.

Ova situacija obostrane pobjede koja svoje temelje nosi na ljubavi i odanosti prvoj i drugoj domovini nešto je što trebamo slaviti, a večeras slavimo njezinu personifikaciju u liku Marka Franovića. Trebalo je to zapisati u knjigu i čast mi je predstaviti vam 'Marko Franović: Nikadane zaboravi svoju prošlost'. To je knjiga, nakon što me je gospodin Petar Mamić iz novine Domovina kontaktirao s tom idejom, pisanje koje sam preu-

zela uz suradnju i doprinos mnogih ljudi kao i suradnika Branka Miletića i Vande Babić Galić. To je rođendanski poklon Marku od svih nas. Neki od vas ovdje večeras koji su mi rado slali svoje izjave o Marku za knjigu, znajte da ste sjajno doprinijeli ovom Markovom daru, ali i daru australijske i hrvatske zajednice. Puno vam hvala i ispričavam se ako su povremeno moji zahtjevi za doprinos dolazili u vrijeme kada ste trebali raditi nešto hitnije. Ali isporučili ste za Marka i na tome sam duboko zahvalna, baš kao i mnogima koji su mi slali svoje

Rođendanski poklon od direktora nogometnog kluba Sydney United 58 Marka Ivančića

Prigodan poklon uručili su mu i Fra Ivo Tadić ravnatelj inozemne pastve u Australiji i Zvonimir Kurtović direktor kluba Sydney

priloge za knjigu o Marku iz Hrvatske. Poruke za Marka za ovu knjigu iz Australije, Hrvatske, Slovenije i SAD-a su poslali Tony Abbott, Ksenija Antonija Abramović (Laudato TV) Arhiepiskop Aleksandar (HPC), Joseph Assaf, Dr. Esther Gitman, general HV i HVO Željko Glasnović, Roman Leljak, Petar Mamić, Pater Ike Mandurić, Hamish McDonald, Vladimir Milinović, Stipo Mlinarić Čipe, Jadranka Rukavina, Jakov Sedlar, The Hon Zed Seselja, Višnja Starešina, Dr. Josip Stjepandić, Dr. Željko Tanjić (Hrvatsko katoličko sveučilište), Igor Vukić i Hrvoje Zekanović. Hvala svima još jednom.

Ponosno i s dubokim divljenjem možemo reći da

su protekla najmanje četiri desetljeća života Marka Franovića obilježila izvanredne geste velikodušnosti prema australskoj i hrvatskoj zajednici. Marko je filantrop koji svojom izdašnom dobrotvornošću personificira definiciju upravo ove riječi: osoba koja osjeća duboku ljubav prema čovječanstvu, koja se vlada praktičnom ljubaznošću i uslužnošću prema čovječanstvu. Marka ne poštujemo samo kroz njegovu filantropiju. S očitom i izvanrednom lakoćom integrirao je svoje poslovne, filantropske i građanske obveze i slijedio je standard za individualno i korporacijsko građanstvo koji odražavaju veliku mjeru onoga što

tražimo u društvu i na koje se oslanjamo kako bismo održali očuvanje velikodušnosti i dobrote prema drugima.

Iako više voli hodati nesebično, tiho, ispod radara svijetla pozornice i reflektora – Marko je čovjek od neizmjerne važnosti. Njega nije briga za slavu ili priznanje, jer je čovjek koji voli podržati i pružiti najviše što može, a ne primati. Njegov čvrsti iskorak kroz društveni krajolik domovine Hrvatske i Australije, brojne javne uloge, doprinos socijalnoj, političkoj i kulturnoj skrbi i dostignuća o kojima se često govorilo i analiziralo tijekom mnogih godina, kolosalni su.

Marko je živio i živi život koji drugi vole nazivati životom dobrog čovjeka.

‘Marko Franović: Nikada ne zaboravi svoju prošlost’ knjiga je na engleskom i hrvatskom jeziku koja je željela pokazati kako je Marko svojim djelima izuzetno ljudsko biće. S tim u vezi, knjiga prikazuje ne samo surov životni put koji je Marko morao proći da bi postao ono što je danas, već pruža i primjere njegove plodne filantropije te kako ga drugi istaknuti ljudi zajednica vide. U ovoj je knjizi tako i dokaz kako ljubav prema prvoj domovini spojena s ljubavlju prema drugoj može stvarati čuda. Čuda koja su tiha, često nezapažena, ali za mnoge imaju značaj blagostanja koje nadahnjuje kreativnost i napredak.”

Festival KotorArt uspješno odolijeva još jednoj pandemijskoj godini

Festivalski program održan je u razdoblju od 14. srpnja do 13. kolovoza sa skoro 190 sudionika iz 18 zemalja i više od 100 programa, od čega 34 glavna.

Tekst i fotografije: **KotorArt**

Međunarodni festival KotorArt - Don Brankovi dani muzike završen je u petak, 13. kolovoza, solističkim koncertom Miloša Karadaglića u crkvi sv. Duha u Kotoru. Ovogodišnji program Festivala započeo je izložbom *Prvih dvadeset*, koja je tijekom lipnja obišla Kotor, Cetinje i Podgoricu, te prvim sastankom sudionika trogodišnjeg *#synergy* projekta koji je podržala Europska unija, u suradnji KotorArta s festivalima iz Beograda, Ljubljane, Dubrovnika, Prištine i Tirane. Festivalski program održan je u razdoblju od 14. srpnja do 13. kolovoza sa skoro 190 sudionika iz 18 zemalja i više

od 100 programa, od čega 34 glavna.

Festival je tradicionalno započeo svečanim otvaranjem na pjaci ispred katedrale sv. Tripuna, programom pod nazivom *Planeta Boka*, na kojem su se čula rjeđe izvođena djela autora oca i sina, rodom kotorskih kompozitora, Iva i Željka Brkanovića. Otvaranje se vezivalo i za dvoje iznimnih Bokelja koji su nas napustili tijekom prethodne godine: koncert je bio posvećen nedavno preminulom maestru Miroslavu Homenu (1940. – 2021.), a u sklopu ceremonije otvorenja dodijeljena je nagrada *Darinka Matić Marović*, koju je Festival utemeljio ove godine, uz potporu obitelji ove velike umjetnice. Dobitnica ove prve nagrade je dirigentica Dragana Jovanović, dugogodišnja suradnica Darinke Matić Marović. Na svečanom otvorenju

sudjelovao je Crnogorski orkestar mladih, pod dirigentskom palicom maestra Roberta Homena, dok je solist bio violončelist Dmitrij Prokofjev.

Tumačeći potrebe vremena, Festival je dio svog sadržaja, kao i prethodne godine, usmjerio na razgovore o pandemiji koja je zadesila svijet i uvide u to kako se ona odražava na područje kulture, umjetnosti i turizma. O tome svjedoči petodnevna konferencija *Nova normalnost*, koju je podržano UNESCO-ov Program participacije, na kojoj su gostovali veleposlanici mnogobrojnih zemalja u Crnoj Gori, kao i eminentni predavači iz različitih područja. Također, Festival je organizirao konferencije *Rijeka 2020* i *Novi Sad 2022*, s ciljem sagledavanja ideje realizacije projekta Europske prijestonice kulture u Crnoj Gori 2028. godine. Na konfe-

rencijama su govorili Veselko Grubišić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Irena Kregar Šegota, direktorica projekta Rijeka 2020. i Nemanja Milenković, direktor Fondacije *Novi Sad – Evropska prestonica kulture*.

U sklopu serijala Don Brankovih dana muzike publika je imala priliku uživati u izvedbama velikih imena svijeta muzike kao što su čelist Miša Majski, crnogorski gitarist Miloš Karadaglić, pijanistkinja Lili Majski, violinist Saša Majski, kao i solisti festivala *Verbije*, komorni ansambl ovoga ekskluzivnog festivala u švicarskim Alpama koji je uključivao iznimnog violinista Marka Bučkova i violinistkinju Blajt Teh Engstrom. Publika je imala priliku čuti i ugledni KotorArt trio s europskom premijerom djela *Konverzacije* Ivana Sokolova, kao i novo-

osnovani KotorArt komorni ansambl, predvođen klarinelistom Petrom Garićem, koji je izveo i nova festivalska djela kompozitora Nine Perović i Ivana Marovića, tj. njihove umjetničke obrade crnogorskih tradicionalnih melodija. Realizirana su i dva programa u suradnji s Veleposlanstvom Njemačke: *Betovenova pisma*, projekt posvećen velikom kompozitoru, na kojem je sudjelovao ansambl Ars-Industria interpretirajući Betovenovu muziku i pisma, kao i suvremeni program s Njemačkom kao inspiracijom, na kojem su nastupile klarinetistkinja Sofija Molčanova i pijanistkinja Pava Taušan izvodeći djela suvremenih njemačkih kompozitora. Festival je obilježio i 700 godina Dantea sa dva programa: jednim ispred Bogodoričina hrama 27. srpnja kao interdisciplinarnim događajem čiji je autor Antun Sbutega. Ovaj osvrt je inspiriran okolnošću da je prvi prijevod Danteove *Božanstvene komedije* na srpsko-hrvatski jezik 1910. godine načinio upravo kotorski biskup Frano Učelini Tice (1847.-1937.), čija je bista

danas ispred Bogodoričina hrama u Prčanju, na kojoj u ruci drži upravo Danteovo remek-djelo. Drugi program obilježavanja velikoga Danteova datuma je bila izložba slika inspiriranih Danteom uglednoga umjetnika Dimitrija Popovića.

Perspektivnim crnogorskim muzičarima posvećene su četiri večeri u sklopu serijal KotorArt talenti: nastupi odabranih studenata Muzičke akademije na Cetinju i učenika Muzičke škole *Vida Matjan* u Kotoru, kao i dva solistička koncerta mladih violinista Viktora Hutera i Miljana Stanišića.

China Stage je još za 2020. godinu dogovoren serijal s kineskim partnerima, koji je realiziran ove godine s dva recitala izvrsnih violinističkih virtuoza krajem srpnja. Serijal koncerata *Pjaca od džezza* okupio je sastave iz Albanije, Austrije i Srbije dok je serijal *Luke umjetnosti* imao više od 80 dnevnih nastupa na pjacama Staroga grada. Serijal *Muzika Boke*, s jutarnjim koncertima s mora, započet tijekom prošlogodišnjeg zaključavanja izazvanog pandemijom, nastavljen je i ove godine na veliko zadovoljstvo kako mještana, tako i turista u Bokokotorskom zaljevu.

Muzike i priče bilo je i na večeri pod nazivom *Crnogorske*

Luke umjetnosti

Koncert Miše Majskog sa solistima Verbije festivala

Crnogorske muzičke godišnjice

Dimitrije Popović

Otvaranje

Robert Homen

muzičke godišnjice, gdje su predstavljeni počeci institucionalizacije muzičke umjetnosti u Crnoj Gori, godišnjice značajnih pojedinaca kao što su Vida Hribar Matjan i kompozitor Jovan Ivanišević. Sudionici konferencije bili su: Dobrila Popović, Marijana Kokanović, Luka I. Milunović i Ivana Marić. Te večeri u Kotoru se čuo i Vojni orkestar Crne Gore, digitalna rekonstrukcija uvoda izgubljene operete Antona Šulca, kao i kompozicije Jovana Ivaniševića u izvođenju sopranistkinje Aleksandre Magud i pijanista Dejana Kriovapića.

Festival je organizirao i promociju knjige *Truba – moj instrument*, prvog udžbenika za trubu u Crnoj Gori, autorice Sare Lakičević, PR-suradnice Festivala i trubačice u Crnogorskom simfonijskom orkestru. Udžbenik je izdao Festival uz potporu Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Crne Gore.

KotorArt je ove godine, unatoč okolnostima, realizirao programe u još tri općine: Tivat (Porto Montenegro, Luštica Bay), Žabljak (Wild Beauty Art festival) i Podgorica (serijal Ko-

torArt u gostima u suradnji s JU Galerije i muzeji).

Uz pokroviteljstvo UNESCO-a, Vlade Crne Gore i grada Kotora te potporu Europske komisije programom Kreativna Evropa, KotorArt s ponosom i zahvalnošću ističe suradnju s dugogodišnjim sjajnim partnerima i sponzorima, bez čijeg razumijevanja i potpore mnogi vrijedni projekti ne bi ugledali svjetlost crnogorske stvarnosti, ne samo u ovoj godini već u proteklim desetljećima. U prvom redu tu su: Regent Porto Montenegro, Porto Montenegro, Luštica Bay, kao i Henley & Partners, Montene-

gro Sotheby's Realty, Crnogorska komercijalna banka, Delegacija EU-a u Crnoj Gori i mnogi drugi.

KotorArt zahvalnost duguje i mnogobrojnim veleposlanstvima i međunarodnim organizacijama s kojima ostvaruje uspješnu suradnju, a koja je već rezultirala mnogobrojnim gostovanjima i projektima važnim za razvoj kulture, na čelu s veleposlanstvima Njemačke i Austrije, Italijanskim institutom za kulturu u Beogradu, Šangajskom internacionalnom asocijacijom za kulturu i drugima.

Partneri i prijatelji Festivala ove godine su: Biskupski ordinarijat Kotor, ŠOSMO Vida Matjan, OJU Muzeji Kotor, Filmski centar Crne Gore i Crnogorska kinoteka te druge lokalne, nacionalne i međunarodne organizacije.

Festival također zahvaljuje svim medijskim partnerima u Crnoj Gori, nacionalnom javnom servisu, novinskim i elektroničkim medijima, kao i televizijskim i radiopostajama na velikoj pomoći u informiranju javnosti o programima Festivala, izvještavanju i intervjuima s umjetnicima, o čemu svjedoči više od 2000 naslova posvećenih Festivalu tijekom njegova održavanja.

Don Branko Sbutega

5. 5. 2021. Novi broj časopisa

Zbog teške epidemiološke situacije i nedostatka financijskih sredstava novi broj časopisa tiskan je s velikim zakašnjenjem. Izostale su mnoge aktivnosti, a nakon osamnaest godina nije održano tradicionalno Tripundansko veče. To je bila prilika da u ovom broju podsjetimo čitatelje na sve do sada održane Tripundanske večeri. Uz to, časopis obiluje zanimljivim aktualnim temama i serijalima. Na žalost, podsjetili smo čitatelje i na naše drage prijatelje i aktiviste koji su nas zauvijek napustili.

7. 5. 2021. Posjet ministra vanjskih i europskih poslova R. Hrvatske

Ministar vanjskih i europskih poslova Goran Grlić Radman boravio je 7. i 8. svibnja u službenom posjetu Crnoj Gori. Nakon sastanka s crnogorskim državnici ministar je posjetio novu zgradu Generalnog konzulata RH u Kotoru, a zatim se sastao s predstavnicima Hrvatskoga građanskog društva. Ministra je primila predsjednica Rafaela Pina

Lazarević sa suradnicama Danijelom Vulović i Tijanom Petrović. U razgovoru je naglašena teška financijska situacija u Društvu i neadekvatan način financiranja časopisa *Hrvatskoga glasnika*.

28. 5. 2021. Posjet dr. Joza Gjurovića

Hrvatsko građansko društvo posjetio je naš sugrađanin iz Prčanja dr. Jozo Gjurović, dugogodišnji predsjednik Bokeljske mornarice 809 u Zagrebu i suradnik uređivačkog odbora časopisa *Hrvatskoga glasnika*.

Dr. Gjurović redovito dobiva časopis i uz puno komplimenata za kvalitetu zanimalo ga je kako uspijevamo održati kontinuitet tiskanja s obzirom na tešku financijsku situaciju u Društvu.

Obavijestio nas je kako se obratio rukovodstvu novoosnovane Zajednice bokeljskih Hrvata u Zagrebu da daju svoj doprinos opstanku ovoga najvažnijeg projekta Društva. Opraštajući se na odlasku obećao je pripremiti jedan prilog za sljedeći broj časopisa o povijesti Bokelja u Zagrebu.

Razgovoru su prisustvovali: predsjednica Rafaela Pina Lazarević, dopredsjednik Jovo Miajlović, urednica časopisa Tijana Petrović, dugogodišnji predsjednik prim. dr. Ivan Ilić i prvi predsjednik Tripo Schubert.

31. 5. 2021. Izložbom „Priča o kravati” u Podgorici obilježen Dan državnosti RH

Dan državnosti Republike Hrvatske obilježen je 31. svibnja u SC Delta City u Podgorici. Tom prigodom otvorena je izložba „Priča o kravati“.

Nazočne je pozdravio veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić, poželjevši da upriličena izložba „bude jedan u nizu događaja koji nagovještavaju povratak u bolja vremena, kako za kulturu tako i za opće-društveni život svih nas“. „Kada bismo

vam htjeli ispričati cijelu priču o kravati, ne bi nam bio dovoljan niti ovaj dan niti ovaj prostor, zato smo ovom izložbom htjeli pokazati samo jedan mali segment priče o kravati, tome neizbježnome modnom dodatku današnjice“, rekao je veleposlanik Grubišić.

On je podsjetio da se Republika Hrvatska obilježavanjem ovoga dana sjeća i daje počast važnom trenutku hrvatske povijesti kada je nakon održanih prvih višestranačkih izbora konstituiran 30. svibnja 1990. godine prvi demokratski višestranački Sabor. „Taj povijesni trenutak predstavljao je prvi korak na povratku hrvatskoga naroda i njegove države europskoj civilizacijskoj, političkoj, kulturnoj i gospodarskoj tradiciji.“

Čestitao je Dan državnosti građanima Republike Hrvatske i izrazio posebnu zahvalnost članovima Veleposlanstva na dobroj suradnji i međusobnom poštovanju.

Na poziv Veleposlanstva RH svečanosti su prisustvovali dopredsjednik HGD-a Jovo Miajlović i urednica *Hrvatskoga glasnika* Tijana Petrović.

2. 6. 2021. Sastanak Upravnog odbora

Sastanak Upravnog odbora HGD-a održan je 2. lipnja, a razgovaralo se o aktualnoj financijskoj situaciji, prijedlozima za njezino poboljšanje, kao i aktivnostima koje očekuju

Društvo u sljedećem razdoblju, s posebnim akcentom na obilježavanje dvadesetogodišnjice osnivanja Društva.

Sastanku su prisustvovali: predsjednica Rafaela Pina Lazarević, potpredsjednik Jovo Miajlović, članovi Joško Katelan, Danijela Vulović, Jasmina Bajo, savjetnik Tripo Schubert i administratorica Vivijan Vuksanović.

iz Siska, a domaćin Hrvatsko građansko društvo Crne Gore.

Prisutne su pozdravili: Danijela Vulović - članica UO HGD-a, Adrijan Vuksanović - izaslanik predsjednika Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Marija Mitar - glasnogovornica Folklornog ansambla „Ivan Goran Kovačić” iz Siska, *Dalibor Obradović* - predsjednik Udruga *lađara Sv. Ilija iz Metkovića* i generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru *Jasminka Lončarević*.

12. 6. 2021. Gostovanje Folklornog ansambla

Folklorni ansambl „Ivan Goran Kovačić” iz Siska nastupom u Kotoru na Pjaci od muzeja oduševio je publiku. Organizatori događaja su Udruga *lađara Sv. Ilija iz Metkovića* i Folklorni ansambl „Ivan Goran Kovačić”

Direktor Turističke organizacije Kotor, Jovan Ristić, uručio je prigodne poklone gostima iz Hrvatske. Prigodne poklone domaćinima je uručio Dalibor Obradović, a Ante Mijić, poslanik župe Sveti Ilija, predao je kip Svetog Ilije don Antu Dragobratoviću kao poklon kotorskome biskupu.

23. 6. 2021. Dan Hrvatskoga građanskog društva

**Osnivačka skupština HGDCG-Kotor
23.06.2001.**

Dana 23. lipnja 2001. godine grupa istomišljenika iz Kotora, Tivta, Budve i Podgorice organizira osnivačku Skupštinu HGD CG u dvorani stare Gimnazije u Kotoru s ciljem djelovanja na prostoru Crne Gore kao nevladino, neprofitno društvo u svrhu promoviranja interesa hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori na koje ima pravo u skladu s Ustavom Crne Gore, međunarodnim poveljama, deklaracijama i drugim dokumentima međunarodne zajednice o pravima čovjeka i nacionalnih etničkih manjina.

Sa Skupštine je poslana poruka: „Pred Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore u budućnosti, koja je već počela, stoji velika odgovornost i zadaci koje neće biti moguće riješiti bez zajedničkog učešća svih Hrvata u

Crnoj Gori, odnosno podrške istih. Potrebno je istrgnuti iz zaborava sve ličnosti, događaje i običaje koji su sistematski brisani iz kolektivne memorije hrvatskog naroda u drugoj polovini 20. stoljeća na našim prostorima. Sigurni smo da Hrvati u Crnoj Gori, u zajednici s onima koji su se iselili s ovih prostora u posljednjih 90 godina, odnosno njihovim nasljednicima, mogu vratiti memoriju da su naši preci vjekovima stvarali ono što se zove kulturno blago. Sve to je bilo moguće jer su uvijek bili spremni otploviti dalje, da bi upoznali više, znajući da samo čovjek širokih vidika i velikog znanja može cijeliti slobodu i prava svakog čovjeka. Upravo ono za što će se boriti Hrvatsko građansko društvo je da Hrvati, a i sve druge manjine na ovim prostorima, dobiju punu slobodu da iskažu, razvijaju i sačuvaju svoj etnički, kulturni i vjerski identitet.“

Na Skupštini je izabran privremeni Upravni odbor od sedam članova: Zoran Nikolić, Krsto Matijević, Slavko Marović, Ljerka Dragičević, Nikola Čučić, Vedran Milošević i Tripo Schubert. Za predsjednika je izabran Tripo Schubert.

Na žalost, ove godine izostalo je uobičajeno okupljanje članova Društva i organiziranje prigodnog programa proslave jubileja zbog epidemioloških mjera u povodu koronavirusa i loše financijske situacije.

7. 7. 2021. Posjet delegacije Središnjega državnog ureda

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas, sa savjetnikom s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu dr. sc. Milanom Bošnjakom i predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimirom Dekovićem, posjetio je 7. 7. 2021. godine Hrvatsko građansko društvo Crne Gore u Kotoru.

Sastanku su u ime HGD-a prisustvovala: Rafaela Pina Lazarević - predsjednica, Jasmina Bajo - članica Upravnog odbora i Tijana Petrović - urednica časopisa *Hrvatskoga glasnika*. Razgovaralo se o aktivnostima i projektima Društva koji nas očekuju u sljedećem razdoblju, s posebnim akcentom na obilježavanje dvadesete obljetnice od osnutka. Istaknuti su i problemi s kojima se Društvo suočava, posebno oni financijske prirode. Domaćini su izrazili zahvalnost na kontinuiranoj potpori koju hrvatskim udrugama u Crnoj Gori pruža Središnji državni ured za Hrvate izvan RH.

Gospodin Milas izrazio je zadovoljstvo što je ponovno u Crnoj Gori te istaknuo kako će se Središnji državni ured nastaviti zalagati za dobrobit hrvatskih manjina i u skladu sa svojim mogućnostima pomagati i pružati bezuvjetnu potporu.

8. 7. 2021. Sastanak uređivačkog odbora časopisa

Nakon dugog vremena, zbog epidemiološke situacije, održan je 8. srpnja sastanak uređivačkog odbora časopisa *Hrvatskoga glasnika* s ciljem upoznavanja s aktualnom financijskom situacijom i dogovora o temama za sljedeći broj časopisa *Hrvatskoga glasnika*.

Urednica časopisa Tijana Petrović informirala je članove kako je Dubrovačko-neretvanska županija nastavila s financijskom potporom, ali u smanjenom iznosu, a Središnji državni ured RH pozitivno je riješio naš kandidirani projekt na raspisani natječaj za hrvatske manjine u inozemstvu. Zahvaljujući tome stekli su se uvjeti da nastavimo s tiskanjem časopisa.

Usuglašeni su prijedlozi mogućih tema za broj 180 i dogovoreno je da se nastavi intenzivnijim tempom kako bi časopis što prije bio tiskan.

Tradicija Boćarske olimpijade u Tivtu – više od igre

Tradicionalna 65. Boćarska olimpijada održana je krajem srpnja na zogu u Kalimanju, a domaćin je bio BK Češljar.

Zanimljiva sportska tradicionalna manifestacija koja se u Tivtu održava u ljetnom razdoblju (srpanj/kolovoz) specifična je i upečatljiva zbog starih pravila igre pa samim time predstavlja i turističku atrakciju.

Boćanje je u primorskim gradovima, a posebno u Tivtu, tradicionalni sport koji teži sve većoj popularizaciji kao najstarija manifestacija koja se u ovom gradu održava.

Prema sjećanju Zvonka Krstovića, prijedlog da se poput Olimpijskih igara u Helsinkiju (Finska) organizira i „Olimpijada” u Tivtu, ali samo za boćare, dao je Krsto Bošković. Protivnika zanimljivoj ideji nije bilo pa se prva stranica historije „Boćarske olimpijade” ispisuje ovako:

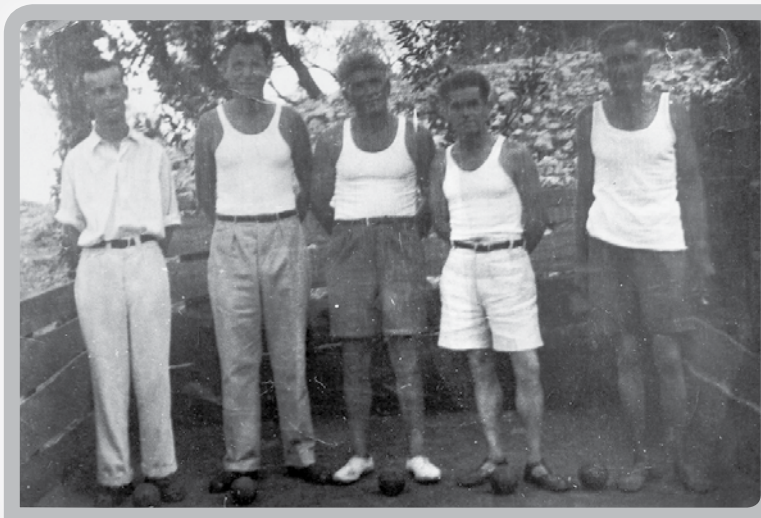
Vrijeme odigravanja: 10. kolovoza 1952. godine

Mjesto odigravanja: Đurđevo Brdo, zog Kopište

Sudionici: Đurđevo Brdo, Kalimanj, Radoševići, Peani, Tripovići i „oficiri”, ekipa Doma Jugoslaven-ske narodne armije na Seljanovu.

Historija Boćarske olimpijade u Tivtu

Olimpijsku zastavu podigli su Anto Sindik i Đuro Krstović. Prvu boću na utakmici kojom je otvorena „Olimpijada” (Đurđevo Brdo – Kalimanj /2:1/) bacio je Krsto Bošković. Pobjednik je bila ekipa Đurđevog Brda u sastavu: Krsto Bošković (vođa ekipe), Anton Rajčević, Tripo Krstović, Krsto Sindik, Đuro Krstović. Sudac je bio Toni Bencon.

Boćarska Olimpijada u Tivtu

Ako se izuzmu četiri preskočene godine na samome početku (1953., 1955., 1958., 1959.), „Olimpijada” ima zadivljujući višedesetljetni kontinuitet.

Boka News

Vaterpolo i plivački klub „Primorac“ slavi 99 godina od osnivanja!

Davne 1922. godine, 30. srpnja, osnovano je „Športsko društvo Primorac“, čiji je prvi predsjednik bio prof. dr Leopold Netović, koji je još 1909. donio prvi loptu u Kotor.

Primorac je živi simbol grada, čak i mnogo više od kluba. Potvrda toga brojne su generacije sportaša i sportašica, kao i ostvareni uspjesi na europskom i svjetskom nivou.

Na žalost, pozivanje na bogatu tradiciju uglavnom je deklarativnog karaktera, pa tako i ovaj datum već dugo ne zavrjeđuje pažnju onih čija je odgovornost primarna.

U cilju oživljavanja i vrjednovanja tradicije, Kotor TV je nedavno podnio inicijativu da se osnivaču kluba, profesoru Netoviću, podigne spomenik i da se gradskom banju da njegovo ime. U povodu

obilježavanja jubilarne 100. godine, Kotor TV priprema nove inicijative koje će, vjerujemo, zadobiti pažnju Općine i građana Kotora.

Stari naš, sretan rođendan!

Gradonačelnik Jokić uputio čestitku Primorcu

U povodu 99 godina od osnivanja Plivačkog i vaterpolo kluba „Primorac“, gradonačelnik Kotora Vladimir Jokić uputio je čestitku klubu.

„Za skoro jedan vijek, ovaj klub je iznjedrio brojne generacije sportaša, ostvario vrhunske rezultate na europskom i svjetskom nivou. Siguran sam da će *Primorac* proslavljajući jubilarne sto godina, u svom bazenu moći ostvariti iste i veće uspjehe od onih na koje smo naviknuli u prošlosti“, naglasio je Jokić.

„Sretan 99. rođendan simbolu Kotora“, poručio je Jokić.

Predsjednik Skupštine VPSCG Mirza Krcić čestitao Primorcu 99 godina postojanja

Predsjednik Skupštine Vaterpolo i plivačkog saveza Crne Gore, Mirza Krcić, čestitao je kotorskom Primorcu 99. godina od osnivanja.

„Neka nas ovaj datum podsjeti da je obveza svih nas Kotorana da se s više ljubavi i pažnje posvetimo i djelujemo za boljitak i prosperitet VPK Primorac“, rekao je u čestitki Krcić.

Izvor: Kotor TV, Boka News

Fašinada – tradicija duga 570 godina

Tradicionalna Fašinada održana je 22. srpnja, po 570. put, pred zalazak sunca, u peraskom akvatoriju, kada su vezane barke, njih 21, plovile od Perasta ka Gospi od Škrpjela noseći kamenje kako bi bacanjem u more ojačali otok.

„Fašinada“ ima tradiciju koja nikada nije prekinuta i sa sobom nosi obilježje vjerskoga i turističkog karaktera, običaja koji na Mediteranu nigdje ne možete vidjeti ni doživjeti.

Fašinada od 2013. ima status nematerijalnoga kulturnog dobra od nacionalnog značaja.

Boka News

Dan Bokeljske mornarice

Dan Bokeljske mornarice tradicionalno je proslavljen nizom svečanosti u Kotoru, u spomen na 26. lipnja 1463. godine kada je objavljen prvi Statut Bokeljske mornarice koja taj datum slavi kao svoj dan.

Najstarija mornarska bratovština na svijetu, Bokeljska mornarica je ispred zgrade Općine Kotor preuzela državnu zastavu te tradicionalno obišla grad do glavnih gradskih vrata, gdje je predan raport admiralu Antonu Sbutegi.

Nakon toga je predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić uručio predstavnicima Mornarice ključeve grada. Na taj simboličan način drevna mornarica preuzela je trodnevnu vlast u Kotoru.

„Slavna mornarico, predajem vam ključeve grada Kotora, znajući da ćete i u sljedećem razdoblju kao prethodnih dvanaest vjekova znati da vriježite brat-sku slogu u našem gradu”, rekao je Jokić.

Nakon ceremonijalnog nastupa na Trgu od oružja odigrano je kolo Bokeljske mornarice koje se izvodi u dvanaest figura. Prema drevnom običaju na samome kraju u kolo su ušli admiral, predsjednik općine, mali admiral, oficiri i podoficiri noseći crnogorsku zastavu i zastavu Bokeljske mornarice.

Ovo je bio prvi javni nastup Bokeljske mornarice od početka pandemije koronavirusa.

U sklopu svečanosti, dan ranije u Kotoru je održana Svečana akademija Bokeljske mornarice na kojoj su posthumno odlikovani u međuvremenu preminuli članovi.

Admiral Sbutega poručio je da je zahvaljujući odrednici „Fides et honor – Vjera i čast“, kako je rekao, Mornarica opstajala tijekom stoljeća.

„I uz sve probleme i ograničenja od početka pandemije, koji su nam onemogućili javne nastupe, mornarica nije bila neaktivna, ona je tijekom 1.212 godina postojanja prebrodila mnoge dramatične situacije - pandemije, ratove, potrese, promjene države i režima i ima antitijela na sve vrste kriza. Održavane su kad je bilo moguće sjednice admirala i upravnog odbora, članovi su komunicirali putem društvenih mreža, uspjeli smo napraviti replike starih pušaka...”, istaknuo je admiral Anton Sbutega.

Od planova za sljedećih šest mjeseci admiral Sbutega je najavio tiskanje zbornika Bokeljske mornarice u dva toma načinjenom od prijevoda i prijepisa oko tisuću dokumenata koji se odnose na povijest mornarice od ranog srednjeg vijeka do prošle godine.

„Na osnovi ovih dokumenata, većim dijelom nepoznatih, koristeći mnogobrojne poznate izvore, knjige, stručne radove na raznim jezicima, napisana je knjiga 'Bokeljska mornarica od 809. do 2019. godine' koja bi trebala biti objavljena sljedećih mjeseci“, najavio je admiral Sbutega.

Boka News

Održana manifestacija „Noć u šumi kostanja Gornjeg Stoliva“

Fešta „Noć u šumi kostanja Gornjeg Stoliva“ održana je 20. srpnja u povodu zaštitnika mjesta, Svetog Ilije.

Hodajući prema vrhu kroz višestoljetnu šumu kostanja, posjetitelji su imali priliku sresti animatore koji su u vremeplovu dočarali život mještana i demonstrirali kako se kovao lokalni novac. Nakon nešto više od 35 minuta hoda, na gumnu ispred ckrve u Gornjem Stolivu, nakon svečane mise, uslijedio je kulturno-umjetnički program.

Prema riječima organizatora, ove godine fešta je prvi put organizirana u večernjim satima. „Ranije smo feštu organizirali u jutarnjim satima, nakon mise uz nešto skromniji program. Kada je osnovan NVO Društvo prijatelja Gornjeg Stoliva, u suradnji sa župnikom odlučili smo se držati tradicije - ujutro misa, a uvečer svečana misa i bogatiji kulturni program uz čašćenje i delicije“, rekao nam je Marko Mihović u ime Društva prijatelja Gornjeg Stoliva.

Proslavu u povodu zaštitnika mjesta, Svetog Ilije, upotpunile su pjesme klape Bisernice Boke, recitacije Hrvatskog akademskog kazališta, škerce Dragana Bukija Buzdovana, kolo Bokeške mornarice te nastup hercegnovskog benda Castel nuovo.

Voditeljica manifestacije i članica Društva, Vlasta Mandić, rekla je da je ovo večer samo dio priprema za uvođenje Gornjeg Stoliva kao segmenta turističke ponude. „Povod ove fešte je značajan jer planiramo od rujna početi s priprema za uvođenje Gornjeg Stoliva u prostorno planiranje Boke kotorske kao jednog segmenta ruralne turističke ponude, što će u duljem razdoblju biti odlično za ovaj kraj.“

Veče je organizirano pod pokroviteljstvom Općine i Turističke organizacije Kotor.

„Uvijek je veliko zadovoljstvo kada imamo priliku da budemo pokrovitelji ovakvih manifestacija koje oživljavaju male urbane sredine koje su dislocirane od centra grada.

Gornji Stoliv jedan je od bisera tih starih cjelina u Boki i nadam se da će njegovim primjerom krenuti i druga mjesta poput Špiljara, Zalaza, Oravca... Imamo zaista mnogo za ponuditi i bilo bi lijepo da se ovakve manifestacije šire i poprime jedan tradicionalni krakter“, rekao je direktor Turističke organizacije Kotor, Jovan Ristić.

Uz melodije primorske muzike, okuse domaćih delicija poput mušulja, pršuta, sira, pamidora i vina, fešta je potrajala duboko u noć.

Boka News

U Risnu održana manifestacija - Rimska noć 2021.

Turistička organizacija Općine Kotor organizirala je 24. srpnja manifestaciju „Rimska noć 2021.“ koja se ove godine drugi put održava u tom gradu. Manifestacija je približila javnosti važnost arheologije u turizmu i obogatila kulturnu i turističku ponudu Risna i Boke kotorske.

Program je obuhvatio nekoliko segmenata: zabavu, odjeću, gastronomiju, zanate, igre i bio podijeljen na radionice za djecu, zabavni i gastronomski dio.

Na radionicama za djecu, uz angažman animatora realizirane su rimske igre kao što su borbe s drvenim mačevima i štitovima, povlačenje užeta, ubacivanje oraha u amforu..., a u zabavnome dijelu upriličene su animacije o gladijatorskim borbama. Onaj najsladši dio bio je rezerviran za prezentaciju domaćih proizvoda i degustaciju onoga što su pri-

premile žene Risna i vrijedne djelatnice TO Kotor. Direktor Turističke organizacije Jovan Ristić rekao je da je zadovoljan posjetom, a posebno pridržavanjem epidemioloških mjera. „Želimo biti odgovorni i na taj način poslati poruku da je moguće organizirati neku manifestaciju a da ne ugrožavamo ni sebe ni druge“, poručio je Ristić.

Boka News

Otvorena izložba „Narodna nošnja Dobrote“

Izložba „Narodna nošnja Dobrote“ iz porodične zbirke Radimir otvorena je 30. srpnja u crkvi sv. Mihovila u Dobroti. Zbirka je registrirana u Ministarstvu kulture Crne Gore, kao pokretno kulturno dobro od lokalnog i nacionalnog značaja. Izloženi su autentični primjerci nošnje, a neki predmeti stari su i više od 300 godina.

O postavci izložbe govorila je etnologinja i antropologinja Danijela Đukić.

„Izložena je muška i ženska narodna nošnja iz Dobrote, kao i dječja muška i ženska narodna nošnja, uporabni predmeti koji idu uz nošnju zajedno s aseoarima, kao što su na primjer suncobran, rukavice, torbe. Tu je i neizostavna dobrotška čipka koja ističe nematerijalno kulturno dobro i samu vještinu izrade, koja se i danas baštini. Prvi put večeras su izložene ženske cipele i kućne papuče koje datiraju iz 18. stoljeća, a koje su izrađene u Veneciji“, rekla je Đukić.

Crkva Svetog Mihovila u Dobroti

Zoran Radimir objasnio je prisutnima zašto je njegova porodica odlučila izložbu predstaviti baš u crkvi sv. Mihovila.

„Još 1684. talijanski kartograf napravio je kartu Boke kotorske na kojoj su u Dobroti bila samo četiri toponima: Sveti Matija, Sveti Stasije, Klačina i Radimiri. Na ovome mjestu došla su tri brata Radimira s Ljute i ovdje su napravili svoje prvo naselje pa zato taj toponim nosio njihovo ime. Ubrzo su napravili ovu crkvu i od tada - skoro 300 godina, ova crkva bila je u funkciji, ali kako se koristila samo jednom godišnje, moj brat i ja, koji smo ovu crkvu renovirali 2008., odlučili smo da ima i kulturnu funkciju, da u ovoj crkvi barem tijekom ljetnih mjeseci bude izloženo nešto od velikoga kulturnog nasljeđa Dobrote i Boke kotorske. Dobrota nema ni muzej ni galeriju, a ima veliku i bogatu prošlost i historiju pa smatramo kako Dobrota svakako zaslužuje jedan prostor za kulturu“, rekao je Zoran Radimir.

Izložba će za posjetitelje biti otvorena svakog dana od 19 do 22h do početka rujna, a prema potrebi, na zahtjev i uz najavu i u nekom drugom terminu.

Radio Kotor

Izložba Terce jadranskih brodica – zajedničko more spona između Kotora i Krka

Sredinom lipnja u galeriji Pomorskog muzeja Crne Gore - Kotor otvorena je izložba tehničkih crteža Velimira Salamona pod nazivom „Terce jadranskih brodica”.

Njezino predstavljanje kotorskoj publici rezultat je međunarodne kulturne suradnje na relaciji Krk - Kotor, odnosno suradnje duge već deset godina Centra za kulturu Grada Krka i Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru.

„Realizacija ove izložbe je samo dokaz da gdje postoji volja i ustrajnost, ne postoje granice i da je kultura i naša zajednička historija ono što čini neraskidivu vezu između Krka i Kotora. Izložba tehničkih crteža daje jedan novi pogled, filozofski pristup umjetnosti izrade drvenih barki. Ova izložba i bogat katalog predstavljaju jedan ozbiljan znanstveni rad i stručnu literaturu za buduće generacije zaljublje-

nika u drvene barke. Danas je ovaj zanat skoro pa iščeznuo iako još ima onih koji se s entuzijazmom i ljubavlju bore protiv njegovog nestajanja”, rekao je Andro Radulović, direktor Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor.

On je istaknuo kako je za ljude iz Boke more uvijek bilo prirodni ambijent, a pomorske aktivnosti uvjetovane geografskim položajem vjekovima izvor života i blagostanja. Radulović je podsjetio da se u Boki izrada brodova spominje još u 14. stoljeću te da postoje pisani tragovi o prvom brodogradilištu još iz 1361. godine koje se nalazilo na Prevlaci, dok se kotorski brodograditelji spominju u notarskim zapisima od 15. 6. 1369. godine.

„Dokument govori da brodograditelj Branko iz Kotora gradi barke i jedrenjake od dobre hrastovine. Kotsko brodogradilište u 15. stoljeću izrađuje sve vrste brodova, jedrenjaka, pretežno karavele, ali i brigantine, koke, fuste, gripove, skape, karake i druge. Kotsko brodogradilište nalazilo se pokraj današnje kafane Dojmi, ispred gradskih zidina i bastiona na Škurdi. Uz Kotor, i u Perastu su postojala brodogradilišta. A gradile su se cakare, skabe, manje barke i razni tipovi plovila, uglavnom manje nosivosti.

Još jednom je naše zajedničko more i život vezan uz njega napravilo kopču između dva naša grada”, istaknuo je Radulović.

Prema riječima Maje Parentić, u ime Centra za kulturu Grada Krka izložbu „Terce jadranskih brodica” čini 60-ak tehničkih crteža općih planova tradicionalnih, ali i danas nestalih hrvatskih, tj. jadranskih brodica na jedra i vesla.

„Iako je ovdje riječ o kompjutorskim crtežima bracara, gajeta, falkuši, batana, guceva, peliga i ostalih tradicionalnih plovila (zbog komunikacije, nacrtanim na tzv. vodnoj liniji), oni su napravljeni u skladu s načelima nacrtne geometrije i tehničkog crtanja, a uvedena boja daje im dodatnu dimenziju. Te crteže možemo smatrati najjasnijim i najtemelj-

nijim prikazima morfologije naše tradicionalne barke, do kojih je autor dolazio ne samo kabinetskim radom, već i pomnim terenskim istraživanjem, sve od Rovinja do Dubrovnika te duž Sredozemlja, od Lisabona i Barcelone do Bresta”, rekla je Parentić.

Naziv ove izložbe, kako je navela, motiviran je brojkom tri koja je obilježila pomorsku kulturu. „Proporcije trupa broda su u trećinama, jarbol je smješten na jednoj trećini dužine broda od pramca, a kosnik je, kao i veslo, tradicionalno jednom trećinom unutar broda. Jedro se skraćivalo za jednu trećinu svoje površine, a na krmama su uvijek bila tri ferala kao simboli vjere, nade i milosrđa.

Fascinantnim rekonstrukcijama po starim zavjetnim slikama ili sretnim nalazima te čudesnim crtežima u kojima se tehnička vještina iskazala krajnjom poetičnošću, Salamon je uspio vratiti komadić izgubljenog identiteta hrvatskog Jadrana. Podsjetivši na stare brodove koji su se gradili duboko povezani sa svojim podnebljem, autoru je pošlo za rukom prizvati more kakvo je nekad bilo; bez jahti, industrijaliziranih jedrilica i velikih kruzera koji oduzimaju značenje vjetru, mijenama dana i mijenama godine. Nije to samo specifično blago hrvatske historije, već je to druga životna filozofija prema kojoj brodovi nisu tek funkcionalni instrumenti. Jer oni prenose zalihi mjere u ljudski svijet, što je bit crteža i ukupnog Salamonovog djela. Njegova strast, fascinacija i cjeloživotna posvećenost drvenim jadranskim brodicama često su rušile granice među disciplinama te je inženjer i doktor znanosti tako postajao fenomenolog, filozof, ali i pjesnik broda. Svojim djelom on je pomogao u prepoznavanju mediteranskog ishodišta Hrvatske, a njegovu izložbu crteža prije svega možemo smatrati nacionalnim mementom za spas naše maritimne kulturne baštine”, poručila je Parentić.

Izložbu je otvorila Jasminka Lončarević, generalna kozulica Republike Hrvatske u Kotoru.

„Uvijek me veseli kulturna i svaka druga suradnja između Kotora i gradova u Republici Hrvatskoj, pa tako Kotora i grada Krka.

Na radovima su stari brodovi, kao što je gospođa naglasila. I to pokazuje da, iako danas imamo moderne brodove, kruzere koji fasciniraju svojom veličinom i ljepotom, ono što je nastalo i što je plod ljubavi te što ima svoju pravu vrijednost nikada ne zastarijeva, naprotiv, s vremenom dobiva na vrijednosti”, rekla je Lončarević.

Izložbu prati i bogato opremljen, dvojezični (hrvatsko-engleski) katalog u kojem su predstavljeni svi izložbom obuhvaćeni crteži Velimira Salamona.

Financijsku potporu ovom projektu međunarodne kulturne suradnje dali su: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, grad Krk i Turistička zajednica Grada Krka.

Radio Kotor

Festival gudača - Spoj ljepote, muzike i tradicije

Svjetski Dan muzike, 21. lipnja, proslavljen je u Risnu i Perastu u organizaciji 12. Festivala gudača i Društva prijatelja grada Perasta. Naime, ova dva bokeljska grada, prvo koncertom u Domu starih „Grabovac”, a zatim i na baroknoj taraci Muzeja grada Perasta, upriličila su muzičku čaroliju uza zvuke gudača.

Posebno veseli činjenica da je ovaj koncert razveselio štitićenike i osoblje Doma starih koji je u doba pandemije koronavirusa podnio golemi teret u uvjetima izoliranosti.

U dvorištu i ambijentu ove ustanove, gdje inače borave stari, mlade akademske umjetnice iz muzičkog sastava „Con brio”, koji čine Sonja Marković (klavir), Sonja Vojvodić (violina) i Ana Zakrajšek (violončelo), priredile su pravi gušt.

Sa sličnim programom one su se, noć kasnije, predstavile i u Muzeju grada Perasta, rekla je gostujuć u emisiji „Skalín parapet” portala Radio Skala Marina Dulović, umjetnička direktorica Festivala gudača. Zanimljiv, lijep i vedar program za prvi dan ljeta u Risnu, a uz miris mora koji ulazi kroz prozore i vrata salona peraškog muzeja, ovaj muzički trio izveo je dopunjen program. U samoj završnici koncerta, koji je zaista bio melem za posjetitelje nakon godine izolacije i bolesti, priređen je simboličan koktel na kome se predstavila novoosnovana peraška radionica „Boca di cukero”, koja izrađuje tradicionalne peraške torte.

„Ovom radionicom, u suradnji s Društvom prijatelja grada Perasta, Festival gudača namjerava tijekom ovoga ljeta realizirati zanimljive i originalne programe koji čine značajnu sponu kulture i stvarar-

laštva, kao i kulturnog nasljeđa zlatnog 17. stoljeća grada Perasta”, istaknula je Dulović.

Bit će predstavljeni i salonski komadi iz nototeke porodice Visković, zatim izbori iz poezije toga doba, kao i predavanja na temu peraške torte, uz degustaciju. Za ljetne noći u drugoj polovici kolovoza predviđen je i tradicionalni Festival gudača.

Ovaj festival ostvario je svoj cilj i prošle godine koja je protekla u vrlo teškom izdanju, a to je podržati mlade ljude na putu njihova napretka i afirmacije.

„U svim ovim kriznim vremenima bilo je najvažnije sačuvati zdravlje izvođača i publike te razmišljati kreativno. To i jest zadatak NVO Bocche di Cattaro, da 12. Festival gudača ostane mjesto dobre energije, usvajanja znanja i kvalitetnih programa”, poručila je Dulović.

„U vrijeme kada festivali diljem Europe nisu ni doživjeli svoju realizaciju, moramo biti zadovoljni što smo prošle godine imali reducirani program, a ove godine u planu je vrlo zanimljiv, bogat i raznolik program”, također je istaknula.

Kao što je uobičajeno, pratit će ga master klas radionice za sve profile gudača.

Festival će ove godine bit poboljšan jednim segmentom, a to je nastup profesionalnih umjetnika. U Perastu ne nedostaju inspirativne i čarobne lokacije za nastupe.

Tu su i kotorske pozornice za otvorene, komorne izvedbe, koje imaju poseban ugođaj i atmosferu.

„Želja nam je da oplemenimo taj prorodni spoj kamena i mora i turistima pružimo ekskluzivni ugođaj, posebno u Perastu koji je pozornica sam po sebi”, zaključila je Marina Dulović.

Izvor: Skala radio, Portal Analitika

Projekt „Kreni pismo“ od Zajednice Hrvata i prijatelja - Crna Gora

U velikoj dvorani JU Nikšićko pozorište održan je 19. svibnja 2021. koncert klape iz Splita, pod nazivom „Edi Šegota i klapa iz Splita“, čime je realiziran projekt „Kreni pismo“ koji su priredili NVO Zajednica Hrvata i prijatelja – Crna Gora i JU Nikšićko pozorište.

Koncert koji je trajao puna dva sata oduševio je nikšićku publiku koja je uistinu uživala pa se u dvorani i zaplesalo.

S početka večeri prisutnoj publici su se obratili: koordinatorica projekta Anita Šimurina, predsjednica udruge ZHIP CG Svjetlana Zeković, direktor JU Nikšićko pozorište Zoran Bulajić te veleposlanik RH u Crnoj Gori Veselko Grubišić.

Uručene su zahvalice za jačanje kulturne suradnje od udruge ZHIP CG direktoru JU Nikšićko pozorište kao i predstavniku Hotela ONOGOŠT, koji je sponzorirao događaj.

Koordinatorica projekta „Kreni pismo“ Anita Šimurina pozdravila je prisutne i istaknula da Zajednica Hrvata i prijatelja – Crna Gora već u svom nazivu naglašava prijateljstvo s ljudima s kojima dijeli svakodnevicu i raste u dobru i ljubavi te da je klapska pjesma upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i reprezent je kulturnog i nacionalnog identiteta Hrvata. Projekt „Kreni pismo“ financirao je Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Zatim se prisutnima obratila predsjednica udruge NVO Zajednica Hrvata i prijatelja – Crna Gora, Svjetlana Zeković, koja je govorila o postojanju i radu udruge te je uručila zahvalnice za jačanje kulturne suradnje sponzoru – predstavniku Hotela Onogošt – Đoku Krivokapiću i direktoru JU Nikšićko pozorište - Zoranu Bulajiću, koji je nakon uručivanja zahvalnice odžao kratki govor na sceni o suradnji te prisutnima čestitao Dan nezavisnosti CG, na što je publika oduševljeno odgovorila.

Koncertnu večer svečano je otvorio veleposlanik Grubišić, osvrnuvši se na sponse Republike Hrvatske i Crne Gore, koje svoj pečat imaju i u samome gradu Nikšiću, uz ostalo i stvaralačkim djelom Josipa Slade, te je istaknuo zajedničku težnju dviju susjednih država pripadanju EU zajednici. Njegov govor publika je gromoglasno pozdravila, a on je pozvao klapu na binu.

Tijekom trajanja koncerta u pozadini su se na videozidu izmijenile crnogorska, hrvatska i zastava EU-a jer je događaj organiziran u susret Danu nezavisnosti Crne Gore – 21. 5. 2021., čime se još jednom htjela naglasiti vjernost i poštovanje hrvatske nacionalne manjine prema Crnoj Gori, njezinome dugome historijskom hodu i državnosti.

U uvodnome dijelu koncerta na bini, kao i tijekom trajanja programa, u pozadini je na videozidu bio plakat koncerta na kome je istaknut naziv projekta „KRENI PISMO“, kao i financijer projekta – Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Na koncertu su, uz ostale, bili prisutni: veleposlanik RH u Crnoj Gori Veselko Grubišić, predsjednica udruge ZHIP CG Svjetlana Zeković, predsjednik Općine Nikšić Marko Kovačević, predsjednik Skupštine općine Nikšić Nemanja Vuković, predsjednica Pozorišnog savjeta Bojka Đukanović, direktor JU Nikšićko pozorište Zoran Bulajić.

„Pažljivo smo za ovaj događaj birali sredinu kakva je grad Nikšić jer je hrvatska nacionalna manjina u toj općini gotovo nepostojeća. Prema zadnjem popisu stanovništva u Općini Nikšić živi oko 150 pripadnika hrvatske nacionalne manjine. Namjera i želja nam je bila da preko nematerijalnoga kulturnog dobra kakvo je klapsko pjevanje, popularno i blisko građanima Crne Gore, zađemo u kulturni i tradicijski prostor pripadnika drugih nacionalnosti kako bismo se bolje upoznali i zblížili u sklopu različitosti, povećali pozitivno ozračje prema Republici Hrvatskoj i Hrvatima u CG“, naglasila je Anita Šimurina na prigodnom druženju koje je nakon koncerta organizirano u hotelu Onogošt.

Anita Šimurina

Oštre reakcije u povodu odluke o promjeni imena kotorskog bazena

Skupština Općine Kotor donijela je na sjednici, održanoj 18. kolovoza, odluku da gradski bazen, koji se do tada zvao „Nikša Bućin” po antifašistu poginulom u Narodnooslobodilačkoj borbi 1944. godine, nazove po Zoranu Đžimiju Gopčeviću, jednom od najboljih vaterpolista s ovih prostora. Za odluku je glasovalo 22 od 23 odbornika, dok je jedan bio suzdržan.

Zoran Gopčević bio je jedan od najboljih crnogorskih vaterpolista svih vremena. Osvojio je srebrnu medalju na Olimpijskim igrama u Moskvi 1980. godine, a ima i europsko srebro i svjetsku broncu. No, tijekom devedesetih bio je zapovjednik straže u logoru Morinj, sabirnom centru pretežno za civile i malobrojne hrvatske branitelje s područja dubrovačke regije.

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP) osudilo je ovakvu odluku kotorske Skupštine:

„Krajnje je neprihvatljivo da se javni objekt naziva po imenu čuvara zloglasnog logora Morinj iz 1991. godine. Takva odluka nije u duhu dobrosusjedskih odnosa koje gradimo s Crnom Gorom te će zasigurno imati posljedice na naše buduće odnose”, ističe MVEP u priopćenju.

Također izražava nadu da će nove vlasti Crne Gore „shvatiti kako ovakve odluke nisu pravi put za europsku perspektivu Crne Gore, koja je do prije samo godinu dana izgledala neupitno”.

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore usprotivilo se tome da bazen u Kotoru nosi ime Zorana Gopčevića:

„Zoran Gopčević, sportaš, trener i sportski radnik, ima briljantan životopis i sigurni smo da nitko

iz Boke ne može imati drukčije mišljenje o ovom pitanju. Razlog reagiranja Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore nije vezan uz sportsku karijeru Zorana Gopčevića, već uz njegov angažman kao zapovjednika straže u logoru Morinj iz 1991. godine”, priopćilo je Vijeće krajem srpnja.

Vijeće je istaknulo da je više logoraša u svojim isповijedima apostrofiralo njegovo ime u negativnom kontekstu.

Također je poslalo prosvjedno pismo ministrici obrazovanja, znanosti, kulture i sporta te predsjedniku Općine Kotor, a obavijestili su i nevladine udruge te sve konstituirajuće kotorske općinske skupštine „da još jednom provjere činjenice i ne kompromitiraju institucije koje predstavljaju pred domaćom i svjetskom javnošću koja bi donošenjem ovakve eventualne odluke svakako bila još jednom zgrožena kao i 1991. godine”.

Na odluku kotorske Skupštine reagirao je i državni tajnik za Hrvate izvan RH, Zvonko Milas:

„S velikim razočaranjem primio sam sramotnu odluku Skupštine Općine Kotor o preimenovanju kotorskoga bazena po imenu čuvara zloglasnoga logora Morinj iz 1991. godine. Nadam se da će se ova neprihvatljiva odluka još jednom preispitati kako se ne bi vrijeđali osjećaji svih Hrvata, kako onih koji žive u Hrvatskoj, tako i pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Boki kotorskoj, ali i kako ovakva pogrešna odluka ne bi bila smetnja razvijanju dobrih odnosa Republike Hrvatske i Crne Gore. Razumijemo ogorčenost Hrvatskoga nacionalnog vijeća i drugih naših sunarodnjaka u Crnoj Gori te im pružamo našu čvrstu i punu potporu.”

Oštro negodovanje uputili su i iz Hrvatske građanske inicijative. Oni su, između ostalog, priopćili: „Zimski bazen je sportski objekt koji će nakon otvorenja koristiti djeca i mladi, naši sugrađani, sportaši, vaterpolski klubovi. Preimenovanjem naziva zimskog bazena bez sugestije Hrvata Boke kotorske šalje se pogrešna poruka za buduće generacije i skladan suživot na ovim prostorima. Svi koji su podržali ovu odluku u lokalnom parlamentu snose odgovornost i za međunarodni sklad u Boki kotorskoj i za odnose između Crne Gore i Republike Hrvatske.”

Odluku o preimenovanju kotorskog bazena oštro su osudili Nikola Dobroslavić, župan Dubrovačko-neretvanske županije i Mato Franković, gradonačelnik Drubrovnika, pozivajući čelnike Općine Kotor da preispitaju donesenu odluku.

„Iskreno se nadam da ćete svjesni pogreške koju je napravilo vaše Općinsko vijeće razmotriti promjenu imena navedenog bazena jer to predstavlja nepremostiv jaz između naša dva grada.

Nadalje, siguran sam da u budućnosti niti jedan vaterpolski klub s područja Republike Hrvatske neće igrati na bazenu koji nosi ime osobe koja je obnašala visoku zapovjedničku dužnost u logoru Morinj”, poručio je Franković u pismu Vladimiru Jokiću, predsjedniku Općine Kotor.

Izvor: hnv.me, slobodnaevropa.org

Zavihorila se najveća crnogorska zastava koja se prostire na 5.000 četvornih metara

Najveća crnogorska zastava, koja se prostire na 5.000 četvornih metara, razvijena je na Cetinju 21. svibnja u 18 sati u povodu Dana nezavisnosti. Projekt je koštao 16.000 eura,

a novac za šivanje donirali su građani Crne Gore. Zastavu je izradila bosansko-hercegovačka tvrtka „Laser“ od 85 isprintanih dijelova koji su kasnije sastavljeni šivanjem.

Podizanje zastave praćeno je intoniranjem državne himne, a u 21 sat upriličen je veličanstven vatromet.

Boka News

Foto: RTCG

Cetinje, foto Vlado Martinović

Tradicionalnom neretvanskom brodicom od Metkovića do Kotora

Udruga lađara „Sveti Ilija“, lađari s Neretve uplovili su na tradicionalnoj neretvanskoj drvenoj brodic - lađi, 12. lipnja oko 16 sati u Kotor, svoju odredišnu luku. Metkovski lađari četiri dana su veslali regatu, rutu dugu 280 km od Metkovića do Kotora. Veslale su dvije ekipe Sv. Ilije i jedna HRM-a.

Prva etapa bila je na relaciji Metković - Korčula, druga od Korčule do Slanog kraj Dubrovnika, treća od Slanog do Cavtata i četvrta od Cavtata do Kotora.

Lađare iz Metkovića tijekom čitave njihove neuobičajene plovidbe – možda i najduže na koju se

po moru ikada otisnula jedna od tih malih riječnih brodice, kao logistička podrška i u slučaju loših vremenskih uvjeta zbog skloništa na moru, pratio je desantni brod DBM-82 „Krka“ Hrvatske ratne mornarice, koji je također uplovio u Kotor.

Ova plovidba je simbolična promocija tradicionalne nautičke i brodograđevne kulturne baštine donjeg toka i ušća rijeke Neretve, kao i turistička promocija i povezivanje Metkovića i Boke kotorske, odnosno pripadnika hrvatske nacionalne zajednice koji žive u tim krajevima.

Veslajući po deset sati dnevno, u četiri dana plovidbe ekipa metkovskih lađara prešla je ukupno oko 280 kilometara vodama Neretve i južnog Jadrana do Boke kotorske.

U Kotoru je u večernjim satima, na Trgu Bokeljske mornarice, održana promotivna *Veče Neretvana* na kojoj je nastupio Ansambl Ivana Gorana Kovačića iz Siska.

Miro Marušić

Foto: Roko Stjepčević

U povodu blagdana sv. Vida na riječkom Korzu otplesano Kolo sv. Tripuna

U sklopu proslave blagdana sv. Vida, hrvatska bratovština Bokeljske mornarice 809 Rijeka, uz pratnju Gradske glazbe Trsat otplesala je na Korzu tradicionalno Kolo Bokeljske mornarice, Kolo sv. Tripuna.

Ovo srednjovjekovno kolo izvodi se u čast sv. Tripuna i pleše se u rijetkim prilikama proslave određenih blagdana, a odred riječke Bokeljske mornarice, uz blagdan sv. Tripuna, tradicionalno ga izvodi i za blagdan sv. Vida.

„Bokelji su već dugi niz godina u Rijeci i na ovom području, te osim što njeujemo svoju tradiciju, štujemo i onu u koju smo došli. Na blagdan sv. Vida slavimo i dan našeg odreda, stoga možemo govoriti o spajanju tradicija, one naše i riječke“, rekao je Mladen Schubert, predsjednik riječke Bokeljske mornarice.

Kolo sv. Tripuna je spoj duhovnog, obrednog i sakralnog, te pomorske tradicije koja se veže uz Bokelje.

„Kolo predstavlja simbole pomorskih alata, verige, čvorove i sidra. Ono se pleše više od tisuću i dvjesto godina, a ta tradicija i danas živi“, rekao je čelnik Bokeljske mornarice čiji su nastup građanske i građani sa zanimanjem gledali i s pljeskom ispratili.

Proslava blagdana sv. Vida i Dana grada Rijeke zaključena je koncertom SuperCover Banda na Korzu koji je obradama najvećih domaćih i stranih hitova u večernjim satima zabavljao i rasplesao građane.

(B.M.)

Kolo Sv. Tripuna pleše se u rijetkim prilikama

Uz podršku EU-a u Kotoru otvoren Kreativni hab, novi centar kulturnog života grada

Restauracijom objekta nekadašnjeg zatvora u Starome gradu, u sklopu projekta Prekogračna razmjena s ciljem razvoja kulture i kreativnih industrija – 3C, u Kotoru je svečano otvoren Kreativni hab.

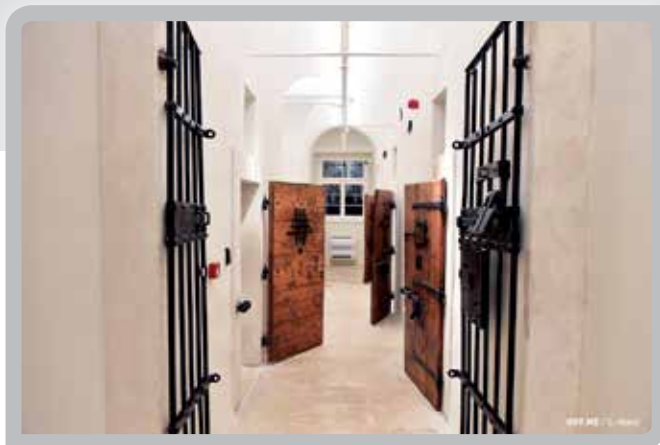
Predsjednik Općine Kotor, Vladimir Jokić, rekao je prilikom otvorenja haba da je uloženo mnogo vremena, truda i novca da bi se mjesto koje je mnogima bilo asocijacija za okrutnost pretvorilo u mjesto koje će, nadamo se, svima postati asocijacija za kreativnost.

„Zgrada koja je bila simbol okrutnosti, rešetaka i mučenja sada postaje nešto drugo. Postaje mjesto gdje će sloboda pjevati. Dužan sam zahvalu svima koji su uložili nesebičan trud, restauratorima i radnicima koji su radili na zgradi i svima koji su sudjelovali u ovom projektu. Općina Kotor će dati puni doprinos radu Kreativnog haba i nadam se da ćemo imati novi centar kulturnog života u Kotoru”, rekao je Jokić.

Sefica Delegacije EU-a u Crnoj Gori, veleposlanica Oana Kristina Popa, navela je da su ulaganja u kreativne industrije vrlo važna za Europsku uniju (EU), ne samo zbog golemoga ekonomskog potencijala koji nose, već i zbog ključne uloge koju igraju u držanju zajednica na okupu i stvaranju osjećaja zajedničkoga europskog identiteta, kulture i vrijednosti.

„Danas tako možemo vidjeti plodove ulaganja Europske unije, u iznosu od 1,3 mil EUR, u zaštitu kulturne baštine i unapređenje kreativnih industrija u Kotoru”, poručila je Popa. Prema njezinim riječima, sredstva Unije iskorištena su da se prelijepi historijski objekt obnovi i transformira u dinamički novi centar koji će u godinama koje dolaze ugostiti mnogobrojne umjetnike iz Crne Gore i svijeta.

Popa je poručila da svojom bogatom kulturnom baštinom i mnoštvom talentiranih suvremenih umjet-

nika Crna Gora ima čime pridonijeti zajedničkom europskom kulturnom identitetu te je istaknula da će EU nastaviti podržavati institucije, zajednice i umjetnike u ovom važnom trenutku za oživljavanje i daljnji razvoj crnogorskoga kulturnog sektora.

Kako je rekla glavna pregovaračica Zorka Kordić, projekt 3C, koji se provodi u sklopu INTERREG IPA - programa prekogranične suradnje između Italije, Albanije i Crne Gore, ima cilj ojačati održivo turističko upravljanje, s fokusom na podršku konceptu zaštite pojedinačkoga kulturnog dobra.

„Kao i mnogo puta do sada, svjedoci smo da kultura povezuje ljude i predstavlja značajan poticaj u razvoju zajednice. Uvjerena sam da će projekt 3C pridonijeti valorizaciji kreativnog potencijala u južnoj jadranskoj regiji te stvaranju efikasne i kreativne prekogranične mreže, koja će pospješiti stvaranje novih inicijativa i kreativnih projekata”, priopćila je Zorka Kordić.

Državna tajnica u Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta Milica Kadović Đorojević istaknula je da taj resor u kontinuitetu provodi aktivnosti s ciljem ostvarivanja utvrđenih prioriteta i ciljeva u zaštiti i valorizaciji kulturne baštine, a koje daju odgovor na mnogobrojne utjecaje i izazove suvremenog doba.

Projekt 3C realiziran je u sklopu Interreg IPA CBC programa Italija – Albanija - Crna Gora, kojemu je Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta uz pomoć resora kulture vodeći partner, a ostali partneri su Ministarstvo ekonomskog razvoja Crne Gore, Ministarstvo kulture Albanije, Institut za kulturne spomenike „Gani Strazimiri” Albanija, regija Pulja – Odjeljenje za turizam, ekonomiju, kulture i valorizaciju teritorija, regija Molise, Fondacija za kulturu Molise.

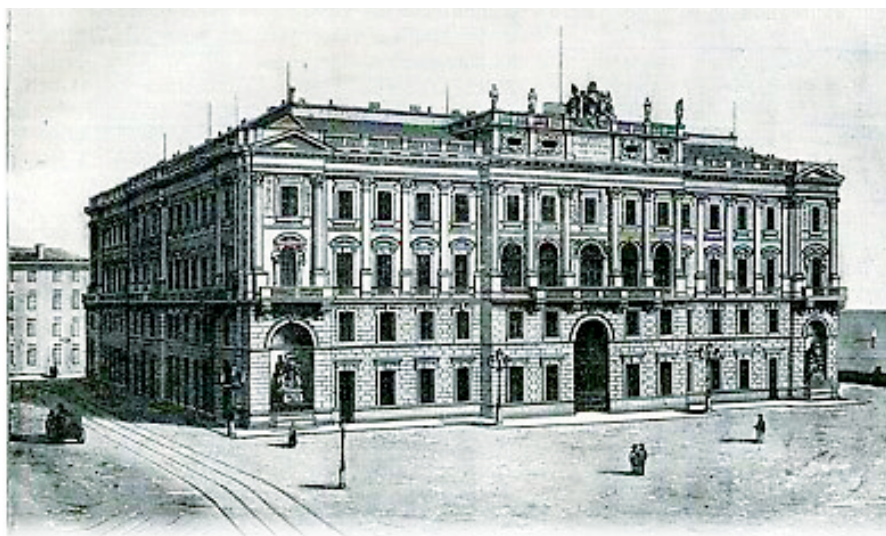
Ukupna vrijednost odobrenog projekta je 4,28 mil EUR, od čega je iznos od 1,27 milijuna eura predviđen za resor kulture u MPNKS.

Projekt je temeljen na stvaranju kulturnih i kreativnih habova na tri lokacije ovoga projektnog teritorija, a njegovom realizacijom će osim zgrade zatvora u Starome gradu Kotoru biti restaurirana i zgrada kinostudija u Tirani i lokacije u Turiju, Bari.

Izvor: Mina
Foto: Vlada CG

Donosimo zanimljiv serijal o začecima turizma iz pera Snežane Pejović, arhivistkinje u Državnom arhivu Crne Gore - Istorijskom arhivu Kotor

(2)

Među prvim putnicima koji su iskoristili pogodnost uspostavljanja parobrodarske linije za obilazak jugoistočne obale Jadrana bila je vrlo važna ličnost, kralj Fridrih Avgust, suveren Saksonije, inače pasionirani botaničar

Prvi značajni posjet Kotoru i Boki s ciljem razgledanja prirodnih i kulturnih lokaliteta i znamenitosti

ZAČECI TURIZMA U KOTORU I BOKI KOTORSKOJ PREMA DOKUMENTIMA KOTORSKOG ARHIVA ¹

Među prvim putnicima koji su iskoristili pogodnost uspostavljanja parobrodarske linije za obilazak jugoistočne obale Jadrana bila je vrlo važna ličnost, kralj Fridrih Avgust, suveren Saksonije, inače pasionirani botaničar.¹ Njemu

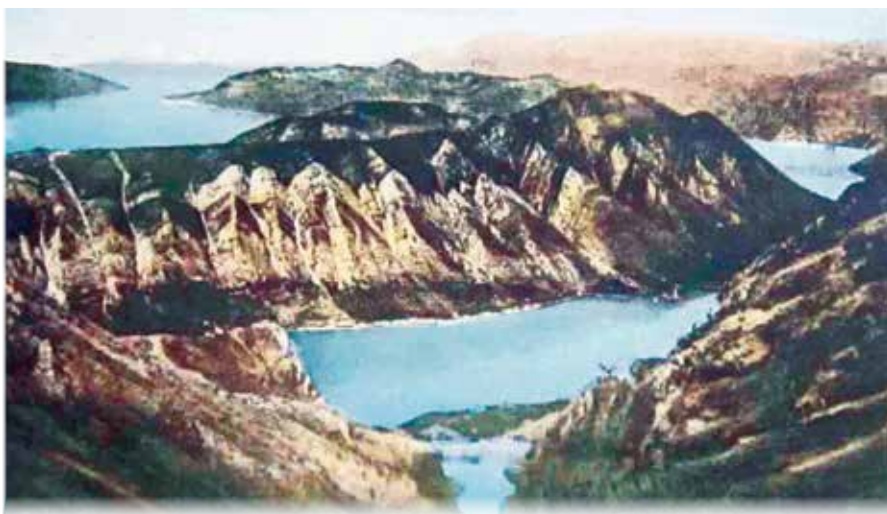
ga je na prijestolju. Veliku je pažnju poklanjao prirodnim znanostima, bio je strastveni botaničar i ljubitelj prirode, a svoje znanje često je nadopunjavao putovanjima Europom. Godine 1838. iskoristio je tek otvorenu brodsku liniju Trst - Carigrad da se doveze u Istru i Dalmaciju. Želeći ostati nepoznat, putovao je pod imenom grofa Hohensteina. Uz ostale značajne ličnosti pratio ga je i Bartolomeo Biasoletto, rodom iz Vodnjana, koji je 1841. u Trstu objavio knjigu o putovanjima: *Relazione del viaggio fatto nella primavera del 1838 dalla Maesta del re Federico Augusto di Sassonia nell'Istria, Dalmazia e Monte Ne-*

gro. Unatoč važnim obvezama, kralj je uspijevao pronaći vrijeme za botaniku i za istraživačke pothvate i putovanja pa je dao nezanemariv doprinos prirodoslovlju. Poginuo je u prevrtanju kočije u Tirolu tijekom jednog od svojih mnogobrojnih putovanja.

¹ Friedrich August II., kralj Saksonije (Njemačka) i prirodoslovac (Dresden, 18. V. 1797. - Brennbüchel, Tirol, Austrija, 9. VIII. 1854.). Godine 1830. izabran je za pomoćnika svoga strica, saksonskog kralja Antona, a nakon njegove smrti 6. VI. 1836. naslijedio

je Lloyd stavio na raspolaganje tek sagrađeni parobrod „Konte Mitrovski” (*Conte Mitrowsky*), kojim on na proljeće 1838. godine sa svojom pratnjom kreće na kružno putovanje u trajanju od tri tjedna, s ciljem obilaska i razgledanja Istre, Dalmacije i Boke kotorske. Kako je zapravo bila riječ o pojedinačnom putovanju, unatoč tome što su putnici bili i kraljevi pratioci među kojima su bile neke značajne ličnosti, u stručnoj literaturi se problematizira može li se ovo smatrati začetkom turističkih putovanja.

Ovo putovanje trebalo je biti strogo inkognito. Međutim, zainteresiranost austrijskih vlasti da ožive promet putnika u ovom dijelu svoje carevine i ostvare financijski interes nadmašilo je potrebu da se u potpunosti ispuni zahtjev ovoga uglednoga gosta i suverena Saksonije. Tako tadašnji namjesnik za Dalmaciju *Wenzel Vetter von Lilienberg* šalje cir-

Boka kotorska

kularni dopis svim važnijim ljudima u Dalmaciji, kao npr. u Split *Giuseppeu Nanniju* i u Kotor kotarskom poglavaru Gabrijelu Ivačiću, da izvrše pripreme za doček ovoga važnoga gosta, istodobno naglašavajući da se treba uzeti u obzir njegova želja da putuje inkognito pod imenom grof *Hohenstein*.² Poznato je da je Austrija za svoje službenike

u Dalmaciji uglavnom namjestala već isluženi kadar pa ako se uzme u obzir da su oni tek ponekad primali neke manje važne posjete rijetkih putnika koji su stizali poštanskim jedrenjakom austrijske mornarice ili privatnim jedrenjacima, može se pretpostaviti koliko je uzbuđenja izazvala vijest o dolasku ovako značajnog posjetitelja. Jedan od prvih problema s kojim su se susreli predstavnici pokrajinskih i lokalnih vlasti je bilo pitanje što se od skromne literature o Dalmaciji moglo ponuditi visokom gostu kako bi se on informirao o ovome dijelu austrijske carevine. Ono što se moglo osigurati bila su djela više znanstvenog karaktera, kao što je slučaj s knjigama Franza Petera, profesora njemačkog jezika i znanstvenog radnika,³ zatim

(Vidi: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/900/friedrich-august-ii>, konzultirano 13. 11. 2020.)

² o., c. Pederin, I.: *Austrijski Lloyd...*, str. 114.

Karta Boke kotorska, Max de Traux

³ Petter, Franz: *Compendio geografico della Dalmazia, con un'appendice sul Montenegro / del professore Francesco Petter, socio della r. Società botanica di Ratisbona. Zara : coi tipi de' fratelli Battara, 1834.*

Daniela Farlatija⁴ i Alberta Fortisa.⁵

Franz Peter, unatoč snažnoj cenzuri koja je prvih desetljeća 19. stoljeća cvjetala u Dalmaciji zahvaljujući učmalosti birokratiziranoga lokalnoga državnickog aparata, ipak je 1833. godine objavio knjigu „Geografske osnove Dalmacije” (*Die geographische Skizze von Dalmatien*). Već sljedeće 1834. godine knjiga ponovno izlazi u Zadru u talijanskom prijevodu (*Compendio geografico della Dalmazia*). Franz Peter ujedno je bio i prvi pisac koji je o Dalmaciji pisao na temelju osobnih iskustava i višegodišnjih istraživanja pa će njegove knjige, koje su ponajprije bile enciklopedijskog karaktera, u ovome prvom razdoblju turističkog razvitka predstavljati jedino štivo za sve radoznale posjetitelje dalmatinske oba-

Kotor, panorama

le.⁶ Tek nakon četrdesetih godina 19. stoljeća, kada sve brojniji posjetitelji ili njihovi pratioci bilježe značajne pojedivosti s tih putovanja, o Dalmaciji će biti napisano više knjiga i članaka putopisnog žanra koji će dugo imati ulogu informatora, odnosno vodiča.

Što se tiče literature iz tog doba o Boki kotorskoj, odnosno o Kotoru, treba spomenuti dvije knjižice napisane prvih desetljeća 19. stoljeća koje na žalost ni obujmom ni značajem nisu mogle biti zanimljive široj javnosti. Prva je knjiga anonimnog autora, koja razmatra vojni i povijesno-statistički aspekt Boke kotorske, a pretpostavlja se da ju je sastavio *Maximilian de Traux*, inače autor zemljopisne karte Boke i Crne Gore. Tiskana je 1808. godine u Kölnu.⁷ Drugu knjigu o Kotoru napisao je *H. F. Rödlich*⁸ koji je 1803. godine bio zapovjednik grada Kotora i tajnik Tomasa Bradija. Tiskana je

u Berlinu 1811. godine. Dakle, raspolagalo se literaturom koja svakako nije mogla pružiti iscrpnije podatke o kulturnom naslijeđu Boke ili o njezinoj prirodnoj i gospodarskom potencijalu, za što se moglo pretpostaviti da će zanimati obrazovanoga gosta kakav je bio kralj Fridrih August. Zato je pred okružnim poglavarom Ivačićem bio težak zadatak kako da detaljno i kvalitetno organizira ovaj posjet. Prvo, trebalo se pobrinuti za osiguranje boravka visokoga gosta u svim mjestima u Boki, a istodobno napraviti pregled kulturno-povijesnih znamenitosti za koje se može pretpostaviti da bi zanimale kralja Augusta i da će ih on poželjeti obići i saznati o njima detalja. Također, ništa manji izazov za poglavara Ivačića nije bilo ni saznanje da je riječ o čovjeku koji se zanima za botaniku pa je trebalo pripremiti se i pružiti informaciju i iz tog područja.

Među dokumentima arhivskog fonda Općine Kotor upravo zahvaljujući ovom posjetu sačuvan je dokument - tablični pregled nekih važnijih spomenika kulture u različitim bokeljskim mjestima, uz obrazloženje njihova značaja koji je prema uputi nadležnih priredio poglavar Ivačić uz pomoć predsjednika Općine Kotor, Tripa Lukovića. O ovom dokumentu bi se moglo govoriti kao o nekakvom nacrtu informatora, tj. kratkog turističkog vodiča kroz Boku kotorsku, što

⁴ Daniele Farlati, znameniti talijanski isusovac i povjesničar, poznat po djelu *Illyricum sacrum*, koje daje podatke o crkvenoj i svjetovnoj povijesti ilirskih krajeva. Sa svojim starijim kolegom, isusovcem Filipom Riceputijem, skupljao je podatke o crkvenoj povijesti Ilirika. Oni su skupili arhivsko gradivo koje je obuhvaćalo stotine svezaka u rukopisu. Budući da je Riceputi preminuo 1742. godine, Farlati je nastavio pisanje djela *Illyricum sacrum* sam i izdao prvi svezak 1751. godine. Izdavao je zatim sveske do svoje smrti 1773. godine, a njegov rad nastavio je kasnije Jakob Koletti (*Giovanni Giacomo Coletti*).

(Vidi: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/daniele-farlati-eruditski-istrazivac-hrvatske-povijesti-1690>; konzultirano 16. 11. 2020.)

⁵ Alberto Fortis (*Giovanni Battista Fortis*) pristupio je sa 16 godina padovanskom sjemeništu i postao redovnik augustinskog reda. Putovao je po Europi, posebice po Dalmaciji, Primorju i Istri, o čemu je objavio niz djela, od kojih je najvažnije „Put po Dalmaciji” (*Viaggio in Dalmazia*, 1774.), nastalo kao rezultat putovanja od 1771. do 1773. godine. U dvije knjige on predstavlja Dalmaciju i Primorje europskoj publici. (Vidi: <http://www.ganga.hr/index.php/pisani-radovi/item/355-put-po-dalmaciji>, konzultirano 16. 11. 2020.)

⁶ Pederin, Ivan: Franz Petter i Dalmacija, *Radovi. Razdio društvenih znanosti* (5), Zadar, god. 12/1974, sv. 12, str. 105-126.

⁷ Naziv ove knjige je *Statistisch-historisch-militarische darstellung der 'Bocche di Cattaro' von einem Augenzeugen*. (Primjerak ove knjige čuvao se u privatnoj biblioteci kolekcionara Đorđa Radivovića u Kotoru.)

⁸ H. F. Rödlich, *Skizzen des Pysisch-Moralischen Zustandes Dalmatiens und der Buchten Von Cattaro : MIT Einer Charte und Neun Kupfertafeln*, De Gruyter, 1811, pp. 91. (Primjerak se nalazi u biblioteci Istorijskog arhiva u Kotoru.)

Lilienberg, namjesnik za Dalmaciju

bi se uvjetno moglo smatrati i prvim vodičem kroz kulturno naslijeđe ovog kraja. (Inače, prvi turistički vodič za Boku bit će tiskan tek nekih osamdesetak godina kasnije.⁹)

Dakle, 17. svibnja 1838. god. kotarski poglavar Ivačić šalje predsjedniku Općine Kotor, Tripunu Lukoviću, dopis (akt br. 346) u kojem ga obavještava da je saznao o inkognitom posjetu saksonskog kralja koji će uslijediti nakon 20. svibnja i traži od njega pomoć u pružanju gostoprimstva, kao i u provjeri podataka koje je

sabrao u tabličnom prikazu kulturnih znamenitosti Kotskog okruga. Ovaj dopis, koji je prispio u općinski ured 19. svibnja 1838. god. (zaveden u općinskom protokolu pod br. 548), stavlja se na daljnju upotrebu 21. svibnja, o čemu svjedoči nekoliko stranica dokumenta ispisanog vrlo nečitko, za što se može pretpostaviti da se radi o konceptu revidiranja i dopune popisa koji spominje poglavar Ivačić. U prilogu je i spomenuti tablični prikaz znamenitosti Okruga, kao i neka opća opažanja o sveukupnom napretku ove regije nakon dolaska Austrije 1814. godine, koja su politički obojena i imala su cilj prikazati europskom vladaru ovaj dio austrijske carvine u najboljem svjetlu.

Koliko je najava ovog posjeta uzburkala lokalnu admi-

nistraciju svjedoči učestalost dopisivanja tih dana vezano uz pripreme za primitak ove važne ličnosti. Tako već 20. svibnja, dopisom (akt br. 356), poglavar Ivačić dodatno prenosi predsjedniku Općine Kotor instrukcije viših pokrajinskih vlasti o pojedinostima ovog putovanja i obilaska. Predviđanjem i razradom svakog i najsitnijeg detalja, u dopisu poglavar otkriva svoju prenaplašenu brigu i uzbuđenje radi ovoga važnog posjeta. Prema njegovu zahtjevu, iz općinskog ureda su poslani dopisi svim važnijim administrativnim upravama u gradu i raznim ustanovama. Tako Općina 21. svibnja 1838. godine (akt br. 548) šalje obavijest Direkciji škola u Kotoru da će prema „poluoficijelnoj obavijesti“ nakon 20. svibnja iz Trsta krenuti saksonski kralj i kaže sljedeće:

„Kako se predviđa da će visoki putnik pristati brodom takođe i u ovaj Okrug, da bi obišao sve objekte, ustanove i spomenike, koji su vrijedni većeg posmatranja, dolje potpisanom je naloženo izdati uputne planove na način da značajnije crkve, obrazovne ustanove i institucije, samostani, narodne biblioteke, javni uredi i drugi zavodi, budu u najboljem redu i uz dužnu pristojnost pripremljeni, kako bi mogli biti dostojni ovakvog obilaska na najvišem nivou.“¹⁰

Preporuka je da Direkcija škola izvrši sve potrebne pripreme koje su u njezinoj nadležnosti kako bi saksonski kralj bio zadovoljan ovim obilaskom, a sve to, kako se naglašava, zbog bliskih i prijateljskih veza koje postoje između austrijskog i saksonskog dvora. U nastavku, Direkcija kotorskih škola i njezin ravnatelj Anton Bašić odgovara da

⁹ Godine 1922. Vicko Tripković-Podnopoljski piše do sada prvi poznati turistički vodič kroz Boku pod nazivom „Crtice o Boki Kotskoj za putnike kroz naš Bosfor“, a 1925. tiska „Mali vođ kroz Kotor“. Primjerci oba vodiča nalaze se sačuvani u biblioteci Istorijskog arhiva u Kotoru.

¹⁰ o., c. DACG IAK OŠK XXVII, 209 (1837/38).

su o spomenutom događaju obaviješteni svi učitelji i učiteljice i da je, pošto se škole uvijek striktno pridržavaju zakona, sve u najboljem redu za primitak najavljenoga gosta. On naglašava da je samo potrebno, neposredno prije dolaska gosta, obavijestiti ih kako bi učenica bila na ulazu i tako doček bio što srdačniji.

Također, 25. svibnja 1838. god. pristizhe odgovor iz Starješinstva Sv. Duha da su oni u potpunosti spremni na odgovarajući način dočekati cijenjenoga gosta. Kotarsko poglavarstvo 26. svibnja šalje ponovno dopis Općini s dodatnim uputama o ponašanju kada u ove krajeve doputuje saksonski kralj.¹¹

Dva ranije spomenuta dokumenta Kotarskog poglavarstva i Općine Kotor i tablični pregled-vodič kroz Boku donosimo ovdje u cijelosti (transkribirana i prevedena), kao i prateći popis 101 biljne vrste koje rastu u ovome okrugu. (Izostavljeno je pet listova vrlo nečitkog rukopisa, koji su zapravo priprema-koncept spomenutog popisa znamenitosti). Prvi dokument glasi:

„Broj 346

Gospodinu Tripunu Lukoviću, predsjedniku opštine Kotor

Nedavna obavještenja iz Trsta donose vijest kojom mi je saopšteno predsjedničkom depešom od 11. tekućeg mjeseca, broj 981, da će na piro-skafu 'Knez Mitrovski' Njegovo veličanstvo kralj Saksonije preduzeti uskoro jedno putovanje duž obala Istre, Kvarnera i Dalmacije i da bi se njegov polazak iz Trsta mogao dogoditi poslije 20. tekućeg mjeseca.

Premda iste obavijesti uvjeravaju da pomenuto Njegovo

veličanstvo namjerava da se drži na tom putovanju strogo inkognito i budući da se još očekuju službene obavijesti u vezi s tim, zbog tog nedostatka ja ću Vas naknadno obavijestiti da li i uz koje počasti visoki putnik treba da bude primljen na onim mjestima ovog Okruga, gdje mu se bude svidjelo da pristane.

Pošto se, bez daljnjeg, predviđa da će Njegovo veličanstvo htjeti da obiđe sve objekte, ustanove i spomenike vrijedne promatranja, a koje Dalmacija nudi u raznim svojim mjestima, Vi ćete odmah preduzeti potrebne dogovore sa župnicima i sa drugima za koje se ukaže potreba i pripremičete tako da važnije crkve, ustanove obrazovanja i prosvjete, samostani, narodne biblioteke, javni uredi i ostali zavodi, budu u najboljem redu i pripremljeni na odgovarajući način, kako bi mogli da budu dostojni takvog obilaska na najvišem nivou.

Na kraju, pak, ništa ne smije da promakne preuzvišenom posmatraču ukoliko je značajno da bi moglo privući njegovu pažnju, pa sam ja sastavio, prema višoj naredbi, dodatak - tabelarni pregled svih objekata što, kako mi se čini, odlikuju Kotorski okrug, klimu, osobenosti i duh njegovih stanovnika, a ovdje dodajem u stupcu 'napomene' kratka historijska obavještenja koja se na to odnose, ukazujući takođe koliko je poboljšana poljoprivreda, industrija i trgovina pod austrijskom vladavinom.

Ali kako bi možda mnoge stvari trebalo dodati u isti tabelarni pregled, nalažem Vam da mi saopštite ta Vaša zapažanja i mišljenja o dodacima kojima treba dopuniti ovaj pregled; a Vi nećete zaboraviti posebno da mi odredite stanje raznih postojećih nalazišta minerala i fosila, mjesta koja predstavljaju ostatke spome-

DE GRUYTER
H. F. RABIN
SKIZZEN DES
PHYSISCH-
MORALISCHEN
ZUSTANDES
DALMATIENS UND
DER BUCHTEN VON
CATTARO

ničnih starina i istorije, ili ona koja su čuvena prema neobičnim prirodnim pojavama, itd.

Ne sumnjam, pak, da će pri ovom susretu gospodin predsjednik i dotične opštine, poznavajući tijesne i prijateljske odnose koje postoje između slavnog austrijskog i saksonskog dvora, sve izvršiti revnosno i tačno u svakom dijelu cijenjenog Ureda i da će to obaviti tako da preuzvišeni putnik bude u svakom pogledu zadovoljan otmjenim i pristojnim dočekom koji će mu biti priređen od strane državne vlasti i stanovnika Okruga, tako da bi on mogao steći povoljno mišljenje kako o jednome, tako i o drugima i uopšte o cijeloj pokrajini.

Sravnjeni podaci koje treba uvrstiti u Pregled koji Vam dostavljam, moraju da mi zasigurno stignu do nedelje poslije podne.

Kotor, 17. maj 1838. [slijedi vlastoručni potpis koji je nečitak]

[Na poledini]: Primljeno 19. maja 1838., 548 vidi brojeve 569 i 584, Br. 11.¹²

¹² o., c. DACG IAK OK VII-127/₁₋₁₂. Ovaj predmet dalje sadrži dokumente sa signaturom Istorijskog arhiva Kotor OK VII-127/1 do OK VII-127/5, a s brojem protokola 548 i datumom: 21. maj 1838. godine, koja su pisana nečitko. Prema dijelovima dokumenta koje je bilo moguće samo u fragmentima rastumačiti, pretpostavlja se da je riječ o konceptu akata koja su poslana raznim ustanovama, kao i o konceptu za tablični pregled koji slijedi, a koji je, revidirajući popis poglavara Ivačića, vjerojatno priredio sam predsjednik Općine Kotor Luković.

¹¹ o., c. DACG IAK OK, Pomoćne knjige, *Protocollo di Gestione della Congregazione Municipale di Cattaro*, 1938.

Hrabro miješanje kulturnih utjecaja

Piše:

Marin Knezović/Matica

U kasnoj antici i ranome srednjem vijeku mnogi sjevernjački narodi dolaze na obale Sredozemlja, no samo će jedan tu uspjeti sačuvati svoj jezik i identitet. To su Hrvati. Preuzimajući običaje, navike i zanimanja starosjedilaca (Iliri), prvo se uzima od naslijeđa ono što je najmanje dobro. U slučaju Lastova to je bilo gusarenje. Tome će brzo doći kraj kada željezna ruka mletačkoga dužda Petra Orseola (998.) na prijelazu iz prvog u drugo tisućljeće razara mjesto i otok. O razmjerima razaranja svjedoče navodi mletačkog kroničara koji tvrdi kako je mletačka vojska “Serenissima (prejasna)” masakrirala gotovo u cjelini stanovništvo Lastova.

Poput cijelog Sredozemlja, ni Lastovo nema iskonsku divljinu. Čovjek tu već tisućama godinama oblikuje prirodu i krajolik. Na Lastovu postoje ljudska naselja od mlađega kamenog doba (oko 8500. g. pr. Kr.). Otok je zasijan krhotinama grčke keramike, što upućuje i na stalne dodire s antičkim Grcima. Možda je u IV. st. pr. Kr. bio, poput Visa, dio imperija sirakuškoga tiranina Dionizija starijeg. Uz “netaknutu” obalu pojavljuju se tragovi rimskih ulica, gospodarskih objekata i vodocrpilišta poznatih kao “lokve”, koje upućuju na postojanje znatnoga rimskog naselja na području današnjih Ubli

U novim okolnostima Lastovo se mora ponovno utemeljiti na novim osnovama. Tako nastaje agrarno i ribarsko Lastovo. Za razliku od drugih jadranskih otoka, promjene u sastavu stanovništva su rijetke. Jezik njegova stanovništva zastao je daleko u prošlosti pa ga istražuju jezikoslovci. I mjesto Lastovo oblikovalo se oko plodnog polja, poput antičkog teatra u kojem je teško razlučiti glumca od gledatelja.

Lastovo je u ranome srednjem vijeku priznavalo vlast hrvatskih i ugarsko-hrvatskih vladara, Neretljana, Dukljana, Bizanta, no unatoč tome sačuvalo je snažan osjećaj posebnosti.

U stalnome sukobu s Mlecima i Dubrovnikom

Lastovo je svoje čak i kada postaje "tuđe". Tako polovicom 13. stoljeća, kada Lastovljani prihvaćaju vlast Dubrovnika, zadržavaju svoju autonomiju sastavljajući svoj statut 1310. godine. Početkom 14. st. odavno se znalo što treba učiniti u slučaju ubojstva, povlačenja za kosu i međusobnog psovanja. Posebno je zanimljiva odredba o kažnjavanju suca i osobe koja je dionik sudskog spora ako se utvrdi da su zajedno jeli i pili.

Premda maleno i udaljeno, Lastovo je prvo otok ranokršćanskih i ranosrednjovjekovnih crkvice, zatim renesanse i baroka i naravno velikih, maštovitih dimnjaka. "Fumari" nesputanih oblika, zamišljeni kako bi svojom veličinom izveli dim iz zatvorene doline u kojoj se raširilo Lastovo, postali su izraz ugleda i domišljatosti pojedinaca.

Zadiranje u svoju autonomiju Lastovljani teško prihvaćaju. To dolazi do izražaja

u lastovskim bunama protiv dubrovačke vlasti u 17. st. kada je nakratko prihvatilo mletačku vlast samo kako bi se riješilo nametljivih Dubrovčana. Dolazi to do izražaja i u najpoznatijemu tradicijskom običaju Lastova, lastovskome pokladu (prvi spomen 1390. godine). Mletačko spuštanje lutke, srednjoeuropski ples s mačevima, praslavenski obredi plodnosti - stopili su se kao da su zamišljeni za taj hrabri spoj. Glavno obilježje karnevala, spuštanje orijentalno odjevenog poklada niz žicu uz praskanje barutnih punjenja, povezano je sa strahovima stanovnika Lastova od gusarskih napada od kraja 15. st. do početka 18. st. Ovaj običaj veže se uz pljačkanja katalonske flote krajem 15. st. na području južnoga Jadrana i napade turskog admirala Uluç- Alije u 16. st. Tijekom turskih osvajanja, Lastovo je često bilo meta gusara iz Ulcinja. Kako bi zaštitili otok, Lastovci su uveli obvezno služenje vojnoga roka, što je ukinuto tek u XVIII. stoljeću kada su gusari

iz Ulcinja promijenili zanimanje i postali trgovci. Karneval, poklade, fašnik samo su bezbrižna krinka pod kojom su se skrila drevna vjerovanja i kulturna razmjena širokoga dosega. To se vidi i u spomenutom "cunjanju" poklada, lančanim plesovima, šarenim nošnjama.

Lastovski poklad je nakon Drugoga svjetskog rata postupno gasnuo da bi ga krajem 60-ih oživio interes etnologa, folklorista te ga jedna filmska ekipa odlučuje snimiti.

Vojna ispostava od početka naseljavanja

Plodan, iako ponekad i napet, odnos Lastova i Dubrovnika mijenja se početkom 19. stoljeća propašću Dubrovačke Republike.

Posebno razdoblje u povijesti Lastova je ono talijanske okupacije od 1920. do 1943. Nastojeći pridobiti lokalno stanovništvo, nova vlast ubrzano modernizira život na otoku, što uključuje i uvođenje hidroavionske veze s Italijom. Lastovo prvi put postaje područje kolonizacije, no ovoga puta

talijanskog ili talijaniziranog stanovništva. Unatoč tome, rezultati pokušaja odnarođivanja na kraju su se pokazali vrlo skromnima.

Od 1943. Lastovo je dio partizanskog, oslobođenog teritorija. Sada doživljaj Lastova, kao ponajprije vojnog uporišta, doživljava svoj vrhunac. Tako su ga promatrali i Francuzi i Britanci, kao i austrijske vlasti u 19. st. Ipak, to se ne može ni usporediti s militarizacijom otoka u drugoj polovici 20. st. Nakon Drugoga svjetskog rata Lastovo je doživjelo istu sudbinu kao i obližnji otok Vis – po-

stalo je otok rezerviran za vojku. Stoga je pristup Lastovu bio zabranjen stranim državljanima. Nakon što je Hrvatska 1991. proglasila samostalnost, pripadnici Jugoslavenske narodne armije (JNA) na Lastovu su ostali sve do 31. svibnja 1992. u 3.30 sati kada su napustili vojne baze na Lastovu.

Vežano i uz ovu pojavu, Lastovo postaje područje naglog iseljavanja. Prvo s otoka odlaze Talijani i oni koji su se takvima osjećali, zatim i Hrvati. Dok je 30-ih godina 20. st. Lastovo imalo oko 2.000 stanovnika, danas je taj broj manji od 800.

Mnogobrojna plodna krška polja, lokve čuvarice vode i riblje obilje učinile su Lastovo mjestom stalnoga ljudskog boravka.

Boćata voda, slatki izvori s tragovima okusa mora, bitno su obilježje Lastova. Tako civilizacija tu ne zamire ni u kasnoj antici, ni u doba barbarskih navala kada se svijet iz temelja mijenja. Iz truda novog doba rađa se i novi otok. Iz "Carskog otoka", Insula Augusta, jezičnim premetanjem i miješanjima nastaje, od VII. st., hrvatsko Lastovo.

Uvala Zaklopatica

Grad Lastovo

Pitoma divljina prirode i običaja

Piše:

Marjana Kremer/ Matica

Starokršćanska bazilika sv. Petra

Bazilika duga 17 m i široka 6,75 m orijentirana je u smjeru istok-zapad. Ovakav tip gradnje upućuje na to da ova bazilika potječe iz 6. st. Zidana je u neobrađenome kamenu sa žbukom. Imala je polukružnu apsidu izvana učvršćenu kontraforima. Iznutra je, uza zid, imala oslikanu kamenu klupu. Svetište je bilo ograđeno tankim mramornim pločama, udjenutim u utore vitkih kamenih stupića, sačuvanih samo u ulomcima. Između kamenih ostataka ulaznih vrata pronađen je plitki reljef s trokutastim završetkom, koji se čuva u Arheološkome muzeju u Zadru. Nađeni su i ulomci prozora – mramorne rešetke sa šupljinama u obliku šahovnice. Zanimljivo je da joj je ulaz postavljen bočno i da mu se prilazilo iz narteksa – pred-

Lastovo obiluje mnogim kulturnim znamenitostima, kako materijalnim tako i nematerijalnim, koja svjedoče o njegovoj bogatoj prošlosti. U mjestu Lastovu mogu se pronaći prekrasne obiteljske kuće iz 15. i 16. stoljeća koje krasi bogato ukrašeni “fumari” (dimnjaci) i lastovski “sulari” (terase), koji su postali zaštitni znak Lastova.

vorja s trijemom na šest stupova, a u čijem je zapadnom uglu bio zidani grob. S južne strane bazilika je imala četiri prostorije od kojih su središnje bile u izravnoj obrednoj funkciji, a u bočnima su nađeni sarkofazi i grobovi usječeni u stijenu. Ostaci bazilike su konzervirani od 1978. do 1981. godine.

Poklad - nematerijalna kulturna baština

Pokladni običaji (u obliku i sadržaju kakvog danas poznajemo) povezani su s opsadom Korčule od Maura (Katalana) 1483. godine. Po narodnoj predaji, te godine Katalani su poslali svoga glasnika sa zahtjevom da se Lastovci bez borbe predaju. Lastovci su, međutim, glasnika zadržali. Kako se glasnik nije vraćao, Katalani su se s vojskom ukrعانom na brodove uputili prema Lastovu u namjeri da porobe i zauzmu otok. Kad je osmatrač na izvidnici iznad mjesta Lastova ugledao brodovlje, okrenuo se prema mjestu i zavikao: “Kukuriku gornje selo, kukuriku donje selo! Eto idu Katalani i bit ćemo svi poklani!” Tada su Lastovci sa svojim svećenikom napustili mjesto i popeli se na

Na Glavici iznad mjesta Lastova gdje je stajala prehistorijska gradina, dubrovačka vlast podigla je kašćel (dvorac) srušen za vrijeme lastovske bune u 17. st. U njemu su se nalazile nastambe, bunar pa i mala kapelica posvećena sv. Ivanu. Na njegovu mjestu podignut je novi 1808. godine kad su Francuzi okupirali otok. Njihova tvrđava nakon preinaka i danas se koristi za meteorološku postaju.

Kašćela

Vrh Hum

brdo Hum do crkvice sv. Jurja i u molitvi da ih Bog sačuva od Katalana promatrali dolazak brodovlja. Tada je nastalo veliko nevrijeme, potopilo brodove, a ostatak se okrenuo i vratio u Korčulu te se nikad više nisu vratili na Lastovo. Kad su Lastovci vidjeli što se dogodilo i da je pogibelj prošla, sretni i radosni vratili su se u mjesto. Uzeli su katalanskoga glasnika, stavili ga na magarca te proveli kroz selo uz porugu i ismijavanje. Pustili su ga tri puta niz rastegnutu uzdu i doveli na trg Dolac gdje su mu presudili. Taj povik osmatrača

Bazilika Sv. Petra u Ublima

“Kukuriku gornje selo, kukuriku donje selo” sačuvan je do danas, kao i običaj hodočašćenja Lastovaca (bosi) do crkve sv. Jurja. Jedan od prvih pisanih tragova postoji s kraja 16. stoljeća.

Pokladni običaji na Lastovu počinju blagdanom sv. Antuna, 17. siječnja tekuće godine, premda *balo* (ples) može početi i blagdanom Sveta tri kralja. Na prvo *balo* pozivaju se općinski načelnik, liječnik i svećenik. Nakon što se okupe gosti i članovi društva, *kapo sale* (dvorane) pozdravi prisutne i zamoli načelnika, liječnika i svećenika da otvore *balo*, odnosno početak Poklada.

Maškari su prerusena skupina građana koja razveseljava i zabavlja prisutne goste. Maškari imaju svog voditelja mogu doći svake večeri kad je *balo* do tzv. pretile nedjelje. Balo pod liru je dio običaja Lastovskog poklada. Balo pod liru se bala (pleše) za vrijeme bala, u razdoblju od Kandelore do pretile nedjelje. Pretili četvrtak je zadnji četvrtak u Pokladama. Pretila nedjelja je zadnja nedjelja u Pokladama i posvećena je dječjim maškarama. Pretili ponedjeljak je zadnji ponedjeljak u Pokladama. Tada meštar od Poklada s pomoćnicima počinje praviti Poklada, a meštar od bombi s pomoćnicima bombe. Za to vrijeme lira neprestano udara. Kada meštar od Poklada učini Poklada od pjeve, iznosi se Poklad ispred dvorane i više se: Uvo! te puca bomba, nakon čega se Poklad odijeva u svoju odoru. Poklad je lutka od pljeve (žito klas), simbol svih događanja u tijeku Poklada, a posebno zadnjeg dana, pokladnog utorka. Nakon što se društvo okupilo uz pjesmu i pratnju lire, idu kroz mjesto Lastovo, vodeći računa da običu sva domaćinstva. Većina društva ide glavnim ulicama, a četiri do pet članova

društva idu od kuće do kuće i kupe jaja. Pokladni utork je najsvečaniji i najvažniji dan u pokladnim običajima.

Šaroliki mimohod

Toga dana mnogi Lastovci nerade, a oni koji moraju raditi, rade samo do deset sati, a djeca su taj dan oslobođena nastave. U Pokladare se mogu obučiti samo Lastovci. Pokladar ima svoju odoru koja je zahtjevna i skupa te koja je tijekom prošlih stoljeća, skupa s pokladnim običajem, prolazila mnoge promjene. Najupečatljiviji je engleski polucilindar. Kolovođa/e vode kolonu pokladara na pokladni utork. Uz sviranje lire ide se po tovara (magarca) koji će nositi Poklada kroz selo. Po mogućnosti odabere se najbolji crni tovar u mjestu i posebno uredi. Poklada se postavlja na tovara, nakon čega se staje u pokladarsku četvu u kojoj prvi ide stjegonoša s državnim stijegom, zatim ide tovar s Pokladom, iza idu djeca odjevena u pokladarsku odoru te iza njih sanatur – svirač lire. Iza sanatura ide pokladarska četa u koloni po dva s kolovođama na čelu. Pokladarska četa kreće uz sviranje lira do kuće načelnika općine kako bi zatražila privolu za mimohod kroz mjesto i spaljivanje Poklada. Od kuće načelnika Općine pokladari uz sviranje lire idu do kuće svećenika pjevajući pjesmu “Podiglo se malo čeovanje”. Iz svećenikove kuće idu prema

Lastovski poklad jedan je od najstarijih karnevalskih običaja u Europi, zaštićen kao kulturno nematerijalno dobro Republike Hrvatske.

Gornjoj luci obilazeći sulare koji su prethodno dogovoreni. Poklad na uzu mora biti točno u 15.00 sati. Poklad se niz uzu spušta tri puta kada puca prvi put pet bombi, drugi put sedam i treći put devet bombi. Zatim pokladari otplešu pokladarsko kolo na Gornjoj luci te pokladarska četa ide dalje prema Dolcu uz pratnju lire obilazeći sulare i pjevajući pokladarske pjesme. Nakon što su pokladari obišli sve sulare, dolaze na trg Dolac gdje se postrojavaju, a sanatur počne svirati pokladarsko kolo. Pred kraj pokladarskog kola, na Dolac dolaze maškare i počnu plesati kolo. Nakon što maškare otplešu svoje kolo, spajaju se s pokladarima na način da iza svakog pokladara ulazi po jedan maškar. Tako pomiješani nastavljaju plesati. Meštar od poklada svlači Poklada i stavlja ga na visoki kolac, nakon čega se pristupa paljenju Poklada. Time je običaj Poklada na Dolcu završen. Kad je Poklad izgorio, zvoni Zdrava Marija, zatim sva zvona, a pokladari se okupljaju oko sanatura i tovara i odlaze ispratiti tovara i sanatura do njihovih kuća.

Kogume i guantijere

Piše:

Mašo Miško Čekić

Arabijsko vino uvezeno je u Veneciju oko 1600. godine. O tom piću, tada poznatom i omiljenom napitku u Turskoj i nekim arapskim zemljama, malo se znalo u Evropi. Neki su smatrali da je lijek, drugi su o njemu govorili kao đavolskom napitku poznatom i pod arapskim imenom *qhaweh*. Taj crni, skupi, mirišljavi napitak, polako je stizao do salona bogatih. Arabijsko vino *ubryo* postaje kafa – univerzalna poveznica ljudi u cijelom svijetu. U tom čarobnom napitku uživa se od jutra do večeri, u osami, u dvoje, u velikom društvu, u radosti i žalosti podjednako. Uvukla se među ljude i ostala kao dio naše genetske građe, o kojoj su napisana brojna umjetnička, medicinska, filozofska, književna, muzička, gastronomska i druga djela. Prvi zapis

o kafi kao ljekovitom napitku napisan je još u 10. stoljeću. U arapskom svijetu pila se stoljećima prije nego što je njen opojni miris stigao do Evrope. Arapima je postala sastavni dio društvenog života u kućama, ali su one postale tiješne za radosti koje kafa pruža. Otvaraju se posebne krčme za ispijanje kafe – kafane. Popularnost kafana vrtoglavo je rasla i ugrozila vjerski život, ispraznila džamije i poremetila tokove života. Borba protiv kafana trajala je decenijama, a presudio je 1633. godine turski sultan Murat IV, 83 godine nakon otvaranja prve kafane u Istanbulu. Donosi naredbu o zatvaranju i rušenju svih kafana u turskom carstvu. Sultanova odluka, ma koliko teške posljedice bile zbog njenog nepoštovanja, nije bila dugog vijeka. Naprosto se nije mogla održati, pa su kafane ponovo otvorene, nastavljajući misiju „škole mudrosti“ kako su ih

zvali. U njima se slušala muzika ili vodile rasprave o pjesništvu, politici i drugim oblastima života, a ulazak je bio dozvoljen isključivo muškarcima.

Kafane i kafa lako zavode evropske pomorce i trgovce, posebno Mlečane koji kafu dodaju teretu broskog tovara. Gotovo pola stoljeća se kafa u Veneciji uživala samo u kućnim uslovima. Kafana u tom gradu otvara se 1645. godine. I mada se o toj kafani govori kao prvoj u Evropi, dosta je dokaza da su u 16. stoljeću prve kafane radile u Sarajevu i Beogradu. U svakom slučaju, stotinjak godina kasnije u Veneciji radi oko 200 kafana. U 17. stoljeću kafane rade u svim evropskim zemljama, a počinje i veliki pohod kafe na ostatak svijeta. Cvjeta trgovina kafom koja postaje sve značajniji i veći dio tereta brodskih tovara. Visoka cijena ograničava njenu upotrebu među srednjim i siromašnim dijelom stanovništva, pa se poseže za surogatima odnosno zamjenom za kafu. Tako su ječam, raž, korijen žućenice, rogač, slanutak, žir i još neki plodovi postali sirovina za sirotinjsku kafu. Važan je bio crni napitak i malo cukra. Sve ostalo što kafa jeste i što znači stvara se u kontaktu sa zdjelicom vrućeg napitka.

Malo je sačuvanih dokumenata i zapisa o Bokeljima i kafi. U vrijeme dolaska prvih tovara kafe u Veneciju, Boka kotorska je dio Mletačke države,

pa možemo pretpostaviti da je, nedugo zatim, stigla kafa i u salone bokeljskog plemstva. U svakom slučaju, na trgovačkim putovanjima, bokeljski pomorci rano se susreću sa kafom. Zanimljiv je dokument iz 1690. godine u kome se govori o napadu bokeljskih hajduka na dubrovački brod u Mljetskom kanalu. Bokeljski hajduci, uglavnom Peraštani, nisu propustili priliku da se domognu posuda za serviranje kafe i čokolade koje su se nalazile na brodu.

Mnogo značajniji dokument o kafi i Bokeljima datiran je 1713. godine. Kapetan Jovo Živković iz Herceg Novog te godine prevozi brodski teret za Sinigalju, a dio tereta, kako saznajemo iz sačuvanog zapisa, je i „zavežljaj kafe koji se prevozi na račun Sladoja Tomaševića“.

Trgovci prepoznaju interes u trgovini kafom pa ona tokom 17., a posebno 18. stoljeća postaje sve značajniji dio brodskih tereta. Uz kafu se uvoze i drugi skupi proizvodi među kojima su čokolada, čaj, a krajem 17. stpljeća i duvan. Uživanje u kafi,čaju, čokoladi i duvanu predstavljalo je svakodnevicu imućnijih, uglavnom plemstva i pomoraca.

Kafa se kuha i poslužuje i na bokeljskim brodovima, naravno brodskim oficirima. U popisu ličnih stvari sa broda kapetana Marka Kamenarovića 1789. godine pominje se, uz ostalo, pribor za pripremu kafe, kapetanovog omiljenog napitka, i to bruštulin za kafu, skupocjene šoljice za kafu i čaj i drugi pribor, a tu je i duvan za lulu i za ušmrkavanje. Bokeljski trgovci, uz trgovinu kafom, ne zanemaruju pribor za kuhanje i posluživanje, pa su saloni bokeljskog plemstva i pomoraca puni vrijednog i skupog posuđa za serviranje omiljenih napitaka. Nerijetko,

posuđe je izrađeno u čuvenim radionicama Evrope, često u najboljem porcelanu i srebru. Pored do danas sačuvanih primjeraka, svjedočanstvo o tome nalazimo i u pismu upućenom 17. maja 1808. godine iz Kraljevsko vladinog pokrajinskog izaslanstva Kraljevskom načelniku opštine prčanjске:

...„Budući da se približuje dan sretnog dolaska Njegove visosti vojvode od Dubrovnika Kotoru, treba čim prije spraviti pokućstvo, koje služi za ličnu porabu Njemu i Njegovoj brojnoj pratnji. Zato sam naložio drugim općinama, da mi pošalju razne potrepštine.

A vama naređujem, da mi dostavite za dan 19. ovog mjeseca srebrni stolni pribor za 25 osoba, 15 srebrnih svijećnjaka, 4 velike guantijere od srebra, tri velike srebrne kogume, tri velike posude za šećer od srebra, svaka sa 12 srebrnih žličica i 25 finih zdjelica.”

Gotovo je sigurno, bez obzira što ne znamo tačnu godinu stizanja kafe u Boku kotorsku, da je ovaj napitak mirisao kotorskim ulicama mnogo prije nego što se to desilo u daleko većim evropskim centrima. Na putu za Evropu, Boka kotorska bila je jedan od stanica do koje je stizala kafa,

makar u zavežljajima, kao onom Sladoja Tomaševića. Što se kafana tiče, ni tu nismo bolje sreće u arhivskoj građi. I tu smo bez datuma otvaranja, što ne znači da se kafa nije posluživala i u kotorskim krčmama i svratištima. Mnogo prije šjora Mare kafu su u Kotoru pržile znane i neznane šjore i krčmarice. Krčme su bile omiljeno sastajalište zanatlija, ribara, seljaka, težaka, mornara i vojnika, dok su kafane bile rezervisane za građanstvo i plemstvo. U odnosu na dobru, staru primorsku krčmu, betulu ili konobu, kafana dođe kao najmlađa, bogato udata sestra koja je zaboravila na svoje porijeklo. Svakako, izuzetaka ima. Koterska kafana Dojmi, najslavnija od bokeljskih kafana, sjajan je primjer. Bila je sve – ugledna kafana, dobar restoran, sudnica, pozorište, igraonica, plesaonica za zaljubljene i maškarane, za dame i gospodu, ali i za sve koji su poželjeli kriglu lednoga piva ili ćikaricu kafe. Kažu da je odbijanje kafe nekada bio grijeh. U susretu dvije prijateljice, danas je grijeh ne popiti bar po dvije kafe.

(Zbog autentičnosti, tekst nije lektoriran.)

Krivošijani u kafani Dojmi

**POVIJEST BRODSKIH KRUŽNIH PUTOVANJA
U BOKI KOTORSKOJ**

MONA LISA (77)

Piše:

Neven Jerković

Sa navoza brodogradilišta John Brown and Company u škotskom Clydebanku je 14. travnja 1965. puštena u more novogradnja 728 krštena imenom KUNGSHOLM, blizanac dvije godine starijeg GRIPSHOLMA. Zaplovio je 22. travnja sljedeće godine u floti Swedish America Linea kao njegov posljednji brod građen za transatlantsku prugu Goeteborg - New York. Novi je brod imao 26700 GT, bio dug 201 metar a na osam je putničkih paluba mogao prevoziti 713 putnika i 417 članova posade. Dva u Švedskoj proizvedena glavna pogonska diesel stroja Gotaverken ukupne snage 25200 KS omogućavala su mu plovidbu brzinom od 21 čvora.

I KUNGSHOLM je bio žrtvom naglog razvoja zračnog putničkog prometa pa ga je Swedish America 1975. prodala norveškom brodaru Flagship Cruises koji mu je zadržao isto ime. Brod ostaje u vodama Kariba u kružnim putovanjima sa oko 450 putnika. Istu sudbinu je doživio i GRIPSHOLM, koji u floti grčkog brodovlasnika Karageorgisa od tada plovi kao NAVARINO. Već je 1978. KUNGSHOLM ponovo prodan, ovaj put britanskom P&O koji ga u njemačkom Bremen Vulkan brodogradilištu potpuno preuređuje i diže mu jedan od dva originalna dimnjaka. Pod imenom SEA PRINCESS sljedećih sedamnaest godina uspješno poduzima krstarenja u dalekoj Australiji.

Ostalo je zabilježeno 36-dnevno kružno putovanje broda KUNGSHOLM, u rasponu cijena između 2810 i 5795 USD po osobi, sa polaskom iz New Yorka 23. travnja 1977. itinererom Port Everglades-Funchal-Malaga-Messina-Epidaurus-Hydra-Pirej-Delos-Mikonos-Rodos-Jatfli:-Dubrovnik-Kotor-Venecija-Villefranche-Barcelona-Gibraltar-Ponta Delgada-Port Everglades-NewYork.

U programu putovanja iz 1982. SEA PRINCESS je od proljeća do jeseni plovila iz Venecije do Pireja i natrag, tičući luke Kotor, Dubrov-

Mona Lisa je u više navrata, pod različitim imenima, uplovila u kotorsku luku.

nik, Itea, Messina, Mikonos, Aghios Nikolaos i Aleksandrija. Veliki broj putnika se te godine ukrcao u gruškoj luci, koja je bila jedna od najznačajnijih ukrcajnih luka na kružnom putovanju.

Na krstarenju sa polaskom 23. svibnja 1984. iz Pireja SEA PRINCESS pristaje u lukama Kotor, Dubrovnik, Rodos, Port Said, Aqaba, Safaga, Suez, Limassol, Haifa i Santorini da bi 7. lipnja sa polaskom iz Dubrovnika posjetila još i Istanbul, Skiathos, Ashdod, Pirej, Krf, Messinu i Napulj. Jesen iste godine je još zanimljivija jer

SEA PRINCESS plovi iz Venecije 25. rujna prema lukama Katakolon, Alanya, Limassol, Haifa, Pirej, Kotor i Dubrovnik, potom 8. listopada ponovo iz Venecije prema Ithaci, Pireju, Aleksandriji, Ashdodu, Gythionu, Messini i Dubrovniku da bi konačno iz Gruža 21. listopada krenuo na kružno putovanje tičući Port Said, Aqabu, Safagu, Suez, Haifu, Rodos, Izmir i Pirej. Sljedeće 1985. godine uplovljava u Gruž 21. svibnja i 14. studenog, a vraća se i 1986. sa posjetama 16. i 26. svibnja.

Kada je 1995. brod vraćen u Europu, ponovo mijenja ime u VICTORIA kako bi sestrijskoj Princess Cruises, u sastavu grupacije Carnival, omogućio da svoju novogradnju nazove imenom SEA PRINCESS. Od tada VICTORIA plovi iz Southamptona, a u nekoliko je navrata prigodom uplovljavanja u istočno Sredozemlje posjetila Kotor i Dubrovnik.

PG-0 je 2002. prodao VICTORIJU njemačkom brodaru Holiday Kretzfahrten za kojeg plovi pod imenom MONA LISA. Na ciminjeri je od tada i veliki Leonardov portret Gioconde u početku na bijeloj a potom na terakota podlozi. Novi su vlasnici uvrstili Dubrovnik u većinu svojih programa kružnih putovanja pa je brod bio našim čestim posjetiteljem. Nažalost, pod novim imenom plovi svega četiri godine jer je Holiday Kretzfahrten 2006. objavio ste-

čaj, pa su mu brodovi MONA LISA i LILI MARLEEN ostali zaplijenjeni na prisilnom vezu.

Royal Caribbean je 2007. kupio ovaj već prilično stari brod, ali ga je odmah dao u zakup ciparskom Louis Cruisesu za kojeg pod imenom OCEANIC II neko vrijeme privremeno zamjenjuje kod Santorinija potonuli SEA DIAMOND. Nakon odrađenog posla OCEANIC II je u floti sestrijskog španjolskog Pullmantura obavio nekoliko ljetnih kružnih putovanja a potom otišao na potpuno preuređenje u brod za školska kružna putovanja u sklopu međunarodnog programa kojeg je Royal Caribbean ugovorio sa sedam velikih svjetskih sveučilišta. Od tada ima 28900 GT i može primiti 790 putnika, a prvu posjetu gruškoj luci je obavio u rujnu 2007.

OCEANIC II je nakon 2008. po završetku programa plovidbi sa studentima i profesorima zaplovio na kružnim putovanjima u organizaciji Lord Nelson Seereisena i ponovo pod imenom MONA LISA. Ja-

panska mirovna organizacija BEACE BOAT ga je od konca 2008. unajmila za nekoliko svojih edukativnih plovidbi diljem svijeta. Od 1. svibnja 2009. ponovo plovi za Lord Nelsona a potom je početkom rujna rasporemljena u Pireju. Za vrijeme Zimskih olimpijskih i paraolimpijskih igara 2010. u kanadskom Vancouveru, MONA LISA je provela u luci Squamish BC da bi poslužila za smještaj osoblja uposlenog na ovoj velikoj sportskoj manifestaciji. U rujnu 2010. je rasporemljena, prodana u Sultanat Oman gdje je u luci Duqm preuređena u privremeni luksuzni hotel pod imenom VERONICA. Otvorenjem novoga hotela Crownn Plaža Duqm, VERONICA je zatvorila svoja hotelska vrata te se početkom listopada 2013. još jednom našla na mrtvom vezu čekajući nove kupce. Na koncu ih nije našla, pa se u te glju 9. studenog 2015. uputila prema svojoj posljednjoj luci, rezalištu brodova u indijskom Alangu.

Putovanje Pave Aleksić u Ameriku

Piše:

Branka Bezić Filipović

Žene koje su se početkom 20. stoljeća odlazile u Ameriku, često su bile djevojke koje su čekali budući muževi koje su upoznale preko pisama. Iako je to bila uobičajna praksa toga vremena jer je udaja bila rješavanje egzistencije za tadašnje djevojke, one nisu mogle znati da li bi se trebale zbog toga veseliti ili ne. Neke su uspjele prekinuti pupčanu vrpcu sa starim krajem, a neke nikad nisu.

Pava Aleksić je iz Boke Katorske otputovala u Tacomu, 1912. godine. Bila je među sretnicama, jer joj je tamo već živio i radio muž. Tacoma je grad na Pacifiku u neposrednoj blizini dosta većeg Seattlea smješten u američkoj saveznoj

Tacoma, 1890.

državi Washington. Povezanost sa željeznicom koja je dolazila s istočne obale Amerike, pozi-

tivno se odrazila na razvoj toga područja. Iseljenici koji su počeli stizati s jadranske obale putovali su brodom do New Yorka, a zatim vlakom do Tacome za što je u to vrijeme trebalo šest dana. I to je bilo bolje nego doći brodom, koji je do izgradnje Panamskog kanala morao ploviti sve do juga Južne Amerike, kroz Mageljanov tjesnac i pacifičkim obalama obje Amerike na sjever.

Pava Aleskić se u suzama oprostila od rodbine u Boki i uputila brodom koji će je prevesti preko Atlantika. Putovanje je bilo neugodno, naporno, a najgore je bilo to što je već na početku izgubila prtljagu. Stigla je u New York u karantenu otoka Ellis s natpisom na prsima, nešto malo novaca i

Emigranti prilikom dolaska u New York

devetomjesečnom bebom u naručju. Nije govorila engleski, a većinu novaca koji su joj ostali dala je jednom čovjeku za koga je vjerovala da će brzjaviti njenom mužu da je u Americi i da uskoro dolazi. Čovjek je uzeo novac ali telegram nije poslao.

Pava se ukrcala na vlak s vrećom kokica, što joj je trebala biti sva hrana za sljedećih šest dana koliko je trajao put do Tacome. Kada je stigla, nitko je nije dočekao. Ulice Tacoma tada su bile nepopločane i blatnjave jer tamo puno

Jedan od prekoceanskih prijevoznika

ZDRUŽENO AUSTRIJSKO PAROBRODARSKO DRUŠTVO U TRSTU.
AUSTRO-AMERIKANSKA PRUGA.

Ovo je najbolje i jedino domaće društvo, nolašteno od ministarstva za prevoz putnika iz Trsta za Ameriku. Prebrzi parobrodi prvoga reda od preko 6500 tonolata polaze redovito svakih 15 dana. Hrana je na njima po domaću, tri puta na dan. Ima uvijek friška mesa. — Cjene za prevoz:

iz Splita do	Nevjorka	Kruna	170
" "	Meksika	"	240
" "	Punta Arenas	"	335
" "	Buenos Aires	"	170
" "	Auklanda (Nova Zelanda)	"	375

u ovim cijenama jest uključena i hrana iz Trsta.

Tko želi pitanje biti upućen; najbolje i najjeftinije putovati, neka se svakako za nabavu putnice obrati kod glavnog agenta za Dalmaciju

JOSIPA RIBOLA u Splitu.

Polazak iz Splita konceom svake sedmice.

uputio u Ameriku, njen muž je zakasnio na brod za New York. Prvog trena bio je nesretan što je gubio vrijeme čekajući drugi brod, ali kada je doznao da je onaj prvi bio Titanik, vidio je koliko ga je sreća poslužila. Obitelji je je kasnije priuštio pristojan život, a njihova kći Helena postala je zamjenica državnog povjerenika za osiguranja.

Jedan od oglasa za prodaju brodskih karata

pada kiša. To je samo pojačavalo očaj onih koji su dolazili iz svojih malih urednih mjesta na jadranskoj obali. Pava je od muke sjela uz put i plakala. Tako nesretnu ju je ugledao jedan bračni par i u nemogućnosti komunikacije, a vjerujući da će je utješiti, kupili su joj šešir. Nisu shvatili da su majka i dijete gladni i prestrašeni. Kako je u Tacomi tada živjelo dosta naših ljudi nekako je ipak došla do muža i stvari su se sredile. Iskustvo dolaska u Ameriku bilo je za nju tako traumatično da je bila sigurna da isti put nikad više ne bi ponovila. Da je znala što je čeka, već iz Trsta bi se vratila kući u Boku, znala je kasnije reći.

Pa ipak, ne možemo reći da sudbina Aleksićima nije bila naklonjena. Naime, kada se

Tacoma na prijelazu stoljeća

Barski plemić

Marko Samuelli

guvernador brijunskog arhipelaga

Piše:

Savo Marković

Patricij iz Bara Marco Samuelli, kako se zaključuje na osnovi epigrafike i historiografskih saznanja, preminuo je i bio pokopan na Velikom Brijunu 1721. godine. Međutim, odgonetanje epigrafskih zapisa o tome nije protjecalo bez disonantnosti te se još uvijek ne može u potpunosti ocrtati njegov životopis. Neki su historičari i drugi autori u njima vidjeli 1521. godinu,

Na otoku Veliki Brijun nalazi se sačuvana sepulkralna ploča barskog plemića Marka Samuellija, mletačkog upravitelja Brijuna u XVIII. stoljeću. Taj spomenik i epigrafski tragovi svjedoče o sudbini plemića, prognanika iz Bara, koji je na najvećem otoku arhipelaga pokraj Pule pronašao svoje posljednje utočište.

Brijunski arhipelag: Veliki Brijun (Foto: Venezia Lines)¹

¹ How to get to Brijuni National Park | Venezia Lines, <https://venezialines.com/wp-content/uploads/2019/02/brijuni.jpg> (29. 3. 2021.).

Grb i sepulhralni natpis Marca Samuellija, Lođa sakristije sv. Germana, Veliki Brijun; Zbirka kamenih spomenika / Zbirka razglednica Muzejske građe JU NP Brijuni.

što ih je odvelo na put daljnjih pretpostavki; tako se iščitavalo sa Samuellijeve nadgrobne ploče, kao i s dovratnika ulaz

Samuellijeva vjerojatna sepulkralna ploča, polomljena i oštećena, nalazi se u lođi ispred sakristije crkve sv. Germana, uzidana lijevo od vrata. Crkvenu ložu na Velikom Brijunu izgradio je Paul Kupelwieser 1912. godine.¹ Na ploči barskog plemića, ispod grba ovoga znamenitog roda, nalazi se sljedeći natpis:

MARCVS SAMVELIS
NOBILIS ANTIVARENSI
COMMISSARIVS BRIORVM
A PLEBE PERSECVTVS
HIC H(OSPITIUM)
[REQUIEM] MEAM IN
SECVLVM SECVLI STATVIVI
1721

Sadržaj natpisa i njegov crtež, koji je ovdje (sl. 3↑) preuzet i prikazan, donose Ondina Krnjak i Giovanni Radossi u radu „Povijesno-heraldička svjedočanstva i bilješke s Brijuna, iz Fažane i okolice“, objavljenom 2002. godine u časopisu *Atti, Centra za povijesna istraživanja* u Rovinju.

¹ Ondina Krnjak - Giovanni Radossi, „Testimonianze e notizie storico-archeologiche di Brioni, Fasana e dintorni“, *Atti*, vol. XXXII, 2002., p. 363.

Lapidarij ureden u bazilici sv. Marije početkom XX. st. Zbirka kamenih spomenika / Zbirka razglednica Muzejske građe JU NP Brijuni

Oni su razmatrali heraldička svjedočanstva na historijskim zdanjima na području Istre, koja su zanimljiva po svojim osobinama ponajprije zato što odaju složene i raznovrsne kulturne i društvene utjecaje. Činjenica je, međutim, da su grbovi smješteni najčešće na građevinama ili u ambijentima koji su često iz temelja pregrađivani, obnavljani i mijenjani, čime su trnuli mnogi njihovi historijski aspekti.

Samuellijeva ploča i sepulkralni natpis, „u prilično dobrom stanju“, prethodno se nalazio u unutrašnjosti sakristije crkve sv. Germana. Međutim, monument je pronađen u blizini brijunske bazilike sv. Marije, u njezinoj priprati – kako bilježi Š. Mlakar (*Brioni*, Brioni, 1971.).² Fotografija i razglednica ustupljene su ljubaznošću **dipl. arh. Mire Pavletić, voditeljice Pododsjeka za zaštitu kulturnih dobara Nacionalnog parka Brijuni**, kojoj najsrdačnije zahvaljujem.

² O. Krnjak – G. Radossi, „Testimonianze“, pp. 363-364.

Grb Samuellija isklesan je u bareljefu koji je razbijen, a smješten je u gornjoj polovini spomenute nadgrobne ploče. U pokušaju odgonetanja sudbine ovoga plemićkog roda, G. G. Di Crollanza se ispravno „zaputio“ u Barlettu, navodeći tamošnju familiju kao „dugo vremena patricijsku i izumrlu [u tom gradu]“. Ali, njezino migriranje tijekom historije, zbog takvog polazišta, autor okreće u suprotnom smjeru, navodeći da su se Samuelli iz Barlette preselili u Bar „zapravo, nakon političkih ili drugih njima nepovoljnih događaja (*a plebe persecutus*), posljednji potomci mogli su emigrirati na suprotnu obalu Jadrana, u Bar, uzimajući također u obzir vrlo česte trgovačke, ljudske i umjetničke odnose koji su se tamo stoljećima ukrštali (na primjer, portal crkve S. Andrea u Barletti iz 13. stoljeća djelo je koje potpisuje Šimun iz Dubrovnika!)“.³ Upravo crkva sv. Andrije u Barletti sadrži rješenje ove enigme, koje je ranijim piscima umalo proma-

³ *Ibid.*, p. 364.

Sepulkralna ploča Samuellijevih u Barletti (<https://mapio.net>) 6

Sakristija sv. Germana (Foto: Povijesni i pomorski muzej Istre) 7

knulo. U njoj se nalazi grob s grbom roda Samuelli, o čemu je pisano.⁴

U opisu grba Samuellija na Brijunima navodi se sljedeće: grb je podijeljen; u gornjem polju su dva lava okrenuta jedan prema drugome koji drže ljiljan u pratnji zvijezde; donje polje je također podijeljeno („bandato“), crvenom i zlatnom trakom, s „plavom vrpcom, koja nosi tri srebrne zvijezde, prelazeći na podijeljeni dio“. Dimenzije nadgrobnog spomenika na Brijunima su 85 x 187 cm; dijela s natpisom 54 x 85 cm, a grba 45 x 58 cm.⁵ Elementi ovoga grba vidljivi su i na grobnom spomeniku u Barletti.

⁴ Savo Marković, „Barski patriciji Samuelli izbjegli u Barlettu: Tvorci gradskih znamenja“, Hrvatski glasnik, br. 164, Kotor 2019., str. 63-65.

⁵ O. Krnjak – G. Radossi, „Testimonianze“, p. 364.

⁶ Lapide in marno policromo intarsiato dal nobile Vincenzo Samuelli: <https://mapio.net/images-p/47777381.jpg> (8. 12. 2018.).

⁷ www.ppmi.hr/staticfiles/media/uploads/patrimonio/items/BrCr0106.jpg (27. 3. 2021.).

U opisu historijata roda Samuelli dalje se u *Attima* navodi: „Nakon toga, s crnogorske obale, mletačkog dominija, jedan od potomaka konačno će stići na Brijune, sa zaduženjem ‘**Commissarius Briorum**’ (?), upućen na ovaj malarični arhipelag, možda i zbog toga što je bio ‘persecutus’, to jest nije dobro prihvaćen (nije dobro viđen) (?).“⁸ Kako je naznačeno, neki su autori prethodno tražili plemića ili Samuellijeve posebno u Sieni, Montepulcianu ili Bresciji.⁹ Svakako, treba podsjetiti na Marka Samuellija iz Bara, zagovornika kolektivnog preseljenja Barana u Toskanu 1574.¹⁰ o kojem, kao vitezu (*Cavalier*), posljednji raspoloživi podatak potječe iz 1606. godine.

⁸ O. Krnjak – G. Radossi, „Testimonianze“, p. 364.

⁹ Izvjesno se konfundiranje može pretpostaviti zbog sačuvanog spomenika koji se odnosi na jednog liječnika. Ibid.

¹⁰ Savo Marković, „Plan preseljenja Barana u Toskanu. Marco Samuel Caloian velikom vojvodi de’ Mediciju: Fiorenza 1574“, *Acta Histriae*, 26, 2, Koper 2018., str. 599-640.

O preseljenju Samuellija iz Bara u Barlettu podsjeća zapis barskog nadbiskupa Andrije Zmajevića iz vizitacije 1671., koji govori o zbivanjima iz 1649. g.: *Molti finalm.te perdendo tutti i beni colla fuga salvarno la vita, fra quali fù il Sig.r Vincenzo Samueli che in quel tempo abbandonò poderi di gran vaglia p. conservarsi nella S. Fede.*¹¹

U literaturi se navodi da je barski nobil **Marco Samuelis, commissarius Briorum**, „kako je urezano na nadgrobnoj ploči pronađenoj u **narteksu bazilike, bio obnovitelj crkve sv. Marije i kaštela**, ranijeg datuma.“¹³ U vezi s tim spominje se 1521. godina koja se, „prema nekim autorima, nalazi ugravirana **pored imena na grobnom kamenu** i na do-

¹¹ Savo Marković, „Prvi izvještaj Andrije Zmajevića o Barskoj nadbiskupiji Sv. Kongregaciji za širenje vjere: godina 1671.“, *Istorijski zapisi*, LXXI, 1-2, Podgorica 1998., str. 214.

¹² <https://hrturizam.hr/wp-content/uploads/2017/10/brijuni22.jpg> (29. 3. 2021.).

¹³ O. Krnjak – G. Radossi, „Testimonianze“, p. 307.

vratnicima ulaza u kaštel¹⁴.

„Činjenica je, međutim, da je na nadgrobnom spomeniku i dovratnicima ulaza u kaštel uklesana godina 1721.(!). Marco Samuelli je, nakon što ga je Mletačka Republika imenovala ‘guvernerom’ Briona, napravio nekoliko manjih intervencija na crkvi koja je propadala i izveo **radove na obnavljanju kaštela** kako bi osigurao vlastito prebivalište u okruženju dostojnom svojeg ranga i takvi radovi nesumnjivo predstavljaju posljednju fazu obnove; u svakom slučaju, opsežnije intervencije ne bi mogle imati smisla s obzirom na to da je život na Brionima, već prije XVIII. stoljeća, postupno odumirao. Samuelli je, na žalost, umro iste godine kad su bili dovršeni radovi na dvorcu.”¹⁵

U razmatranju koja bi ličnost bila MARCVS zabilježen na nadgrobnom spomeniku, vrijedi spomenuti da se *S. Marco Samuelli* bilježi u siječnju 1490. kao izvršitelj testamenta *Nikole Bonis condam Ballo de Antibari* iz Venecije.¹⁶ U Baru se u svibnju 1517. spominje *Marcus Samuel dictus Caloian*, koji je zakletvom potvrdio da nikad nije isplaćivao zakupljenu daću *de pan*. Već je navedeno da se **Marco Samuel Caloian, huomo gia nobile**,¹⁷ bilježi do početka XVII. st. Godine 1572. pokušao je **Sebastianu Venieru** organizirati pohod za oslobođenje Bara i nije uspio pa se morao povući u Dubrovnik.¹⁸ Treba li s tim događajem povezati riječ *persecutus* s nad-

¹⁴ Ibid., p. 363.

¹⁵ Ibid., p. 307.

¹⁶ Savo Marković, Stanovništvo srednjovjekovnog Bara, Perast: NIP „Gospa od Škrpjela“, 2014., str. 676.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Pompeo Molmenti, *Sebastiano Veniero e la battaglia di Lepanto*, Firenze: G. Barbèra, 1899., pp. 345, 346.

Veliki Brijun (Foto: hrturizam.hr)¹²

Sv. Marija (Foto: cdn.holiday-link.com)²³

Luka Brioni 1928. godine, s donjonom, kućom kolona i crkvom sv. Germana, Arena di Pola, br. 2356, 1984., str. 6.

grobne ploče? Za bratima u rimski **Zavod sv. Jeronima** primljen je 6. ožujka 1583.¹⁹ Samuel je zabilježen u lipnju 1598. i kao svjedok testamanta barskog svećenika Marina Vitusse, koji je registriran u Dubrovniku. Imao je sina **Antuna** (*Cavalier Marco Samuelli, et Antonio Caloiani, suo figliuolo, tutti doi d' Antivari*).²⁰

Crkva **sv. Marije** (11 x 24 m) u uvali Madona i u blizini istoimenog otoka, u kojoj je pokopan Marco Samuelli, izgrađena je u V. – VI. st. za potrebe stanovnika kasnoantičkog castruma. Pretpostavlja se da je građena pod arhitektonskim utjecajem Teodorove bazilike u Akvileji.²¹ U priprati bazilike nalazilo se ranokršćansko groblje, koje se prostiralo do obližnjeg castruma. Njezin oltarni prostor izdvojen je lukom, dok joj je apsida pravokutna. Obnovljena je u IX. st. novom dekoracijom, a negdje u to doba

uz nju je nastao benediktinski samostan. U XIII. st. pripala je templarima, a njihovim ukinućem 1312. g. život u samostanu zamire. Naselje u uvali Madona gasi se vjerojatno u XVI. st. kada se stanovnici iseljavaju u luku Brijuni, dok epigrafski tragovi kazuju da je bazilika bila u upotrebi do XVIII. st.

Gotička crkva posvećena **sv. Germanu**, pulskome mučeniku iz III. st., izgrađena je 1481. godine na temeljima starijega romaničkog svetišta, na lokaciji na kojoj se u mletačko vrijeme formira glavno brijunsko naselje s lukom, kaštelom i drugim crkvama (sv. Rok, sv. Antun). Crkva je jednobrodna, s rebrastim svodovima i poligonalnom apsidom, a bila je oslikana gotičkim freskama koje su stradale u požaru 1896. g. Obnovljena je 1910. (posvećena 1911.), kada je u njezinoj unutrašnjosti ugrađen crno-bijeli mozaik iz rimske vile u uvali Verige (te drugi antički fragmenti),²² a pokraj nje izgrađena je **sakristija**. Sagrađena u blizini kaštela

kao najveća crkva naselja i luke Brioni, odražava vrijeme kuge u XVI. – XVII. st. kada se broj stanovnika zbog bolesti smanjuje, a uz to se u močvarama zaraslih livada legu uzročnici malarije. U takvo je mjesto mletačka vlast rasporedila izgnanog Samuellija.

Brijunski arhipelag bio je u vlasništvu akvilejskih patrijarha do 1331. g. i oni su tamo zbog sigurnosnih razloga vjerojatno krajem XII. – poč. XIII. st. dali izgraditi obrambenu dvokatnu branič-kulu – **donjon**. „Služio je za stanovanje akvilejskih patrijarha, a kasnije i predstavnika Mletačke Republike.“²⁴ Četverokutni donjon je najstarija građevina naselja Brioni; na njezin prvi kat ulazilo se pokretnim drvenim mostom. **Kaštel**, jednokatna stambena građevina uz trokatni donjon, iz koje se ulazilo u tu kulu, zadržala je i uz mnogobrojne obnove svoja renesansno-barokna obilježja. U tome sjedištu mletačke uprave na Brijunima stanovalao je upravitelj Marco Samuelli, koji je na njemu proveo i neke građevinske intervencije. Pretpostavlja se da je to učinio upravo prije nego što će preminuti, 1721. godine.

Daljnja historiografska istraživanja mogla bi indicirati više podataka o životu ovoga mletačkoga povjerenika – „gubernadura“ – na Brijunima, i time rasvijetliti njegovu, ali i sudbine mnogobrojnih drugih Barana koje su društvene i političke okolnosti signirale kao **persecutus** i prisilile na raseljavanje diljem Jadrana i Sredozemlja.

¹⁹ Ivan Golub, „Neki arhivski materijali o ustanovama Sv. Jeronima u Rimu“, *Historijski zbornik*, God. XXIII-XXIV, Zagreb 1970.-71., str. 349.

²⁰ Jovan N. Tomić, *Građa za istoriju pokreta na Balkanu protiv Turaka krajem XVI i početkom XVII veka*, Knj. I., VI, Beograd: SKA, 1933., str. 328.

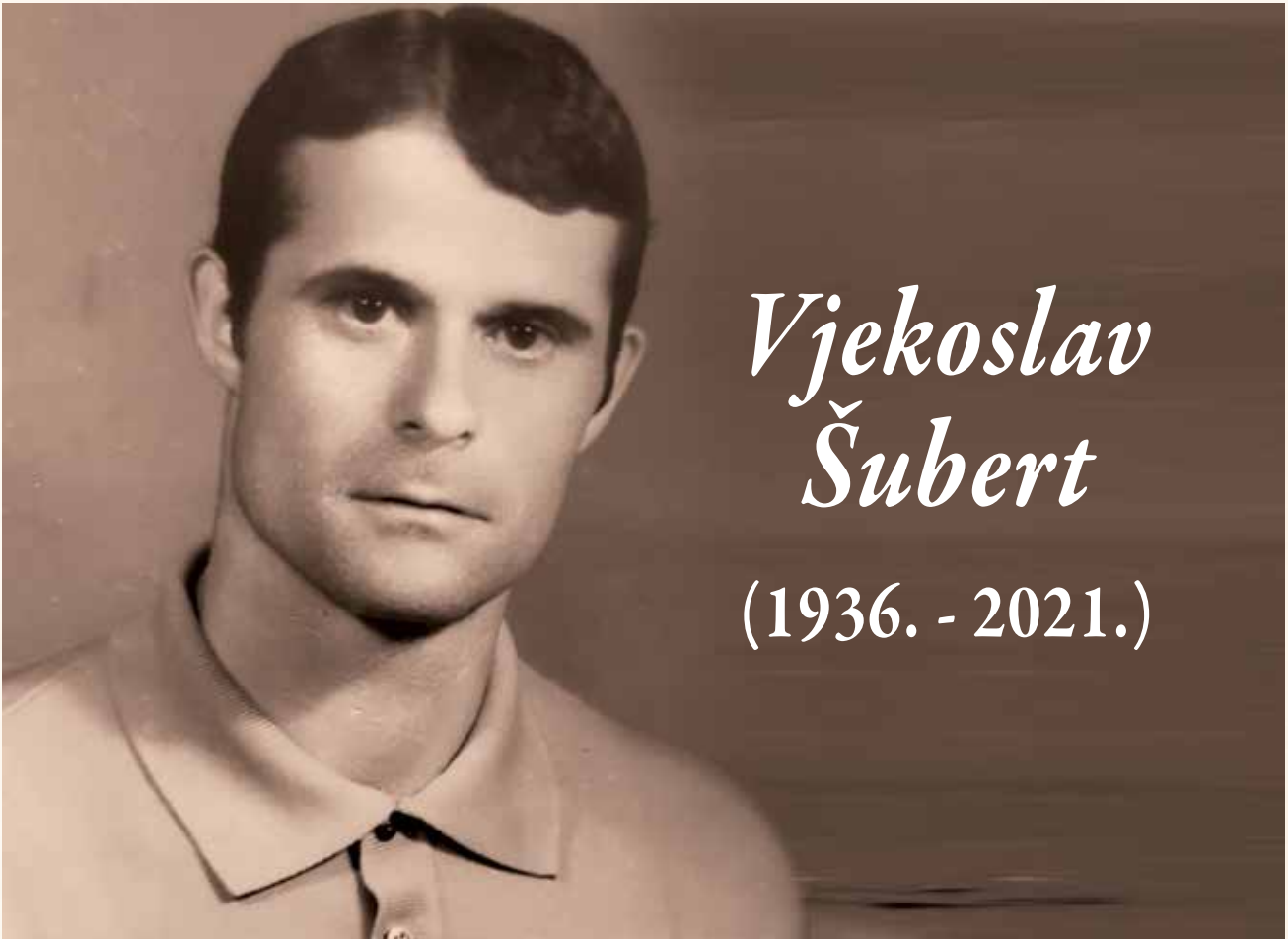
²¹ Ingrid Blašković, *Kulturni i povijesni spomenici otočja Brijuni i njihova buduća valorizacija*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018., str. 9.

²² https://cdn.holiday-link.com/images/article/st-marys-basilica-7066-veliki-brijun_156919550901.jpg (27. 3. 2021.).

²³ I. Blašković, *Kulturni i povijesni spomenici*, str. 10-11.

²⁴ Ibid.

In memoriam

*Vjekoslav
Šubert*

(1936. - 2021.)

Vjekoslav je rođen u Kotoru 9. listopada 1936. godine. Osnovnu školu pohađao je na Mulu, a Školu učenika u privredi u Kotoru. Završio je frizerski zanat i više godina radio u frizerskoj zadruzi u Kotoru. Također je završio za kormilara i plovio prvo na brodovima „Brodске plovidbe Lovćen“, a kasnije bio zaposlen u „Jugooceaniji“ - Kotor. Nakon što je prestao ploviti, zaposlio se u Pomorskom muzeju Kotor kao demonstrator. Iz Muzeja je otišao u mirovinu.

Na Mulu je bio povjerenik NK „Hajduk“ iz Splita, a bio je i golman u lokalnome nogometnom klubu OFK „Muo“. Bio je član katedralnog zbora „Sv. Tripun“.

Kada je osnovano Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, postao je njegovim članom i bio povjerenik za Muo.

Bio je oženjen, a njegova kćer i unuk žive u Milanu.

Nakon dugogodišnje bolesti preminuo je 24. kolovoza 2021. godine.

Neka mu je vječna slava i hvala!

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe. Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća

Tiskanje časopisa potpomogli:

- FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA CRNE GORE
- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE
- DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

FINNA

CRNA GORA

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham

Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

✉ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / 📠 +385 (0) 20 773 322

Velika ljubav za male heroje!

Jana Kupovinom proizvoda brenda Jana izdvaja se 10% za donaciju Centru za neonatologiju Instituta za bolesti djece u Podgorici.

PERIOD
TRAJANJA AKCIJE:
02.08 - 26.12.2021

**KLINIČKI
CENTAR**
Crne Gore

IDEA
s Vama kao sret

*u akciji učestvuju svi proizvodi brenda Jana

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr